

SALA
DE
LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XXII nr. 48, joi 30 noiembrie 1989

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

48

România literară

Congresul al XIV-lea
în prezentul și viitorul
României socialiste
(Paginile 12-13)

Într-o unitate de neclintit a întregului popor, sub semnul angajării revoluționare
și al profundului patriotism, la marele forum al comuniștilor români

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU A FOST REALES
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Cuvîntarea tovarășului
NICOLAE CEAUȘESCU
la încheierea lucrărilor
Congresului al XIV-lea al
Partidului Comunist Român

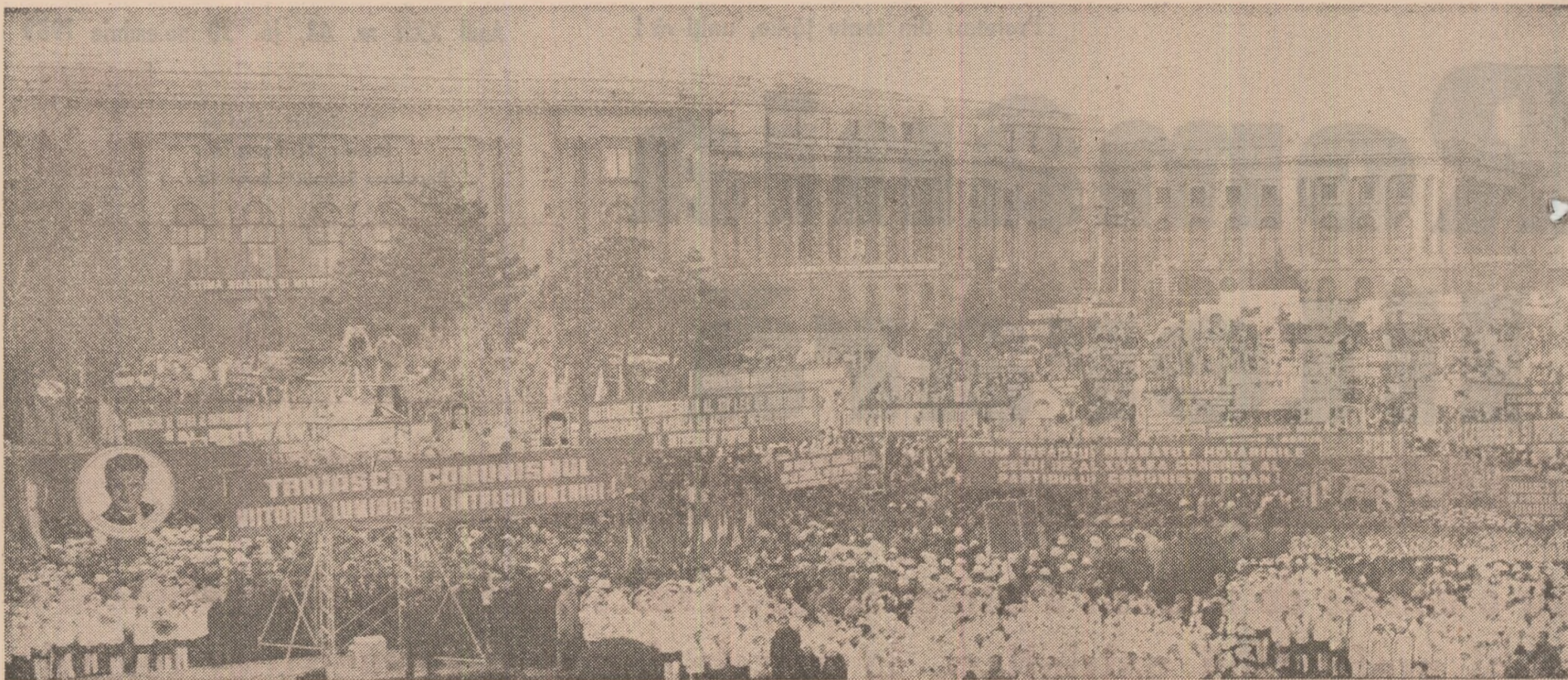
Stimați tovarăși,

Congresul al XIV-lea se încheie prin adoptarea, în unanimitate, și cu deplină unitate a tuturor hotărîrilor, a Programului-Directivă privind dezvoltarea economico-socială a patriei noastre în cincinalul al 9-lea și, în perspectivă, pînă în anii 2000—2010, care completează în mod minunat Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare fermă a României spre înaltele piscuri ale civilizației comuniste. (Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !”, „Ceaușescu, eroism — România, comunism !”).

La dezbateri — în plen și în secțiuni — au luat cuvîntul 554 de delegați din toate județele și din Capitala patriei precum și din toate sectoarele și ramurile de activitate, care au analizat, în spirit critic și autocritic, activitatea de pînă acum și au prezentat hotărîrea organizațiilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, a întregului popor de a înfăptui neabătut hotărîrile ce vor fi adoptate de Congres. (Aplauze puternice, prelungite).

Aș dori să menționez, cu multă satisfacție, nivelul înalt al discuțiilor — și politic, și ideologic, și din punct de vedere științific — demonstrînd creșterea puternică a nivelului general al partidului, al clasei muncitoare, al întregii noastre națiuni, uriașul nivel politic-ideologic, care constituie forța partidului, a națiunii noastre socialiste. (Aplauze și urale puternice).

(Continuare în pagina 2)

(Urmare din pagina 1)

ce, prelungite ; se scandează „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu. eroism — România, comunism !”).

Cred că veți fi de acord cu mine să subliniem că în Congres au vorbit academicieni, oameni de știință, dar au vorbit și muncitori, și țărani, și activiști din diferite domenii și, să vă spun drept — nu vreau să supăr pe nimeni — dar am remarcat un înalt nivel de pregătire și de înțelegere la cooperatorii noștri, la muncitorii noștri, care nu numai că știu să producă, dar au și un nivel politic și ideologic ridicat, au înalte cunoștințe tehnice, științifice și culturale, demonstrând apropierea nivelului de dezvoltare între categoriile sociale din patria noastră și drumul ferm spre crearea unui popor muncitor unit, înarmat cu cele mai noi cunoștințe ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate. Acesta este, poate, cel mai mare succes și rezultat al construcției socialismului în România — omul nou ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”).**

Lucrările Congresului al XIV-lea, marele forum democratic al comuniștilor, au reprezentat cea mai largă dezbateră democratică asupra tuturor problemelor privind stadiul actual și perspectivele dezvoltării României socialiste. Prin aceste lucrări, o dată cu încheierea Congresului al XIV-lea, se încheie, de fapt, și dezbaterile generale din partid și din întregul popor, care au demonstrat unitatea și voința de nezdruccinat a întregii națiuni de a înainta, sub conducerea partidului, pe calea socialismului și comunismului, a întăririi independenței și suveranității României ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu, eroism — România, comunism !”).**

Având în vedere toate aceste largi dezbateri democratice, se poate afirma, cu deplin temei, că hotărârile adoptate, în unanimitate, de marele forum al comuniștilor români reprezintă înțelepciunea și voința întregului partid, a întregului nostru popor, care acționează ca un tot unic pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de progres, civilizație și bunăstare a întregii națiuni. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul, România — viitorul !”).**

Stimați tovarăși,

Concluzia generală din toate dezbaterile care au avut loc, inclusiv din Congres, este aceea că am străbătut cu succes un drum lung de luptă și muncă și am ajuns la un înalt nivel de dezvoltare economică-socială. Am înfăptuit cu succes pe pământul străbun al patriei noastre socialismul — visul întregii noastre națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R. !”, „Ceașescu și poporul !”).**

În istoria milenară a poporului nostru, avem multe, multe victorii, care demonstrează forța, vitalitatea și hotărârea întregului popor de a-și asigura întotdeauna viața, libertatea, independența. Dar putem afirma că niciodată până acum poporul nostru nu a cunoscut o asemenea măreață victorie ca făurirea socialismului pe pământul străvechi al patriei. **(Aplauze puternice, urale și ovații ; se scandează „Ceașescu, eroism — România, comunism !”).**

Sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, întregul popor, în strânsă unitate, a făurit în numai câteva decenii un viitor de aur României, pe care înaintașii noștri îl vedeau prin secole, demonstrând că un popor liber, stăpîn pe destinele sale, poate lichida înapoierea de secole într-un timp scurt și să-și asigure o viață demnă, liberă și fericită, de bunăstare ! **(A-**

plauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu să trăiască, România să înflorească !”).

I-a revenit partidului nostru comunist marea cinste de a înălța într-o perioadă istorică scurtă —, care în istoria omenirii reprezintă minute — patria noastră pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație, îndeplinindu-și astfel angajamentul revoluționar, în fața poporului, de a-l conduce spre o viață nouă, în deplină libertate și independență ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu — P.C.R. !”, „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !”).**

Este necesar ca și acum, la încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic, să subliniem cu întreaga tărie rolul clasei muncitoare — clasa cea mai înaintată a societății — căreia istoria i-a dat misiunea de a lichida vechea orînduire, de a asigura ridicarea omenirii la o nouă civilizație. Și clasa muncitoare românească și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste această misiune istorică ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu și poporul !”).**

Doresc să subliniez, de asemenea, rolul hotărîtor al țărănimii, care de altfel, de-a lungul multor secole, a constituit principala forță a societății noastre și a dus greul luptelor pentru formarea națiunii și pentru independența României. Și în anii construcției socialiste țărănimea și-a demonstrat înaltele sale calități, asigurînd o agricultură socialistă, superioară, de înaltă productivitate și realizînd cea mai mare producție agricolă de pînă acum din istoria patriei noastre. În alianță cu clasa muncitoare, și țărănimea și-a demonstrat forța și capacitatea de a asigura mersul ferm înainte spre socialism ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”).**

De asemenea, este necesar să subliniem rolul important al intelectualității. De altfel, în multe momente grele de-a lungul istoriei, cei mai înaintați oameni din rîndul intelectualilor, nu numai că au luptat pentru cultură, pentru ridicarea științei, dar atunci cînd a fost nevoie, au lăsat, ca să spun așa, stiloul sau condeiul — cum era pe timpuri — la o parte, au pus mîna pe armă pentru independența României, pentru a asigura viața în libertate a poporului nostru. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”).**

În anii socialismului, intelectualitatea, și îndeosebi intelectualitatea tehnică, a cunoscut o puternică dezvoltare și a avut, în toate domeniile, un rol hotărîtor în progresul științei, învățămîntului, culturii, în toate realizările socialiste din patria noastră. Împreună cu clasa muncitoare, cu țărănimea, intelectualitatea a avut și are un rol de importanță hotărîtoare în dezvoltarea patriei noastre, în victoria socialismului și comunismului în România. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”, „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).**

Concluzia generală — din întreaga dezbateră, din lucrările marelui forum al comuniștilor — este una singură, și anume că toate mărețele noastre realizări au fost posibile numai datorită lichidării orînduirii burghezo-moșierești, lichidării aspirării și inegalităților, făuririi celei mai drepte orînduirii — societatea socialistă. Numai și numai socialismul a asigurat marile victorii, ridicarea patriei noastre pe înaltele culmi de progres și civilizație ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — eroism, România — comunism !”).**

Stimați tovarăși,

În deplină unanimitate, Congresul a adoptat Programul partidului de dezvoltare a patriei noastre în

următorii 10—20 de ani. Avem un program minunat, de largă perspectivă, privind înaintarea fermă a României spre zărilor luminoase, spre un înalt nivel de dezvoltare a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. Într-în, o dată cu aceasta, într-o nouă etapă, superioară, de dezvoltare a României. Obiectivul strategic, fundamental îl reprezintă înfăptuirea pînă în anii 2000 a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și realizarea condițiilor pentru a trece, la începutul mileniului III, într-o etapă nouă, spre comunism ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu să trăiască, România să înflorească !”).**

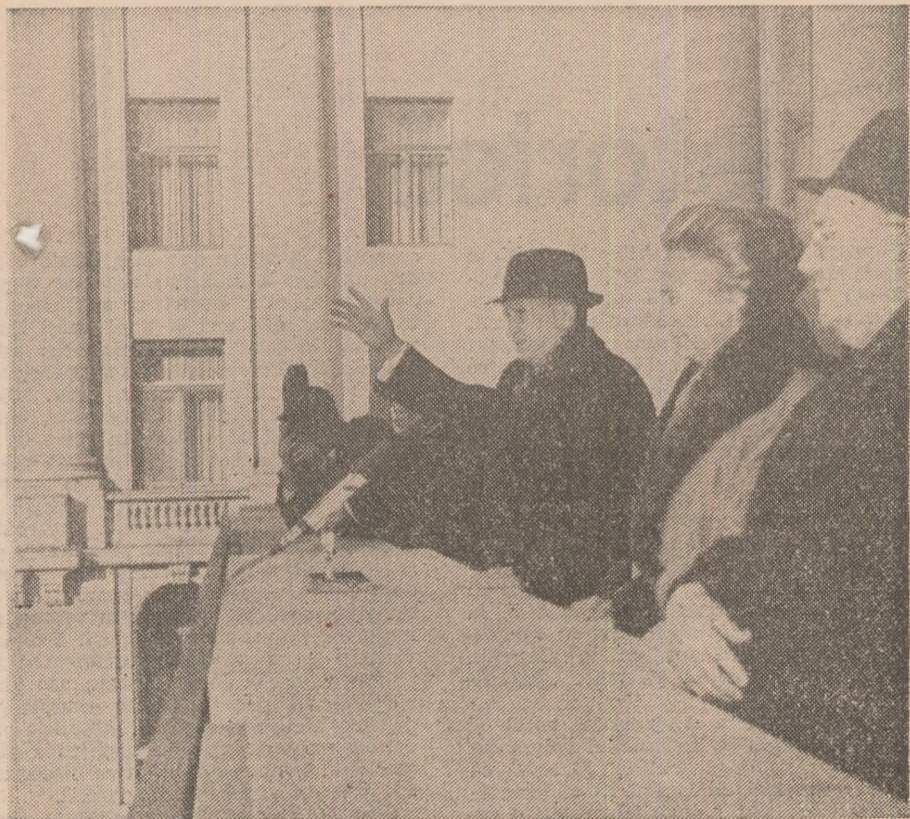
Încă în cincinalul al 9-lea, pînă în 1995, vom realiza o parte importantă din acest program de perspectivă, iar în anul 2000 România va deveni o țară cu o industrie puternică, pe baza celor mai noi realizări ale științei, cu o agricultură socialistă puternică, cu un nivel de viață ridicat al întregii națiuni, demonstrînd, în fapte, că tot ceea ce realizăm este destinat progresului și ridicării țării, bunăstării generale a poporului — scopul și țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate ce o edificăm cu succes în România ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”, „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !”).**

În următorul cincinal și în anii pînă în 2000—2010, România va deveni o țară cu un înalt nivel științific, cu un învățămînt care să asigure crearea unui popor cu înalte cunoștințe în toate domeniile, cu o înaltă cultură — poporul României socialiste gata să treacă spre etapa superioară, spre comunism, pe baza celor mai noi cunoștințe ale științei și tehnicii, ale cunoașterii legilor de dezvoltare generală a omenirii. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu, eroism — România, comunism !”, „Ceașescu și poporul !”).**

Acum, la încheierea lucrărilor marelui forum al comuniștilor, să ne angajăm, în fața partidului, a întregului popor, că vom acționa întotdeauna în spirit revoluționar și cu întreaga răspundere față de interesele socialismului, ale poporului, ale asigurării independenței și suveranității României ! Să demonstrăm, prin întreaga activitate — așa cum partidul nostru a făcut de la înființarea sa — că nimic nu ne poate abate de la îndeplinirea țelului suprem, al asigurării unui loc demn în societatea comunistă, pentru întreaga noastră națiune. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu, eroism — România, comunism !”).**

Este necesar să acționăm întotdeauna în spiritul hotărîrilor pe care le-am adoptat în deplină unanimitate în vederea perfecționării continue a întregii activități de conducere și planificare, în raport cu dezvoltarea generală a societății, a științei și cunoașterii umane. Să aplicăm, în toate domeniile și cu toată fermitatea, autoconducerea, autogestiunea, autofinanțarea, făcînd astfel ca toate unitățile economice, sociale și teritoriale să-și desfășoare activitatea cu rezultate maxime, cu eficiență și rentabilitate maximă — aceasta constituind o necesitate obiectivă și reprezentînd adevărata cale de construire a socialismului cu poporul și pentru popor. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul !”).**

În spiritul hotărîrilor adoptate, să acționăm cu toată fermitatea pentru dezvoltarea societății noastre, a proprietății întregului popor și a proprietății cooperatiste — baza făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului, garanția sigură a bunăstării și viitorului fericit al întregului popor. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Așa cum am dezbătut în Congres, să perfecționăm și să dezvoltăm tot mai puternic formele democrației muncitorești-revoluționare în toate domeniile de activitate, pornind de la faptul că socialismul nu se poate realiza decât pe baza unei largi, foarte largi democrații, care să asigure participarea tuturor claselor sociale, a întregului popor la conducerea conștiință a tuturor sectoarelor de activitate. Socialismul înseamnă acea democrație în care poporul este adevăratul făuritor al propriului său viitor, al comunismului, al libertății și independenței sale! **(Aplauze și urale puternice prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul!”).**

Programul minunat pe care l-am adoptat asigură creșterea continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Toate organismele statului nostru, ale democrației muncitorești — de jos până sus și de sus până jos —, întregul nostru partid trebuie să considere întotdeauna ca sarcină centrală — o dată cu dezvoltarea generală a patriei — ridicarea continuă a bunăstării poporului. Să creăm un nivel de viață care să asigure poporului nostru cele mai bune condiții — în conformitate cu cele mai înalte exigențe ale științei — pentru un popor civilizat, cu o bună sănătate fizică și o înaltă inteligență. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu și poporul!”).**

În întreaga noastră activitate trebuie să acționăm cu întreaga răspundere, să asigurăm creșterea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile, a forței și unității sale. Să asigurăm întărirea unității de granit între partid și popor — garanția victoriei socialismului și comunismului, a înaintării ferme a patriei noastre pe calea progresului, a întăririi independenței și suveranității României! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu și poporul!”).**

În încheierea lucrărilor Congresului, doresc, încă o dată, să mulțumesc tuturor partidelor și organizațiilor care au trimis reprezentanții lor la lucrările Congresului nostru!

Vă mulțumesc dumneavoastră, tuturor, stimați tovarăși și prieteni, care participați direct la lucrările celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — România, pacea și prietenia!”).**

Considerăm aceasta ca o expresie a relațiilor de prietenie și solidaritate, a dorinței comune de a întări și mai mult în viitor colaborarea și solidaritatea în lupta împotriva politicii imperialiste, în lupta pentru dezarmare și pace, pentru o nouă ordine economică, pentru progresul economico-social și independența tuturor națiunilor lumii.

În toate acestea vedem importanța realizării unei unități și mai puternice — așa cum, de altfel, a reieșit și din întâlnirile pe care le-am avut ieri cu multe delegații — considerând aceasta ca o necesitate pentru toate partidele și forțele progresiste, democratice de pretutindeni. În unitate și colaborare a constat, întotdeauna, constă și astăzi și va consta și în viitor puterea uriașă a forțelor progresiste și antiimperialiste. Popoarele unite pot impune o politică nouă, democratică, de adevărată egalitate între toate națiunile, pot asigura pacea pe planeta noastră! **(Aplauze puternice, prelungite).**

La încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic, în numele tuturor participanților la Congres, adresez clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, întregului nostru popor chemarea de a acționa întotdeauna, în deplină unitate, pentru asigurarea ridicării României spre cele mai înalte culmi de progres și

civilizație. Să demonstrăm, în orice împrejurări — așa cum a făcut-o națiunea noastră de-a lungul istoriei sale îndelungate — că poporul, oamenii muncii, constructorii ai socialismului, sint și reprezintă factorul hotărâtor al victoriei socialismului. Poporul unit va asigura triumful comunismului în România, își va construi viitorul așa cum îl dorește — în comunism, în deplină independență! **(Aplauze puternice și urale ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul!” „Vom munci și vom lupta, pacea o vom apăra!”).**

Stimați tovarăși,

Congresul a aprobat, în deplină unanimitate, politica externă și orientările viitoare ale activității internaționale a partidului și poporului nostru. Doresc să asigur, de la această înaltă tribună, întregul popor că și în viitor vom acționa cu întreaga răspundere — în interesul poporului nostru, al tuturor popoarelor — pentru dezarmare, și în primul rând pentru dezarmare nucleară, pentru o lume a păcii și colaborării egale între toate națiunile! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — pace!”).**

Stimați tovarăși,

Cunoașteți componența noului Comitet Central al partidului, format din 467 de comuniști, a organelor sale. Ceea ce aș dori să subliniez este faptul că, pentru prima dată, în Comitetul Central sint prezenți un mare număr de muncitori, țărani și intelectuali care lucrează direct în producție, ceea ce, fără nici o îndoială, va accentua caracterul revoluționar, caracterul de muncă și luptă, al Comitetului nostru Central. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În numele Comitetului Central nou ales, doresc să mulțumesc Congresului, tuturor delegaților pentru încrederea ce ne-au acordat-o și să ne angajăm că noul Comitet Central va lucra în așa fel încât să asigure înfăptuirea în cele mai bune condiții a Programului-Directivă, a tuturor hotărârilor, în vederea înaintării ferme a patriei noastre spre realizarea obiectivului strategic până în anul 2000! **(Aplauze puternice).**

În mod deosebit, aș dori să mulțumesc Congresului, întregului partid și întregului popor pentru alegerea mea în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român. **(Aplauze prelungite și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu să trăiască, România să înflorească!”).** Au trecut aproape 60 de ani de când am intrat în mișcarea muncitorească, de tineret, în partidul comunist. Am avut fericirea ca partidul să-mi încredințeze încă din acei ani multe munci de răspundere. Am acționat întotdeauna ca soldat al revoluției, ca soldat al partidului, al poporului, pentru libertatea și independența sa.

Aș dori acum să asigur Congresul, partidul, poporul că și în viitor voi fi întotdeauna un soldat credincios al revoluției, al partidului, al socialismului în România! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceașescu să trăiască, România să înflorească!”).**

Am considerat întotdeauna și consider că funcția de secretar general sau orice funcție de conducere, de activist al partidului nu este onorifică, ci este o muncă de răspundere — și cere din partea tuturor să acționeze în așa fel încât să demonstreze, prin fapte, prin activitatea de zi cu zi, încrederea ce i se acordă. În

VIBRANT OMAGIU

■ În paginile de istorie înscrise în cronică acestor zile memorabile, ce păstrează, cu un puternic răsunet, ecoul Marelui Forum al comuniștilor români, au fost cuprinse și momentele de înaltă semnificație patriotică în care oamenii muncii din Capitală au adus, printr-o mare adunare populară din Piața Republicii, un fierbinte și vibrant omagiu tovarășului Nicolae Ceașescu, cel mai iubit fiu al poporului, pe care Congresul al XIV-lea l-a reinvestit cu funcția supremă de secretar general al partidului, încredințându-i-se astfel, pe mai departe, înalta răspundere de conducere a destinelor națiunii noastre.

Peste o sută douăzeci de mii de oameni ai muncii s-au aflat în ultima zi a Congresului, la ora cind se desfășura ședința de închidere a lucrărilor istoricului Forum, în marea Piață a Republicii — loc sacru al atîtor evenimente care-au rămas încrustate pentru totdeauna în noul letopiseș românesc — ovaționind conducătorul. Pe un fond strălucitor, sărbătoreșc, pretutindeni în piață au fluturat steaguri tricolore și roșii, erau purtate tablouri cu portretele tovarășului Nicolae Ceașescu și ale tovarăsei Elena Ceașescu, pancarta cu chemări la muncă susținută pentru înfăptuirea hotărârilor Congresului al XIV-lea al partidului, pentru unitate indestructibilă în mersul nostru înainte spre înfăptuirea socialismului și comunismului pe pămîntul românesc. Uralele, ovațiile, lozincile au dat glas sentimentelor de înaltă prețuire și vibrantă minerie revoluționară pentru glorioasele izbînzii obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceașescu, ctitorul României socialiste moderne. Au dat glas mindriei patriotice și încrederei depline în justetea înaltului act politic înfăptuit de Congres — reinvestirea tovarășului Nicolae Ceașescu în suprema funcție de secretar general al partidului, garanția înaintării neîntrerupte a patriei noastre pe noi culmi de civilizație și progres. Au dat glas angajării revoluționare a tuturor oamenilor muncii ca, strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general, să acționeze în toate domeniile de activitate, în toate orizonturile muncii și creației, cu abnegație și dăruire pentru îndeplinirea istoricelor hotărâri adoptate de Marele Forum democratic al comuniștilor români.

acest spirit am acționat și în trecut și voi acționa și în viitor! Nu este ușor, tovarăși, să fii secretar general al unui partid care vrea să construiască, cu adevărat, socialismul și comunismul! Este un lucru greu, dar este o răspundere de cinste și — vă asigur, asigur partidul și poporul că voi face totul pentru a răspunde cu toate forțele mele intereselor socialismului și comunismului, cauzei poporului, a independenței și suveranității României. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — România, stima noastră și mindria!”).**

În încheierea lucrărilor marelui nostru forum democratic aș dori să adresez mulțumiri tuturor delegaților pentru spiritul de înaltă răspundere pe care l-au demonstrat în timpul lucrărilor Congresului, în adoptarea, în deplină unanimitate și unitate, a Programului-Directivă și a hotărârilor privind dezvoltarea României, îndeplinindu-și, fiecare, în mod conștiincios, răspunderea și mandatul încredințat de comuniști și de întregul popor. Consider aceasta ca o dovadă a înaltului — subliniez încă o dată — nivel teoretic, politic, ideologic al Congresului nostru, a faptului că acum fiecare va trece cu toată fermitatea și cu toate forțele la realizarea în viață a ceea ce am hotărît. **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „România a ales : socialism, pace, progres!” „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!”).**

Nu este un lucru ușor să se adopte hotărârile juste. Aceasta cere muncă, cere înțelegerea legilor obiective, cunoașterea realităților și forței societății noastre. Dar oricît de juste ar fi hotărârile, ele sint numai începutul! Pentru ca ele să prindă viață este necesar să acționăm, în toate domeniile, cu întreaga răspundere pentru realizarea lor. Am convingerea că toți delegații, toate organele și organizațiile de partid, consiliile oamenilor muncii, adunările generale, toți oamenii muncii fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor, în deplină unitate, va asigura înfăptuirea în viață a hotărârilor Congresului al XIV-lea, că ne vom prezenta la a 50-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională cu îndeplinirea în cele mai bune condiții a celui de-al 9-lea cincinal. **(Urale și aplauze prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu și poporul!” „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!”).**

Cu această convingere și încredere, vă adresez tuturor, întregului partid, întregului popor, cele mai bune urări de noi și noi împliniri, de realizări mărețe în toate domeniile de activitate! Multă sănătate și multă fericire! Înainte spre comunism! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu, eroism — România, comunism!”).**

Declar închise lucrările Congresului al XIV-lea al partidului — Congresul marilor victorii, care a deschis calea înaintării ferme spre realizarea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism, spre bunăstare și fericire pentru națiunea noastră! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceașescu — P.C.R.!” „Ceașescu și poporul!” „Stima noastră și mindria — Ceașescu, România!” „Ceașescu să trăiască, patria să înflorească!”).** Într-o atmosferă de puternic entuziasm și strînsă unitate în jurul partidului, toți cei prezenți în marea sală a Congresului se ridică în picioare și ovaționează minute în șir pentru gloriosul nostru partid comunist — forța politică conducătoare a întregii națiuni — pentru Comitetul Central și pentru secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceașescu.

Opțiune istorică

AȘA cum este cunoscut, încă din vară, toți comuniștii, întregul popor român și-au exprimat, pe aceeași lungime de undă, dorința ca la cel de al XIV-lea Congres, ilustrul nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să fie reales în funcția de secretar general al partidului, avind astfel garanția continuității politicii interne și externe românești, cu marca ei inconfundabilă de originalitate. Congresul a confirmat această opțiune istorică:

Nu mai este un secret pentru nimeni, nici acasă, nici în străinătate, că inițierea acestui nou curs al politicii României, de întoarcere a privirilor spre adâncimile istoriei noastre naționale și de ridicare a gândului spre orizonturile largi ale prezentului socialist, descătușat de chingile și dogmele „modelului unic“, a fost opera inspirată și inspiratoare de noi energii și idealuri a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Ca scriitor, ca participant la Congresul al IX-lea al P.C.R., eveniment istoric de dimensiuni naționale și internaționale, mai ales dacă îl privim din perspectiva celor 25 de ani care ne-au dovedit și nouă și lumii întregi că numai un partid care știe să remodeleze la timp structurile politice și social-economice învechite are șansa reală de a construi socialismul în mod durabil și în profunzime, sint bucuros să subliniez cu tărie acest adevăr, fiindcă observ că s-au ivit destui noi-veniți gata să ne dea lecții despre necesitatea

„innoirilor“ și „liberalizărilor“, înțelese de ei nu ca o valorificare maximă a potențialului economic, social și moral al socialismului, ci ca o întoarcere la capitalism, cu toată cohorta lui de contradicții, infundături și drame.

Contrar unor aparențe, timpul lucrează în adincime pentru socialism, pentru dreptul popoarelor de-a fi cu adevărat libere, de-a conlucra de pe poziții de egalitate, de respect reciproc, renunțând pentru totdeauna la politica de amestec în treburile interne, de forță și dictat, de intrigi și afișări naționaliste, de ifose șovine, revizioniste, de ridicare a tonului, a degetului arătător, sau chiar a bastonului marțial. Cei care vorbesc atât de gălăgios despre democrație ar trebui să învețe că aceasta este necesară și pe plan internațional, că țările nu sînt mari sau mici numai după suprafața teritorială și numărul populației, ci și după mindria și curajul de-a fi ele însele, cu identitatea lor națională inextricabilă, cu experiența lor istorică demnă de stimă și respect, în deplină suveranitate și neatîrnare.

Și din acest punct de vedere putem fi mindri de poziția principală, cu adevărat militantă și revoluționară, pe care ne învață să stăm, cu fermitate și consecvență, tovarășul Nicolae Ceaușescu, însușind întregului nostru partid credința că noua orînduire socială trebuie văzută întotdeauna de la înălțimea idealurilor, nu doar a dificultăților și greșelilor temporare, și slujită cu energia, talentul și competența unei munci

ireproșabile. „Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr“, scria Eminescu, așa și noi, am putea adăuga acum, după mai bine de-o sută de ani, trebuie să ne sprijinim cerul înstelat al idealurilor și convingerilor noastre cu tenacitatea și rezistența aceluia care știe că are picioarele bine înfipite în pămîntul roditor al țării sale, în istoria sa, în prezentul și viitorul său socialist și comunist.

Sensul acestui simbol al convingerilor și pozițiilor politico-ideologice ne ghidează și nouă munca și creația, în spiritul ideilor cuprinse în documentele programatice, larg dezbătute și aprobate de întregul nostru partid, în spiritul strălucitului Raport al tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congres, care le sintetizează pe toate celelalte.

IN aceste documente, rolul și răspunderile creației spirituale, ale științei, culturii și artei, ca factori determinanți ai progresului social, ai formării conștiinței socialiste, sînt reliefate cu deosebită pregnanță, logic și temeinic argumentate. Datorăm această preocupare permanentă, de a racorda construcția socialismului la cele mai înalte cuceriri ale spiritului uman, înțelegerii superioare pe care secretarul general al partidului a avut-o pentru o componentă esențială a progresului umanității.

Este, de aceea, o datorie patriotică firească pentru noi toți, să facem din aceste principii o realitate sensibilă, în-

corporată în opere durabile, în stare să dea un sens existențial superior vieții contemporanilor noștri și să înfrunte timpul, ca mesageri ai unei epoci fără pereche în istoria României. Nu este deloc ușor să crezi asemenea opere, ba, așa zice, este chiar foarte greu. Dar avem talente multe și înzestrate, care ne-au dovedit că sîntem în stare să o facem. Și în literatură, și în toate celelalte arte. Nu în ultimul rînd în teatru, gen de mare tradiție în țara noastră și de largă audiență la public. Încercăm și noi, cei de la Teatrul „Nottara“, ca și celelalte teatre bucureștene, să nu dezamăgim acest public sensibil, devotat și competent, alcătuit în marea sa majoritate din oameni tineri. Promovăm cu precădere piesa românească, în primul rînd cea de actualitate, cea care sprijină valorile filosofice, morale și politice ale socialismului, dîndu-le un contur puternic, dar nu neglijează nici sensurile critice față de tot ce înseamnă mentalitate veche și retrogradă.

Sînt convins că, beneficiind în continuare de sprijinul și orientarea partidului, ne vom strădui cu toții să facem din hotărîrile Congresului al XIV-lea temeuri noi de creație, un impuls puternic pentru lucrări artistice durabile în timp, pe măsura idealurilor și eforturilor eroice ale poporului român, la acest complicat sfîrșit de secol, și în această lucidă pregătire pentru mileniul trei.

Ion Bre

Răspunzînd la imperativele prezentului

MĂ aflu și eu sub impresia puternică a cuvintelor de importanță istorică prin care tovarășul Nicolae Ceaușescu a transpus în **Raportul** la Congres idei decisive pentru mersul înainte al societății românești prin socialism și sub conducerea partidului. Sînt idei născute din legitățile unui orizont specific în care s-a format și a trăit, apărîndu-și aspirațiile de neatîrnare și dreptate, un popor suveran, omenos și mindru, și ale unui prezent definit prin muncă entuziastă, străbătută de un elan lucid, în care inechitățile să nu mai aibă ce căuta și în care inițiativa creatoare, într-un uriaș consens colectiv, dezvoltarea personalității umane să-și găsească dimensiunile adecvate.

Ca scriitor și răspunzător de apariția unei reviste literare, „Steaua“, devotată creșterii și afirmării cuvîntului însetat de adevăr și frumos, sînt îndreptățit să pot afirma că tot ce s-a realizat durabil în literatura ultimilor douăzeci și cinci de ani este în relație directă cu suflul înnoitor al realului, al socialului. Documentele recente de partid, îndemnul aflate în cuvîntările secretarului general al partidului, începînd de la Congresul al IX-lea, cer cu consecvență poeziilor, romanelor, pieselor de teatru, să pornească de la izvorul proaspăt al faptelor și să se adreseze unui cerc tot mai larg de cititori. Cine a văzut în aceste îndemnuri o sarcină de onoare a literaturii, nu s-a înșelat. Un imens poet cu ochii neguroși și limpezi și mari pe care l-am omagiat cu toții în acest an, Mihai Eminescu, ne este în continuare un simbol și model inclusiv pentru că a reușit, încă într-o perioadă de fluctuații ale expresiei lirice, să poarte singur această povară frumoasă și grea, de lueafăr.

Pentru publicațiile culturale clujene, indiferent de naționalitate, cerința educativ-formativă este, ca pentru întreaga noastră presă, un factor mobilizator. Căutăm să valorificăm tradiții și experiențe din Transilvania, dar în același timp să reflectăm luminile și culorile întregului peisaj românesc. Problematice pe care o abordăm ne dorim să fie o oglindă fidelă atât a idealurilor care-i animă pe compatrioții noștri cît și a soluțiilor pozitive la care se poate ajunge printr-o atitudine curajoasă, revoluționară, în confruntările complexe cu imperfecțiuni sau greutăți de mo-

ment, cu neajunsuri datorate mentalităților învechite. Ceea ce caracterizează obiectivele pe care ni le propunem, prin ce avem mai bun, este o decizie nedrămută de a ne situa la cote superioare de calitate. O întîlnim în eposul mare din regnul construcției economice, după cum o coborîm din testamentul patriotic văcărescian, din crezul coșbucian „Sînt suflet în suflul neamului meu“, din exemplul realist și simfonic al prozei lui Liviu Rebreanu, din inscripția argheziană „Purcede drept și biruie-n furtună!“

AFLÎNDU-NE într-o Românie dinamică și în plină dezvoltare, e firesc ca azi, cu exemple ca ale noastre, cu permanențele și subiectele noastre, cu voințele și mar-morele noastre să scriem balada unor zidiri „mult mai arătoase“, fie ele pe Argeș, pe Someș, pe Dunăre, pe Siret, pe Olt. Ideile și aprecierile din **Raportul** la Congres ne înarmează cu o încredere sporită în forțele proprii și ne dau certitudinea că prin confruntări pe criteriu de valoare, în condiții de egalitate, cu împlinirile științei și culturii universale, avem de adus la avutul umanității o cotă proprie, sau, cum spuse scriitorul Lucian Blaga, „ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mine un colț de pămînt“.

Nimic mai pe înțeles decît adevărul că nu pe alte meridiane și paralele are de rogit limba română, căreia destinul talentului îi este tribut și încredințat, ci la ea acasă, între români. Fiindcă una din inepuizabilele frumuseți ale diviziunii internaționale a muncii este imputernicirea deținătorilor fiecărui grai de a-și desemna singuri juriul care să stabilească ceea ce poate fi și un bun extranațional. Este cazul întregii noastre etnii, care din cuvinte ale păstritorului a înșăilat, motiv de motiv, în „Miorița“, o viziune cosmică.

Plecînd de la Congres la locurile noastre de muncă și creație, cu hotărîrea de a îndeplini exemplar hotărîrile Congresului, semnăm fiecare un decis angajament. Trebuie să fim convinși că, răspunzînd imperativelor prezentului, operele artistice pe care le așteaptă contemporanii noștri vor fi la înălțime dacă își vor păstra privirile în adînc și vor străluci cît mai întîns.

Aurel Rău

TELEGRAMĂ

TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român,
președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Scriitorii din Republica Socialistă România, împreună cu întreaga noastră națiune, vă roagă să primiți cele mai sincere felicitări, împreună cu fierbintele nostru omagiu cu prilejul realegerii dumneavoastră de către marele forum al comuniștilor români, istoricul Congres al XIV-lea al partidului, în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român.

Marele și luminosul dumneavoastră exemplu de strălucit militant patriot, cititor al României moderne și eminentă personalitate a lumii contemporane, constituie cea mai sigură cheazăie a împlinirii tuturor proiectelor de viitor spre mai binele întregului nostru popor.

Actul politic de o hotărîtoare însemnătate pe care l-a înfăptuit cel de-al XIV-lea Congres al Partidului prin realegerea dumneavoastră constituie o recunoaștere și o prețuire firească a eforturilor neobosite pe care le-ați depus în activitatea de conducere a partidului și a statului, a pasiunii, lucidității și cutezanței revoluționare cu care ați călăuzit pașii țării spre propășire și spre un loc de cinste în viața internațională.

Primind cu bucurie aprecierile pozitive formulate în Raport, în legătură cu împlinirile literaturii și artei în ultimii ani, cu rolul acestora în întreaga activitate cultural-educativă, am reținut totodată îndatoririle care ne revin pentru a face din scrisul nostru un mijloc și mai eficient de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii. Răspunzînd înălțărilor dumneavoastră îndemn de a ne afla sursa de inspirație în viața, preocupările și aspirațiile poporului, ne vom strădui și pe mai departe să dăm cititorilor opere valoroase, demne de marile împliniri din toate domeniile de activitate care au făcut din epoca, pe care cu mindrie o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu“, cea mai luminoasă pagină din istoria milenară a patriei.

Inspirîndu-ne din marile transformări revoluționare pe care le-a cunoscut țara și oamenii săi, vom depune mărturie cinstită și durabilă despre acest timp eroic, timp al împlinirilor și al încrederii în ziua de mîine, în egală măsură.

Mulțumindu-vă încă o dată, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, pentru grija și prețuirea pe care le acordați creației literare și slujitorilor ei, vă asigurăm că vom face totul pentru a fi la înălțimea încrederii cu care ne-ați investit și ne angajăm să traducem în viață în mod neabătut toate sarcinile ce decurg din documentele adoptate de marea noastră Congres.

Vă dorim, din adîncul inimii, multă sănătate și putere de muncă pentru împlinirea destinului de progres și civilizație pe pămîntul românesc.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Congresul marilor victorii socialiste

LUCRĂRILE celui de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — eveniment de importanță istorică în viața social-politică a țării și care se va înscrie în istoria noastră națională drept Congresul marilor victorii socialiste, al triumfului socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline economice și politice a patriei — s-au încheiat de curind. Ecourile lui însă reverberează puternic în conștiința tuturor comunistilor, a întregului popor. Analizând activitatea desfășurată de partid pentru îndeplinirea hotărârilor Congresului al XIV-lea și ale Conferinței Naționale din 1987, marele forum al comunistilor a adoptat documente de o excepțională însemnătate cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă până în anii 2000—2010, la activitatea ideologică și politico-educativă consacrată formării și dezvoltării conștiinței socialiste, revoluționare, a omului nou, constructor activ al societății socialiste și comuniste. Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, amplă și profundă generalizare a experienței construcției socialiste din patria noastră, oglindă fidelă a marilor realizări obținute, ca și a drumului pe care îl vom parcurge în viitor, reprezintă nu numai o călăuză teoretică și practică sigură a activității viitoare a partidului nostru, ci și o adăncire și fortificare a conștiinței de sine a poporului nostru, a sensului existenței națiunii noastre ca și a locului pe care îl ocupăm, ca țară socialistă în plină dezvoltare, într-o lume care, departe de a fi simplă, e confruntată cu mari, complexe și grave probleme.

Desfășurându-și lucrările în anul celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, Congresul a făcut bilanțul realizărilor istorice obținute de poporul nostru, sub conducerea partidului, în edificarea noii orânduiri și, pornind de la stadiul actual al societății românești, de la cerințele aplicării consecvente a principiilor socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră — a stabilit liniile directoare ale dezvoltării neîntrerupte social-economice a României în perioada de la sfârșitul acestui mileniu și începutul celui următor.

Generalizând în mod strălucit experiența dobândită de poporul român, de partidul nostru comunist în construcția societății socialiste, Congresul al XIV-lea a pus cu putere în lumină câteva mari și fundamentale adevăruri istorice.

DEZVOLTAREA de astăzi a întregii noastre vieți economice, politice, științifice și culturale își are ca punct istoric de referință hotărârile adoptate cu aproape

un sfert de veac în urmă, la Congresul al IX-lea, cind în fruntea partidului și statului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. Analizând critic întreaga activitate desfășurată în prima etapă a construcției socialiste, punind capăt unor teorii și practici anacronice, depășite, combătind și înlăturând conceptul greșit al „modelului unic” în construcția noii ordini, atitudinile dogmatice, conservatoare, de ploconire față de unele idei străine, care puneau obstacole în calea manifestării forței revoluționare a partidului, capacității creatoare a poporului, Congresul al IX-lea, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au elaborat o linie politică, strategică și tactică de sine stătătoare fundamentate pe aplicarea adevărilor general-valabile ale socialismului științific la condițiile concrete din România, au stabilit, pentru întreaga muncă a partidului, orientări noi, de importanță fundamentală pentru întregul proces de transformare revoluționară a societății românești. Înfăptuind neabătut orientările Congresului al IX-lea, continuate și dezvoltate, corespunzător fiecărei noi etape, de congresele și conferințele naționale care au urmat, România, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată într-o țară industrial-agrară în plină dezvoltare, cu un nivel de civilizație și cultură tot mai înfloritoare. După un sfert de veac, acum, la Congresul al XIV-lea, s-a putut constata cu totală îndreptățire că linia politică a partidului a fost justă, științific întemeiată, că transpunerea ei în viață a dus la schimbarea radicală a întregii noastre vieți sociale.

MARILE înfăptuiri obținute de România atestă, cu forța de necontestat a faptelor, legitimitatea și superioritatea noii orânduiri, socialiste, a proprietății socialiste, justetea politicii de dezvoltare susținută a forțelor de producție pe baza unei rate înalte a acumulării, rolul conducerii unitare a vieții economico-sociale, al afirmării democrației muncitorești-revoluționare, rolul determinant al partidului în conducerea proceselor de dezvoltare socială, a capacității lui de a aplica creator la condițiile concrete istorice ale României adevărurile general-valabile, a principiilor socialismului științific.

Lupta pentru apărarea și consolidarea cuceririlor revoluționare, a valorilor societății socialiste — așa cum au subliniat lucrările Congresului — este cu atât mai necesară cu cât apologetii de astăzi ai capitalismului se străduiesc să denigreze prin orice mijloace socialismul și, prin răstălmăcirii și imixțiuni, prin ațităre și presiuni, încearcă, în numele „dezideologizării”, să-și impună propria ideologie perimată din punct de vedere istoric, conservatoare și reacționară. Se impune, ca atare, luarea unei poziții clare, combative față de acele idei sau teorii care, indiferent de masca pe care o poartă, reprezintă, într-o formă sau alta, o tentativă de imixtiune a cercurilor imperialiste în treburile interne ale altor țări și care condiționează dezvoltarea relațiilor interstatale de reprivatizarea proprietății în economie, de reîntoarcerea la economia de piață și la pluripartidismul politic de tip burghez, de renunțarea la ideologia socialistă și politica revoluționară. Criticind și combătind cu fermitate practica exportului de contrarevoluție, lucrările Congresului al XIV-lea au demonstrat convingător că socialismul, ca și noile valori care s-au constituit în procesul revoluționar, au devenit o realitate palpabilă și puternică, și-au dovedit pe deplin superioritatea și legitimitatea, că acestea reprezintă singura alternativă viabilă pentru înlăturarea exploatării, pentru realizarea unei lumi a dreptății și echității sociale.

CONGRESUL al XIV-lea prin Programul-Directivă aprobat, prin celelalte hotărâri adoptate, deschid în fața poporului român noi și minunate perspective de dezvoltare, perspectivele mărețe ale făuririi cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării ferme spre înaltele culmi ale orânduiri fără clase, spre comunism. Dacă pe planul relațiilor de producție și al soluționării problemelor sociale, țara noastră se află înaintea țărilor capitaliste dezvoltate, hotărârile adoptate de Congresul al XIV-lea vor face ca, în deceniul următor, România să se înscrie în rîndul țărilor dezvoltate și din punct de vedere economic.

Congresul al XIV-lea, congres al marilor victorii socialiste, sub cupola căruia s-au dezbătut în cel mai democratic chip problemele fundamentale ale drumului nostru viitor, a evidențiat cu putere faptul că între partid și popor există o unitate deplină și de nezdruccinat, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist.

Dumitru Ghișe

OMAGIU de Eugen Palade
(Din Expoziția de artă plastică dedicată Congresului al XIV-lea al P.C.R. Sala Dalles)

Alesul

Cu inima deschisă spre viitor — fereastră
Și punte de lumină și pasăre măiastră —
Cu inima deschisă și gînd inaripat
Pe fruntea de luceferi a țării-am adunat
Luminile de ziua — stegari ai demnității —
Și cerul fără nouri și vîrsta frumuseții
Să fim alături, tineri, toți cei ce n-am dormit
Crezînd în dimineața acestui împlinit
De bună dimineața și ziua bună plină
Cu tot ce-nseamnă-n țară nădejde și lumină.

Și ne e bună ziua cînd tot ce se-împlinește
În suflete și-n țară și-n prunci se recunoaște
În zîmbetul cu care întîiul om al țării
Ne cheamă-n viitorul care prin noi se naște
Și-n dimineața-aceasta atît de liniștită
În care România, Alesul își invită
Ca într-o casă mare, de gospodă cîstit
Cu inima deschisă și gîndul liniștit
La sărbătoarea-n care cuvîntul lui renaște
Prin faptele în care mereu vom recunoaște
Aceste vremi făcute să fie norocoase
De-Alesul demnității și unității noastre.

Teofil Bălaș

Soarele e bun

Stau în Piața Victoriei în mijlocul toamnei
Vreau să fiu primul în Sala Palatului
Vreau să fiu primul la Marele Forum
Orașul e numai steaguri arborînd sărbătoarea țării

Lucrare imnică respiră azi poporul
Sîntem la Congresul Partidului Comunist
Român

Sîntem emoționați și fericiți. Țara întregă
E-n Sala Palatului.

Pentru noi, comunistii, cuvîntul partidului
E lumina stelei polare. E rațiunea noastră
de-a fi.

E cheazășie și visare.

Dar mai presus de tot e adevăr și certitudine.
Realitatea noastră vie. Conducătorul
partidului nostru
A fost reales. Conducătorul Partidului
Comunist Român

A fost reales.
Sala Palatului e-o țară întreagă de-acuma
Inima ei e-n fiecare dintre noi. Soarele e bun.
Razele sale ne-au pătruns adînc în suflet.
Am fost emoționați. Am fost acolo cu istoria.

E x i s t ă m.

Ioan Vergu Dumitrescu

În zbor înalt

Din cîte toamne au trecut pe-acasă
stăpine pe mai noi aurării
n-a fost nici-una poate mai frumoasă
cu-atîtea pungi de galbeni în cîmpii

Au zornăit monezile cu toate,
și-au scuturat luminile de sus,
un anotimp al ploilor curate
cum încă niciodată nu ne-am spus

Minunile stau în puterea noastră.
în cuget viu atotcuprinzător,
în zbor înalt de pasăre măiastră
cu aripile-ntinse-n viitor

De vorbă deci cu țara, față-n față
spre a-i spori comorile de vis
în fiecare clipă de viață
pe tricolor mereu cum ne e scris

O altă grijă nu e mai aleasă
ca a roști-n răstimpuri iar și iară:
nîcîcînd n-a fost
o toamnă mai frumoasă !
nîcîcînd o mai ferice primăvară!...

Virgil Dumitrescu

PATRIEI, PARTIDULUI

Erou biruitor

Poemul care-nseamnă un destin
Și-un Președinte investit de-o țară,
L-a luminat de-a pururi și deplin
Al IX-lea Congres întâia oară.

El va rămâne veșnic și înalt
Ca un copac în ritmică mișcare,
Ca munții mari cu virfuri de bazalt
Ce stau puternici neclintiți în zare.

De-l vrea poporul țării reale
Conducător prin anii de lumină,
E dragostea cu care-atit de des
El a lucrat a patriei grădină.

Și va rămâne ca un dor înscris
Acoperit de-o prea bogată ploaie
Acest erou puternic și ne-nvins,
Eroul Ceaușescu Nicolae

David Rusu

De la Tribuna Marelui Congres

Nu s-a topit în mintea mea ecoul —
Peste Carpați răsunetul e treaz —
Ce la Congres ni l-a rostit Eroul
Cel mai iubit al țării, și viteaz !

Cuvîntu-i doar izvor de energie,
Stindard al păcii-n lume și frăției,
Îndemnul său e numai bucurie
Și vlagă pentru toate ce-or să fie!

Ferice-i Țara ce pe drumu-i drept
Călăuzită e de acest Bărbat,
Cînd inima fierbinte-i bate-n piept
Și inimile noastre toate bat!

E-o simfonie numai de înălțare
Cîntu-acesta izvorînd ades'
Dînd glas înfăptuirii viitoare
De la Tribuna Marelui Congres !

Ion C. Ștefan

Poem pentru Congres

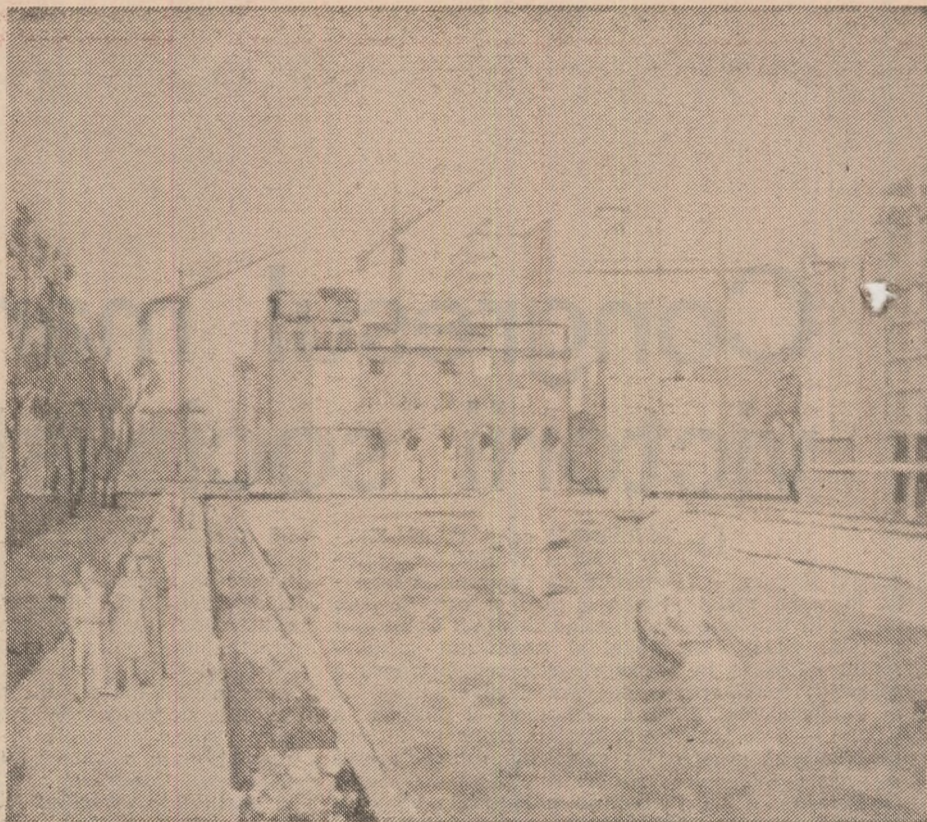
E luminată vîrsta în care noi zidim
O epocă de aur peste cuprinsul Țării
Iar holdele-s bogate că știm să ne iubim
Și munca și dreptatea și aripa visării.

La sfatul comunist cu Tezele în față
Se-adună cei aleși de noi, să reprezinte
Poporul care cere să fie Pace-n viață
Să ne-mplînim în fapte, să mergem înainte.

Eroică e vîrsta și plină-i de avînt
Sub soarele de azi orașele-s făclii,
În vaste șantiere pe-al patriei pămînt
Se-nalță noi cetăți spre anii două mii.

Partidul Comunist condus de cel ales
Ne-a încrustat în suflet voință, cheazășie,
Idei înnoitoare, al XIV-lea Congres
E o treaptă a biruinței în demna Românie!

Ion Popa Argeșeanu

E. Anitei : Dimbovița
(Din Expoziția de artă plastică dedicată Congresului al XIV-lea al P.C.R., Sala Dalles)

Țară în sărbătoare

Sub lumină mă adun învingător,
Mereu îmbărbătat de știută priveliște,
Soare strălucind în primăvara
Patriei de făurari;

Sub văzduh de pace mă adun
Cu toate victoriile,
Și număr, din ce în ce mai multe,
Cetățile — bucuroase de oaspeți,

Și număr depărtările învinse, cu mult
Înainte de termen, brav popor,
Ți-ai ales cele mai luminoase puncte
Cardinale, din cite cunosc istoria,
Ți-ai ales bravul conducător, venit
Odată cu istoria unor vremi dirze, odată
Cu istoria firească, prin timpuri luminind...

George Corobea

Fluviul primăverii

Să vislești în barca sfîrșitului de veac pe
fluviul primăverii
să te ilumineze EPOCA DE AUR pe malul
salcimilor bătrîni,
Să vii azi pe glia noii revoluții agrare să
privești griul
vieții răsărit în aerul luminii să-l revezi la
vară cînd se coace,
Să intri în Muzeul de Istorie să-ți fie dor sub
fereastra
urmașilor de zorile libertății din ochii
strămoșilor români,
Să visezi viitorul copiilor în oglinda
dragostei de țară străluminat de
soarele ce urcă în cerul timpului
daco-roman să strălucească în zările de pace,

Să fii pe vaporul prezentului comunist
ce plutește pe fluviul
primăverii să citești cartea marilor eroi în
vîntul ce suflă spre eternitate,
Să duci trandafiri roșii primului Președinte
la tribuna nemuririi
Congresului XIV, să trăiești pentru patrie în
Casa pămîntului strămoșesc,
Să pleci în Cetatea de Scaun a românilor
să întilnești oastea marilor
voievozi ce-au luptat pe cîmpia trecutului
sfînt pentru libertate,
Să te întorci în sala de lectură a luminii ce
plutește pe Canalul Albastru
construit între Dunăre și Mare să iubești
harta Daciei sub fereastra cuvîntului
românesc.

Emil Perșa

Pe fruntea țării mele

Trec printre maluri luminate
de înalte, albe hidrocentrale,
ctitorite în marea epocă —
CEAUȘESCU — răsar cununi de stele-aure
pe fruntea de briliante
a țării mele...

Țară de eroi temerari,
doritori de pace,
sub aurul tău ard de milenii
coifuri bătrîne, sulițe,
săbii ruginite —
crug de strălucire, nume
de eroi...

Sub vultur rotit
deasupra Ta, sfîntă Patrie
în jurul Tău sintem zid de granit;
Tu rotundă ești ca soarele la zenit;

În zare cu brațul înalt,
ei, martirii, luminează veșnic nestînsă
torța Unirii pentru care
cu iubire de țară sfîntă Rotundă,
rotund singele și-au vărsat!!

Sivan Maximilian

Făclii etern arzînde

Patria mea s-a născut
Din dorul de unitate
Întrupat în visul martirilor
Din virful de diamant al libertății
Din cremenea cremenii
De dreptate.

Republica mea s-a născut
Din durerile gorunilor
Din bobul de rouă ce se rostogolește
Peste riuri, ramuri și holdele de spice
Patria mea e plăsmuită din glia sacră
Urcînd mereu în semeția neamului meu
Pe colinele mereu verzi ale Mioriței.

Republica mea vine de departe
Din înaltul trudei ce veghează
Din grăuntele de lumină veșnică și blîndă
Ce se așterne pe drumurile noastre
Patria mea este născută
Din vrerea străbunilor
De acolo de unde numărăm anii
dragostei noastre
Făcliile etern arzînde ale gîndurilor
Ce se înalță-n demnitate
Spre țărmul temerar.

Beti Băbeanu

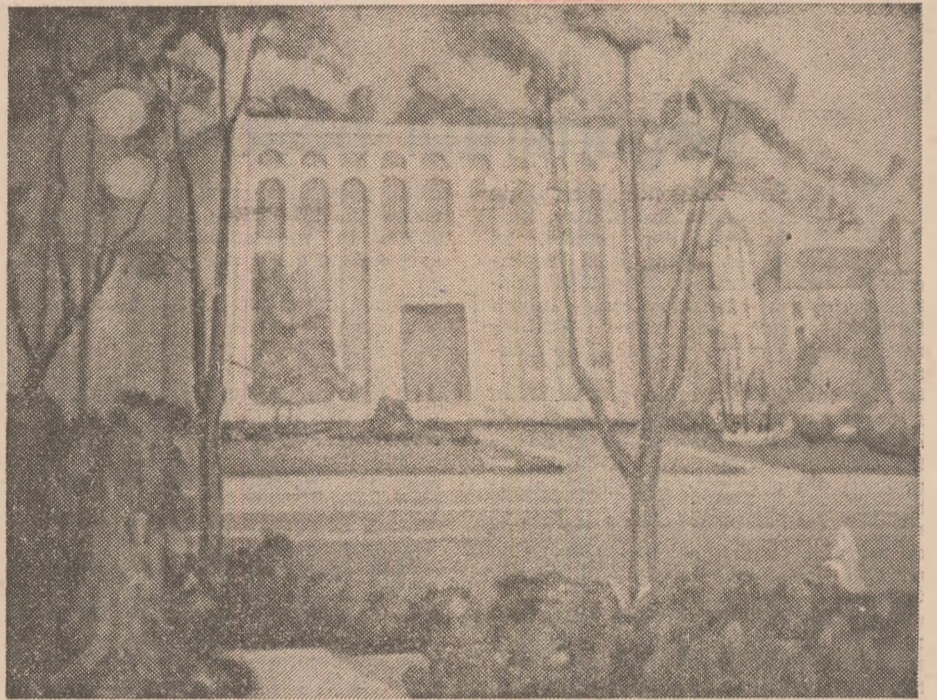
Omul — criteriu al validității teoriei și practicii revoluționare

O TRĂSĂTURĂ evidentă și definitorie a documentelor noastre de partid și de stat, a programelor dezvoltării economico-sociale a țării, a măsurilor, a hotărârilor adoptate în procesul conducerii societății, deci, a politicii inaugurate de istoricele lucrări ale Congresului al IX-lea, este constanta raportare la om, la statutul său existențial, la condițiile și cerințele sale materiale și spirituale. Acest aspect de considerabilă încărcătură semnificativă constituie expresia elocventă a mutațiilor însemnate intervenite în strategia și tactica făuririi noii orînduirii, de cînd partidul, sub conducerea înțeleaptă și clarvăzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, și-a asumat cu demnitate și înaltă răspundere dreptul inalienabil de a-și elabora de sine stătător linia politică, renunțîndu-se la conceptul anacronic al „modelului unic”, la idei și practici străine identității noastre naționale, în folosul unei ample și realiste perspective, conferită de aplicarea consecventă și creatoare a filosofiei avansate a clasei muncitoare — materialismul dialectic istoric — la propriile noastre condiții, la cerințele specifice fiecărei etape din evoluția țării, pe calea socialismului. S-a înlăturat viziunea idilică, triumfalistă de apreciere a procesului istoric în curs de desfășurare, luîndu-se în considerație cu realism și greselile perioadei ce a premers, unele contradicții, unele autentice drame existențiale ce evoluau în societate, unele manifestări de arbitrar și dogmatism, ce stăteau la baza acțiunii politice, depășindu-se unele tendințe voluntariste și subiectiviste ce se instalaseră în conducerea vieții economico-sociale, — elemente care în mare măsură îndeprătau masele de înțelegerea sensului obiectiv, legic al făuririi noii orînduirii. Printr-o intensă activitate teoretică și practică desfășurată de partid, de conducerea sa, în ultimii 24 de ani, cei mai rodnici în succese din viața națiunii, s-a redat strategiei și tacticii transformării revoluționare a societății românești caracterul riguros științific, convingător și mobilizator, o deplină densitate umanistă, reabilitînd omul cu opțiunile și aspirațiile sale fundamentale, recunoscîndu-l ca valoare supremă și finalitate esențială a tuturor prefacerilor calitative, circum-

scrise edificării socialismului și comunismului. Aceasta a contribuit decisiv la creșterea rolului conducător al partidului în societate, la afirmarea lui ca autentic „centru vital al națiunii”, la conștientizarea în rîndul tuturor fiilor țării, ca exponentul cel mai fidel al intereselor și năzuințelor lor, ca unica forță capabilă să-i conducă cu pricepere și răspundere pe drumul deliberat și activ asumat al propriei devenirii, corespunzător aspirațiilor lor legitime de progres, de fericire, de dreptate și echitate socială.

PREZENTAT de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român, **Raportul cu privire la stadiul actual al societății socialiste românești, la activitatea Comitetului Central între Congresele al XIII-lea și al XIV-lea, la realizarea Programului-Directivă de dezvoltare economico-socială în cincinalul al IX-lea și în perspectivă pînă în anii 2000—2010, în vederea îndeplinirii neabătute a programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism** afirmă cu limpezime „marea forță a socialismului, capacitatea creatoare a popoarelor de a-și făuri o viață nouă, liberă, fără asupritori, în care popoarele să fie cu adevărat libere și independente, să-și asigure o viață demnă, de bunăstare și fericire ! Putem și trebuie să afirmăm cu toată tăria — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — faptul că socialismul și-a demonstrat forța și capacitatea sa creatoare, că el reprezintă viitorul întregii omeniri și trebuie să facem totul pentru asigurarea unei lumi fără exploatare, fără asupritori, în care popoarele să trăiască în deplină libertate și independență, să-și asigure bunăstarea și fericirea”.

Din această formulare, de o deosebită însemnătate principală, rezultă că în concepția partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, considerabilele schimbări calitative ce au intervenit în starea materială și spirituală a cetățenilor, în condițiile lor de muncă și viață, în înseși dimensiunile definitorii ale personalității lor, estimate în procesul afirmării lor concrete, corespunzător drepturilor și libertăților democratice

Virgil Miu : Teatrul Național
(Din Expoziția de artă plastică dedicată Congresului al XIV-lea al P.C.R. Sala Dalles)

ce le revin în multiplele planuri ale vieții politice și economico-sociale, constituie, trebuie să constituie criteriul obiectiv, de bază, în aprecierea eficienței teoriei și practicii revoluționare, a superiorității socialismului și comunismului față de orice altă orînduire.

Ce au însemnat anii construcției socialiste pentru cetățenii României ? Ei nu se confruntă acum cu grija zilei de mîine, dreptul la muncă le este asigurat, iar fondul de retribuire, numai în ultimii 24 de ani, a crescut de aproape 6 ori. În cincinalul următor va fi soluționată integral problema locuințelor corespunzătoare pentru toți membrii societății. S-a generalizat învățămîntul gratuit de 10 clase, urmînd ca, în curînd, să se instituie obligativitatea studiilor liceale. S-a creat și s-a dezvoltat un sistem național, larg-cuprinzător de educare permanentă și multilaterală a tuturor categoriilor socio-profesionale. Numai din 1965 încoace, cheltuielile socio-culturale finanțate din bugetul statului au sporit de la 3 530 lei/locuitor, de aproape 4 ori. S-a amplificat considerabil activitatea de ocrotire a sănătății oamenilor, cu asistență medicală gratuită, în instituții specializate, de profil. Oamenii muncii au condiții de participare efectivă, în spiritul democrației muncitorești-revoluționare, la conducerea societății, la proiectarea, adoptarea și înfăptuirea politicii interne și externe a statului, incorporînd și realizînduși prin aceasta propriile lor năzuințe, propriile lor interese. Chiar dacă ne limităm numai la aceste aspecte, dintr-un cadru referențial mult mai larg, ce alternative propun omului apologetii capitalismului contemporan ? Dreptul la emigrare într-o lume fără perspective bîntuită de șomaj ? Libertatea de a trăi în sărăcie absolută și analfabetismul, asistența sanitară precară, pe care le întîlnim și în statele capitaliste cele mai dezvoltate ? Inechitatea socială, prin care săracii devin tot mai săraci, iar bogații tot mai bogați ? Mișul unei democrații pluri-partite, prin care accesul autentic la putere revine tot claselor avute, exploatare ?

FĂURIREA noii orînduirii este rezultatul unui proces legic umanizator în esența sa, care ia forme specifice, în raport cu condițiile concrete din fiecare țară. În procesul construcției socialiste, desființîndu-se exploatarea omului de către om, odată cu consolidarea și dezvoltarea bazei economico-sociale a noii orînduirii, a proprietății de stat și cooperatiste, se pot asigura condiții demne, tot mai bune, de muncă și viață, tuturor membrilor societății, fără deosebire de naționalitate, șanse egale de acces la bunurile științei și culturii, de împlinire calitativă superioară și afirmare plenară a personalității cetățenilor, angajîndu-i la continua edificare de sine și a lumii în care ei evoluează. Așa cum au anticipat, cu rigoare științifică, întemeietorii filosofiei revoluționare a clasei muncitoare și cum se înfățișează însăși evoluția istoriei contemporane, calea socialistă a dezvoltării economico-sociale este sensul obiectiv al devenirii omenirii, spre forme superioare de organizare. De aceea, se impune ca activitatea ideologică, politico-educativă să acțio-

neze programatic și cuprinzător, facilitînd maselor pătrunderea dincolo de aparențele poleite ale lumii capitalului, confecționate de o propagandă interesată, spre a vedea adevărata față a realităților, cu mizeriile la care este supusă o mare parte din populația globului, conștientizîndu-le că o asemenea stare nu poate continua la infinit, că orînduirea capitalistă este sortită eșecului, pieirii, mai devreme, sau mai tîrziu, deschizînd calea prefacerilor revoluționare, a construcției socialiste.

În state cu aceeași orînduire ca a noastră, problemele construcției socialiste, îndeosebi în ultima vreme, sînt amplu dezbătute, spre a găsi noi forme de îmbunătățire, de perfecționare a acestora. Dar unele hotărîri, unele măsuri care se adoptă în acest context contravin flagrant esenței socialismului, principiilor sale de bază, recurgîndu-se la forme perimate de organizare și conducere a vieții politice și economico-sociale, proprii orînduirii capitaliste, însemnînd, de fapt, o nefirească reîntoarcere în trecut, o acțiune aventuristă împotriva mersului obiectiv al istoriei. Astfel, trecerea, în unele state socialiste, la privatizarea unor mijloace de producție, la diminuarea rolului proprietății de stat și cooperatiste, în ansamblul societății, la promovarea unei „economii de piață” și la alte măsuri de această natură afectează deja, în mod evident și grav, dezvoltarea economico-socială echilibrată în profil teritorial a țărilor respective, înfăptuirea corespunzătoare a programelor lor de progres. Consecințele se regăsesc în continua înrăutățire a calității vieții oamenilor muncii, în proliferarea speculei, a fenomenelor inflaționiste, în dezvoltarea libertății „de a exploata și de a fi exploata”, practic, în tare specifice capitalismului.

Preocuparea constantă, începînd cu lucrările Congresului al IX-lea, de întărire continuă a partidului cu elementele cele mai avansate din rîndurile clasei muncitoare, de creștere a rolului său în societate, de aplicare consecventă și creatoare a principiilor socialismului științific, a marxism-leninismului la realitățile concrete ale țării, estimate în dialectica devenirii lor obiective, de educare permanentă și multilaterală a maselor în spiritul valorilor, proprii orînduirii noastre, de înfăptuire și perfecționare a unui sistem larg de organisme democratice, prin care poporul participă efectiv și direct la elaborarea, adoptarea și înfăptuirea politicii interne și externe, a programelor dezvoltării economico-sociale, a patriei — toate acestea stau la baza continuității pe coordonate tot mai ample a procesului revoluționar din România, a succesorilor obținute în edificarea socialismului și comunismului. Partidul nostru, conducerea sa, situînd programatic omul în centrul activității sale și a statului, ca valoare supremă și criteriu fundamental de validare a politicii promovate, a conferit cetățenilor demnitatea legitimă, statutul de autentici și îndreptățiți proprietari, producători și beneficiari ai întregii avuții naționale, atașîndu-i pentru totdeauna cauzei progresului multilateral al țării, principiilor de dreptate și echitate socială, idealurilor nobile ale socialismului și comunismului.

Mihai Răducanu

Responsabilitatea artistului

AM fost martorii unui eveniment măreț care încununază politica partidului nostru, martori ai unui proces în plină evoluție ce aduce noi dimensiuni în formarea spirituală a omului contemporan. Grație acestei politici, orizonturile cunoașterii și înțelegerii noastre se largesc spectaculos.

Pentru oamenii de artă, Congresul marilor victorii socialiste reprezintă un stimul durabil al gândirii, al căutărilor noastre de zi cu zi, este revelatorul finalității creatoare, umaniste, lucide și generoase a politicii partidului.

Una dintre cerințele majore ale societății noastre este ridicarea gradului de civilizație prin sporirea valorilor culturale, afirma secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Momentul actual generează un climat socio-cultural benefic pentru creatorul de artă, făcîndu-l să-și schimbe calitatea de martor al transformărilor sociale și să devină un creator implicat. Observarea realității devine astfel un act incomplet. Ea se cere dublată de sentimentul de răspundere și de participare prin mijloacele specifice, care ne stau la îndemînă în calitate de creatori : literatură, teatrul, filmul, muzica, artelor plastice.

O cultură adevărată nu se poate înfăptui decît prin renunțarea la canoane estetice rigide și desfășurarea unei gândiri artistice libere, puse sub semnul valorificării și reevaluării moștenirii noastre culturale.

Acest moment din evoluția societății a depășit creația către o tematică gravă, pusă sub semnul existenței. Dacă ar fi să ne referim doar la creația dramatică ar trebui să menționăm reorientarea ultimelor decenii spre o di-

mensiune socială cu rezonanțe multiple. Relația-cheie în dramaturgia actuală este relația individ-societate.

Omul contemporan este pus în fața fenomenului teatral ancorat în realitate, luînd contact cu o problematică acută, trecută prin conștiință. Apare o nouă dimensiune a creației : teatrul ca atitudine, ca factor de educație, de transformare a societății.

Congresul al XIV-lea al partidului a relevat necesitatea transformării societății în sensul ridicării nivelului de viață material și spiritual și al adîncirii potențialului creator în domeniul artei și al științei. Creația artistică este privită ca o angajare profundă în realitate. Întreg sistemul de valori al culturii socialiste se fortifică prin valorificarea zestrei culturale a poporului nostru. Viitorul spiritual al unei societăți își are rădăcinile în sondarea trecutului, lucru ce derivă și din importanța acordată de către dramaturgia română, dimensiunii istorice.

Creația artistică actuală se situează la confluența a două direcții — cea tradițională alături de cea novatoare. Sarcina noastră, a creatorilor de artă, se înscrie pe linia re-valorificării tradiției, a rostirii adevărilor istorice asupra trecutului. „Să ne întoarcem la izvoarele limpei ce izvorăsc din pămîntul strămoșesc” — cum spune secretarul general al partidului. Pe de altă parte, realitățile actuale ale României socialiste își cer o vibrantă reflectare, pe măsura epocii.

Și pe umerii noștri apasă nobilele responsabilități a creșterii spiritualității românești.

Silviu Stănculescu

Legămîntul nostru

In aceste momente de emulație sărbătorească, înălțătoare, gîndul tuturor fiilor patriei, în frunte cu comuniștii, se îndreaptă, ca expresie a fidelității neîmurmurate, a recunoștinței iubirii fierbinți, către un mare gînditor revoluționar și un comunist de omenie, cîrmaci mult iubit, genial ctitor, bărbat viteaz și eroic plămădit din sufletul națiunii, unit prin singe și inimă cu singele și inima întregii noastre clase muncitoare revoluționare, cu poporul din care provine, stegar al libertății, independenței, frăției și unității noastre, simbol al României de azi și de mâine, erou al păcii mondiale, pilda noastră veșnic vie — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Un foarte cunoscut înțelept antic spune că în poetică cea dintîi sursă a scrisului adevărat este adevărul gîndirii. Noi, scriitorii patriei noastre, am primit acest adevăr al gîndirii, bazat pe principiile materialismului dialectic și istoric, liber de orice dogmatism, schematic și vulgarizări, din partea uriașei revoluții pe care Congresul al XIV-lea al partidului a înfăptuit-o în întreaga noastră societate și gîndire, al cărei inspirator, inițiator și eroic luptător a fost și este mîndria, demnitatea și făclia revoluționară a partidului și poporului — mult stimatul și iubitul nostru conducător — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru acest suflu înnoitor inestimabil, pentru această operă revoluționară teoretică și practică monumentală, de importanță mondială, cu care genialul nostru conducător a creat, cu poporul și pentru popor, cea mai înfloritoare perioadă din dezvoltarea multimilenară a istoriei poporului român, pentru ca noi, creatorii din domeniul literaturii și artei, să putem spune că nu am avut niciodată un cîrmaci atît de bun, de inimos, generos și înțelept, noi, scriitorii patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, am votat, asemenea întregului nostru partid și popor, cu puterea unei singure voințe, pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului. În persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu cinstim și iubim un mare conducător de partid și de stat, a cărui activitate revoluționară titanică de aproape șase decenii reprezintă pentru noi garanția supremă a continuării construirii glorioase a socialismului în patria noastră, chezașia realizării în România socialistă a visului de aur al omenirii : comunismul.

Îi mulțumim mult stimatului și iubitului tovarăș Nicolae Ceaușescu pentru tot ceea ce a făcut și face zi de zi, neobosit, pentru această țară, pentru acest popor, pentru naționalitatea mea maghiară credincioasă patriei române ; pentru ca în această țară să răsune liber, ca sunetul din lina de aur a lui Orfeu — peste orașe și cîmpii, și înăuntrul, în inimile oamenilor — cuvîntul slobod, creator și înălțător al scriitorului angajat, comunist.

Dorim, de asemenea să exprimăm profunda recunoștință pe care noi toți, cei care muncim în domeniul literaturii și artei, o nutrim față de mult stimata tovarășă Elena Ceaușescu, personalitate politică proeminentă a partidului și statului nostru, savant patriot de largă reputație internațională, care prin strălucita sa activitate creatoare revoluționară ne dă un înflăcărat exemplu privind slujirea cu neîmurmurată fidelitate și nobil spirit de sacrificiu a patriei, partidului și poporului nostru.

Urmărind cu maximă atenție grandiosul **Raport** prezentat în fața Congresului de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, **Raport** pe care noi toți îl înălțăm ca un stîndard, ca pe un program de muncă și viață, am resimțit încă o dată marele adevăr al acelei învățături revoluționare pe care domnia sa a formulat-o de atîtea ori pînă acum, cel mai recent la plenara largită a Comitetului Central, gravînd-o și acum, la Congres, în inimile noastre : „a cînta poporul, patria este menirea supremă a unui scriitor și artist“. Împărtășim cuvintele înflăcărate ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, conform cărora nesecatul nostru izvor de inspirație din care țîșnește elixirul vieții necesar operelor perene, îl reprezintă trecutul și prezentul eroic ale poporului nostru. Acesta este izvorul cristalin, curat din care trebuie să extragem cărțile noastre ! Doar în acest fel pot pătrunde rădăcinile operelor noastre adînc în su-

fletul poporului, asemenea coloanei infinite a lui Brîncuși, despre care se spune în mod simbolic că avîntul ei spre azurul curat al cerului se datorea-ză unei rădăcini subpămîntene care îi egalează înălțimea. Astfel, la asemenea profunzimi trebuie să pătrundă în viața constructorilor socialismului rădăcinile creațiilor noastre, ca literatura și arta noastră să eternizeze grandioasele noastre înfăptuiri, pe eroii cotidiani ai muncii la înaltul nivel de exigențe al epocii pe care o numim cu legitimă mîndrie patriotică „Epoca Nicolae Ceaușescu“.

Mi s-au întipărit pentru totdeauna în memorie cuvintele de neuitat ale secretarului general al partidului nostru : „Să creăm toate condițiile ca oamenii muncii de altă naționalitate să se simtă cu adevărat la ei acasă“. Unul din cele mai importante lucruri pe care îl putem rosti acum, la acest mare forum al gîndirii și cutezanței comuniste, în fața întregii lumi este că noi, oameni ai muncii din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, ne simțim aici cu adevărat acasă, aici, în minunata și unica noastră patrie natală, România socialistă, patria noastră dragă, eternă pe care nu o vom schimba pentru nimic în lume. Viața de zi cu zi aduce mii de dovezi grătore întru ilustrarea faptului că în țara noastră — ca rezultat al dezvoltării armonioase a forțelor de producție — problema națională și-a găsit, în spiritul democrației muncitorești, o rezolvare justă, dreaptă și deplină.

Este de ajuns să mă refer la județul Mureș și la municipiul Tg. Mureș, unde putem afirma că datorită politicii naționale revoluționare a partidului nostru, datorită grijii atotcuprinzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, au fost create ateliere pilduitoare ale frăției și unității în cugget și-n simțiri, în cadrul revistelor „Igaz Szó“, „Vatra“ și „Uj Elet“, al cotidianelor și al unor instituții culturale, artistice, științifice și de învățămînt de importanță republicană, unde singurul criteriu de apreciere al oamenilor derivă exclusiv din calitatea muncii prestate.

Tocmai de aceea ne exprimăm indignarea, în modul cel mai categoric, față de unele cercuri imperialiste și unele elemente reacționare șovine, iredentiste din exterior, care, străine de realitățile noastre, încearcă să ponegrească aceste strălucite realizări, amestecîndu-se nepermis în treburile interne ale patriei noastre.

Nici o diversiune ideologică venită din afara granițelor țării nu va putea slăbi cîtuși de puțin unitatea de nezdruclinat a întregului nostru popor în jurul partidului, Partidul Comunist Român, în jurul mult iubitului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Inima noastră va pulsa pînă la ultima bătaie pentru gloriosul nostru partid, pentru popor, pentru iubita noastră patrie comună, România socialistă.

Niciodată n-au fost mai actuale, mai stringente și mai pornite din inimă neuitatele cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, pe care le spunem și repetăm și acum, cu nestrămutată credință, ca jurămint și opțiune a unei țări și unui popor, eternă pentru viitorul lor socialist și comunist :

„Din nou, tovarăși, să facem legămînt, Uniți în veci să fim în crez și gînd, Să apărăm uniți ce-avem mai sfînt : Poporul, comunismul, pacea pe pămînt“.

Hajdu Győző

Partidului

Se-aprind în suflet mirodennii rare,
Se limpezește singele a vis,
Și inima în piept se face floare,
Ru, de culori către lumini deschis.

Firesc cum știe seva, primăvara,
Prin muguri și petale să respire,
De dragul tău, PARTID, recită țara,
Un imn înalt de slavă și iubire.

Victor Rusu

Constantin Nițescu : **Recoltă**
(Din Expoziția de artă plastică dedicată Congresului al XIV-lea al P.C.R. Sala Dalles)

Moștenirea viitorului

ESTE incontestabil că unul din sentimentele — le-aș numi speciale — pe care le trăim în aceste zile ale marelui forum se leagă de viitor, de „prezența“ aproape materială a acestui viitor, dar și de ideatica lui, de acea stare morală, politică și socială pe care o realitate o dobîndește la un moment dat și trece în sfera gîndirii dinspre viitor, a trăirii ei dinspre timpul ce vine. Este poate și un fior grav de poezie în toată această pătrundere spre lucruri a viitorului, după cum în cuprinderea, în trăirea și asumarea lui ca pe o condiție indispensabilă cunoașterii, afirmării valorilor muncii și vieții, este, cu siguranță, și o probă de patos specific creator. Numai că, în asemenea momente de importanță națională cum este acesta al Congresului al XIV-lea, patosul despre care vorbim și pe care-l resimțim în toată grandoarea și temeinicia lui depășește criteriul sau modul singular de expresie și se transformă într-un simțămînt colectiv uriaș, într-o dominantă de excepție tocmai pentru că este comună, viabilă și de neînlocuit pentru cauza întregii societăți. În fond, ce facem, la ce altitudine ne situăm în raport cu propria noastră experiență, cu propriul nostru trecut și prezent, în contextul propriilor noastre cerințe și posibilități, unde ajungem, prin cîte eforturi și la ce tensiune a spiritului creator ? — aceasta-i problema, o sumă a multor și multor întrebări dar și cu o variată gamă de răspunsuri care sînt chemate să aducă rezolvări nu de circumstanță, nu metaforice și de o vagă probabilitate, ci cît mai exacte și de durată.

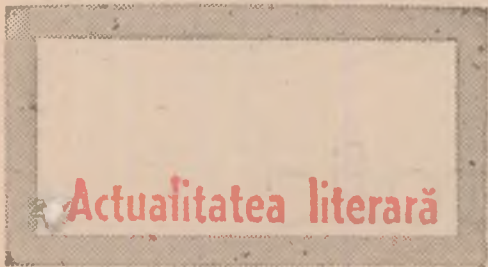
În acest fel, viitorul crește, ne însoțește, are această calitate a prezenței indubitabile și cu un efect de largă sensibilizare pe planul conștiinței, al implicării cu tot ce ai mai bun și mai de preț pentru cauza țării, a mereu și mereu îndreptățitei sale cauze de mai bine, mai frumos și mai demn, într-o lume în care nu a fost și nu e suficient niciodată doar să-ți discuți viitorul, ci trebuie, cu hotărîre, să îl și înfăptuiești, să lupti și să muncești din răsuputeri pentru el, pentru a-i da ființă și a-l edifica neînterupt. Există, însă, și un revers și anume faptul că nu poți împlini ceea ce nu cunoști, iar în materie de practică socială acest lucru se resimte poate cu cea mai mare acuitate. Acțiunea în vag, în necunoscut, seamănă mai mult a zădărnice, goleşte spiritul de energie și atrofiază latent.

Ca și acțiunea spre scopuri minore, în reflux, de unde și furtuni care pot tulbura țărnicurile.

Conturarea în linii ferme, progresivă și sistematică, a orizonturilor viitorului face parte organică din democrația cunoașterii și a conducerii politice, iar în această privință Congresul al XIV-lea, **Raportul** prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sînt de o hotărîtoare importanță. Sînt proclamate aici nu doar drepturile la viitorul demn, socialist și comunist al patriei, ci și modalitățile științifice, viabile care adună și încunună o amplă experiență, o amplă construcție economică, morală, politică și socială în viziunea și pe potriva acestui viitor care este el însuși definit cu claritate și face parte din noi, din gîndurile, din nădejile și posibilitățile noastre, este certitudinea unei permanente și laborioase întemeieri. Pentru că, așa cum sublinia secretarul general al partidului în **Raportul** prezentat Congresului în tot ceea ce privește viitorul, „toate orientările de perspectivă nu sînt dorințe și visuri abstracte sau teoretice. Ele au la bază marile realizări obținute de poporul român în înfăptuirea cu succes a socialismului, vor fi rezultatul înfăptuirii neabătute a hotărîrii Congresului al XIV-lea a Programului partidului, vor fi rezultatul muncii unite a poporului nostru. Garanția realizării lor o constituie politica justă a partidului nostru comunist, forța politică conducătoare a întregii societăți — munca creatoare, înflăcărată, entuziasată a muncitorilor, țărănilor, intelectualilor, a tuturor oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor, care au înfăptuit și înfăptuiesc neabătut politica generală de dezvoltare a patriei noastre !“.

MOSTENIREA viitorului este un act de conștiință, temerar, și cu adîncă rezonanță în tot ceea ce gîndim și înfăptuim. O sensibilizare generală în gînduri, în așteptări și dorințe, în eforturi și împliniri se petrece în lumea propriului nostru prezent și viitor, în lumea propriei noastre condiții materiale și spirituale. Resimt toate acestea ca scriitor, ca om al țării sale și mă gîndesc, desigur, la tot ce ne înconjoară, la toată această imensă și tulburătoare realitate, pentru că noi înșine, toți cei ce muncim și trăim în această epocă sîntem în întregime reali, ne-am cucerit acest drept al realității în seama căreia stă și prezentul nostru ca oameni ai locului, ai făgăduinței de mai mult și mai bine, după cum stă și viitorul pe care nu doar îl întrezărim și-l așteptăm, ci îl construim și-l implicăm, îi dăm acea durată a faptei, acea consonanță a memoriei, suportul mereu viu și trainic al istoriei care adună și unifică în timp generațiile. Dar, ca scriitor, mă gîndesc totodată și la acel quantum de vis al realității, la acea parte a ei trecută și petrecută în ideal, mă gîndesc la forța aproape materială a idealurilor care, odată văzute, trăite și asumate, devin un spațiu înfinit al creației, al muncii asupra noastră înșine, al convingerilor ca și al inspirației. Prin tot ceea ce facem mai bun și mai drept, mai frumos, mai înalt și mai puternic, noi moștenim viitorul și-l lăsăm ca zestre urmașilor, noi trăim acest viitor și-l aducem ca mărturie clipei prezente.

A. I. Zăinescu

Eminescu și comentatorii săi (II)

MINIMA simpatie a lui D. Popovici pentru „impresioniști” este știută. Totuși, modul cum tratează el contribuția lui Lovinescu și Călinescu în eminescologie este deplorabil. Cel dintîi putea fi, de altfel, omis, pur și simplu (impins spre contribuabilii mărunți, căci nu s-a remarcat în chip special), dar s-ar zice că D. Popovici n-a vrut să piardă prilejul de a-l caracteriza în general. Și cum o face! „Lipsit de cunoașterea literaturilor anglo-germane”, „structural inapt să pătrundă în substanța gîndirii filosofice și lingvistice” (p. 94), „sărituri în mijlocul problemei”, „concepție simplistă” (p. 97) ș.a.m.d. Neexistînd multe texte critice lovinesciene despre Eminescu, D. Popovici ia în considerare pînă și romanele criticului, în care Eminescu a fost personaj, ca să-și rotunjească judecata foarte drastică. Nu-i iartă lui Lovinescu nici inocența glumă de a atribui poetului un comentariu la *Geniu pustiu*, condamînd-o ca pe o gravă mistificație.

„Cu G. Călinescu critica impresionistă capătă pe cel mai strălucit reprezentant al său în cultura română. Cunoșcător al marilor culturi europene, orientat în filozofie, înzestrat cu o mare receptivitate în meniul poeziei și cu un remarcabil talent de scriitor, Călinescu a dat științei române unul dintre cele mai caracteristice studii închinat lui Eminescu” (p. 101): adjectivele sînt prea cu griji alese ca să ne lăsăm înșelați de aceste apologetice preliminare: în realitate, analiza lui D. Popovici la *Viața lui Mihai Eminescu* și la *Opera lui Mihai Eminescu* va recunoaște autorului lor exclusiv merite de scriitură și de imaginație literară! Căci se conchide așa (p. 144): „Marea calitate a studiului este însă străină științei: Călinescu este înzestrat cu însușiri superioare de scriitor și opera sa, obosită adeseori prin repetiții, printr-o atitudine marcat ostilă față de poeziile definitive ale lui Eminescu și față de criticii anteriori care au avut nefericirea să se ocupe de poet, atrage prin farmecul expresiei”. Cele peste patruzeci de pagini consacrate lui Călinescu de Popovici conțin, firește, o multime de observații și de obiecții foarte serioase. Din păcate, ierarhia meritelor și defectelor studiului călinescian este complet falsă. Se scot în față greșeli mărunte și se trec în planul doii intenții profunde. Sînt combătute energic ca neștiințifice lucruri în privința cărora nu există în principiu posibilitatea verificării și nici a acordului. „mestecătura de justete și injustete e așa inextricabilă în textul lui Popovici, încît numai cu greutate poți alege griul de neghină. Ceea ce se poate spune cel mai nimerit despre acest capitol al cercetării este că-i lipsește obiectivitatea senină, alunecînd pe panta idiosincraziei personale. Incompatibilitatea de temperament și de metodă dintre cei doi critici este totală.

E perfect adevărat, de exemplu, că G.

Călinescu n-a avut „pregătire lingvistică” și n-a pus temel pe metoda inspirată de perspectiva cu pricina (p. 102). (În paranteză fie zis, hazardul a vrut ca, la concursul de ocupare a Conferinței de Critică și Estetică de la Universitatea din Iași, Călinescu să tragă la sorți din cele șase subiecte propuse de comisie tocmai pe cel intitulat *Limba ca element estetic*!). Însă Călinescu știa bine lucrurile și chiar s-a amuzat să ironizeze acest tip de cercetare. Crocian fiind, nu se interesa principial de stilistică, dar, în definitiv, cine a analizat mai bine decît el tocmai poezia în general și pe cea a lui Eminescu în special? D. Popovici citește închizînd un ochi *Principiile de estetică* (întrezărește totuși kantianismul ideii centrale și contestabila revendicare a autorului din gestaltism, p. 103—104) și pe amîndoi cînd citește *Viața lui Eminescu*. Desigur, nu era obligat să accepte ipoteza călinesciană a unui Eminescu rustic-primitiv, dar se cuvenea să o raporteze la altele și să o analizeze cel puțin ca polemică în contra ipotezei maioresciene. „Imaginea pe care Călinescu o construiește pe baza documentelor eminesciene este în primul rînd dependentă de critic, nu de document”, constată negativ Popovici (p. 108). Talentul lui Călinescu a jucat în această privință un rol, însă este o exagerare enormă să pretzinzi că el a schimbat sensul documentelor. De altfel, ipoteza călinesciană s-a impus în deceniile postbelice majorității eminescologilor și pînă de curînd nimeni n-a venit cu idei noi. S-a petrecut un lucru similar cu acela observat de M. Scarlat în legătură cu posteritatea critică a lui Creangă, dominată și aceasta de călinescianism. E adevărat că necunoașterea obiectivelor lui Popovici și țînerea sub obroc a celor ale lui Caracostea (din pricină diferite) au facilitat această situație. În ce mă privește, prefer discuția deschisă în contradicție și regret că viziunii călinesciene nu i-a fost opusă la vremea aceea diferită de care e vorba: n-a fost să fie, cum se zice, și vinovați criticii postbelici nu sînt decît în măsura în care s-au lăsat tirii de curentul principal al eminescologiei. Mă întreb acum însă ce se întimplă dacă nu avea Caracostea reputația îngrozitoare pe care singur și-a făcut-o, mai cu seamă după ce în aprilie 1941 a venit la direcția R.F.R., în circumstanțele cunoscute (pentru o nuanțată judecare a rolului său și a premiselor politice, vezi Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, Minerva, 1983, paginile 98 și urm.) și dacă ar fi circulat opiniile lui Popovici din cursul litografiat în 1947. Îndrăznesc să susțin că o orientarea eminescologiei din anii noștri n-ar fi fost alta: și unul din motivele care mă îndreptătesc s-o cred este chiar insuficiența argumentelor anticălinesciene ale lui Popovici însuși (ca să nu vorbesc de ceea ce el a pus efectiv în locul analizelor lui Călinescu). Voi mai da aici doar un exemplu. Popovici interpretează ironic metaforele călinesciene, dar în fond à la lettre. Se știe portretul „primitivului” Eminescu sugerat de Călinescu. Popovici retorcează: „Cum este posibil ca un om,

ale cărui senzații sînt atît de grosiere încît nu poate distinge pînă unde se întinde piciorul și de unde începe ciubota, să fie totuși în stare să-și dea seama pînă unde se-ntinde substanța umană denumită în registrele civile Mite Kremnitz etc.?” (p. 107). Cu astfel de contraargumente era greu de răsturnat portretul călinescian.

Ceva mai stăpînit este tonul în analiza *Operei lui Eminescu*. E oarecare dreptate în obiecția că descrierea textelor postume putea fi uneori rezolvată printr-o ediție critică de manuscrise sau că această descriere duce, prin schimbarea criteriului, la unele repetări inutile. Nu e însă dreptate în aceea că G. Călinescu trebuia să aleagă neapărat criteriul cronologic. D. Popovici nu pare a sesiza sensul criteriumului tematic-interior întrebuintat de autorul *Operei*. Îi obiectează și că, mai ales în prezentarea ideilor filosofice, observațiile se anulează una pe alta, pe măsura desfășurării argumentației. Aceasta e o impresie falsă, rezultată din dorința lui Călinescu de a sugera că eclecticismul filosofic eminescian consistă în combinarea multor elemente împrumutate din alți filosofi, dar nu în litera și uneori nici tocmai în spiritul lor. Modul de a-l amenda pe Călinescu al lui Popovici seamănă pe alocuri cu acela adoptat față de Don Quijote de către tovarășii lui de peripeții. D. Popovici îi mai reproșează lui Călinescu „măcinișul unei erudiții grăbite” și „cultul coincidențelor” (p. 119—120). Sînt multe detalii și lucruri contestabile în studiul lui Călinescu, dar, în ansamblu, el e convîgător și monumental. I se întimplă învățatului și seriosului Popovici să nu vadă pădurea din cauza copacilor.

FOARTE binevoitor se arată el în schimb cu Ibrăileanu, în care descoperă un precursor al lui Caracostea, în măsura în care a luat în considerare „forma ca expresie organică a operei” (p. 150) și, încă, în materialitatea ei lingvistică și prozodică. Însă expresivitatea ritmurilor presupusă de Ibrăileanu (troheul optimist și iambul pesimist!) sau aceea a rimelor, măsurilor și sonurilor este perfect naivă și a condus la acea simplistă stilistică didactică de care zădărnice încercăm să ne debarșăm astăzi. „A-numite observațiuni pe care le face criticul în ordinea aceasta se impune să fie urmărite de aproape” (p. 154), crede din contra Popovici, referindu-se, de pildă, la „eliminarea asonanțelor” ca la „un progres artistic” al lui Eminescu, sau la ideea că prima parte din *Pe lîngă plopii fără soț*, unde poetul pictează imaginea banală a supranaturalului romantic, are rime banale, în vreme ce a doua parte, unde pictează pe Hyperion însuși, are, dimpotrivă, rime excepționale. E tot așa de imposibil de înțeles de ce observații, precum aceea că vocala o accentuează ideea de somnolență i se par lui Popovici în stare a face din studiul cu pricina al lui Ibrăileanu „un moment hotărîtor în critica aplicată poeziei lui Eminescu” (p. 157). În realitate, stilistica practică de critică ieșean era în faza copilăriei.

Contribuția lui D. Caracostea are, firește, altă anvergură, chiar dacă nu altă esență. D. Popovici depășește intructiv necesitățile cerute de studiul său asupra eminescologiei ca să înfățișeze pe larg doctrina autorului *Personalității lui Eminescu*. Interesant este să vedem că Popovici cita în 1947 pe formalistii ruși de la începutul secolului și aprecia corect stilistica genetică teoretizată de Caracostea, cu plecare într-o remarcă despre limbă a lui Humboldt și care conducea la distingerea unui aspect procesual (creativitatea) de unul structural (expresivitatea). *Estemele* lui Caracostea anticipau noțiuni curente în structuralismul anilor '50—'60, ca și ideea lui de stil supraindividual (*écriture* a lui Barthes). Pînă și analizele concrete ale lui Caracostea le anunță frapant pe cele structuraliste: axe de imagini, sensuri descendente (ori ascendente) de organizare, simetrii și discordanțe, opoziții (e marotă lui) etc. Tot acest arsenal formal îl ajută pe critic pînă la urmă să releve viața sufletească din care a ieșit opera (deci să se întoarcă la psihologismul din *Personalitatea*), dar meritele lui în înnoirea mijloacelor se cuvin reținute, chiar dacă didacticismul analizelor e inutil pedant și sufocant prin absența de reală înțiuție artistică. D. Popovici, care în propriul studiu despre Eminescu a folosit o altă metodă (dar a descoperit în *titanism* un concept caracostian cheie pentru interpretarea poeziei), discută extrem de favorabil pe Caracostea și-l identifică înaintașii (Walzel, Wertheimer etc.).

Studiul se încheie, spuneam, cu o rapidă trecere în revistă a eminescologilor mai mărunți. Spre deosebire de cei mari, care stimulează uneori în D. Popovici demonul contrazicerii (cu orice pret), aceștia sînt priviți în general fără patimă. Spiritual devine criticul comentînd pe Leca Morariu, al cărui „ton jîpător” din polemicele contra lui Vianu și Călinescu îl respinge, și, paradoxal, tocmai atunci cînd istoricul literar de la Cernăuți imită pe Ibrăileanu și anticează pe Caracostea în depistarea sonorităților expresive: „Scara cromatică devine așadar tot mai bogată — zice Popovici ironic: a era negru pentru Rimbaud; el devine roșu închis (*cramoisi*) pentru Paul Claudel; senin și religios pentru Petreșcu; albur și simplu pentru Leca Morariu. Unde se va ajunge pe calea aceasta a asociațiunilor?” (p. 211). S-ar zice că profesorul clujean și-a dat în sfîrșit seama cît subiectivism inerent este în stilistica de felul celei aplicate de Ibrăileanu la vocalele eminesciene și de Caracostea la cele din *Pastelurile* lui Alecsandri (dezolanta u și luminoasa a!).

În general, meticulosul studiu al lui D. Popovici asupra eminescologiei este un instrument folositor, ce s-ar cuveni continuat, și care ne ajută să ne facem o idee despre felul cum a fost receptată opera poetului în primele șapte decenii scurse de la *Direcția nouă* maioresciană.

Nicolae Manolescu

Un „jurnal de actualități”

PENTRU Ștefan Dinică, prozator originar din Siliștea-Gumești, opțiunea pentru „viața la țară” intră cumva în ordinea lucrurilor firești. Memoria „glasului dintii” e de altminteri atît de puternică încît la mai bine de-un sfert de veac de la „plecare din sat” a autorului rostirea lui epică are o prospețime și o fidelitate ce ar impresiona pe dialectologi dacă acestora le-ar veni ideea de a ancheta și „subiecții” din rîndul literaților. Oricum, și fără aportul lor științific, scriitorul își face munca de „monografist” cu naturalitatea și ritmicitatea cu care bradul produce rășină și albina miere. Distincția între vocea „cultă”, auctorială, și aceea „neglefiută”, înregistrată în „priză directă” a eroilor săi e practic inexistentă. Naratorul (pe care de astă dată îl putem identifica, fără teama de-a greși, cu autorul), vorbește aidoma celorlalte personaje fără ca prin aceasta să cadă în pitorescul și anecdoticul lui Ion Dragoslav și Marin Iovescu și, mai ales, fără a le împrumuta subiectele.

Ca și pentru ilustrul său consătean, pentru Ștefan Dinică timpul nu mai are răbdare. Dar nu numai timpul, ci și scri-

sul, mărturisirea. Din a treia carte, *Musafirlul*, se vede mai limpede decît din celelalte două, *Rude de gradul unu* și *Linia de sosire*, că romancierul nu vrea să profite de efectul distanțării. El scrie așadar despre realitatea imediată și, chiar dacă retroproiectările nu lipsesc din volumele sale, rostul lor e de a justifica prezentul, de a-l face mai repede inteligibil. Nici prozatorul, nici eroii săi nu se pierd în amintiri, nu pleacă în căutarea timpului pierdut, ci-l explorează cu o privire lăcomă, scrutătoare, pe cel în care își desfășoară acum existența. Este exact ceea ce i se întimplă și protagonis-tului ultimului roman, „musafirlul” Sache Vizitiu, căruia Ștefan Dinică îi conferă o valoare simbolică. Încercînd o decodare operativă, *musafirlul* ar fi intruparea acelei categorii de țărani care cu mai bine de un pătăr de veac în urmă au adoptat „boicotul” citadin, părăsind satul pentru că nu înțelegeau timpul nou ce se prăvălea peste ei. Reîntors periodic la mîncă, în vizite din care nu-i exclus fiorul unei nostalgii, ei filmează cu aparentă

indiferență schimbările, apropiindu-se pas cu pas de orizonturile înțelegerii. Retras la pensie, Sache Vizitiu recîștigă o lume și, firește, un statut, acela de țărăn. Reîntregirea lui oferă în fond intriga întregului roman, care propune o altă legătură cu pămîntul decît aceea tradițională. Odată stearsă (nu de tot!) drama proprietății, țăranul se reîntoarce la pămînt ca la un ritual sempitern. Ritualizarea existenței nu presupune însă nimic anacronic. Satul are școală „nouă”, bufet „nou”, dispensar, case cu alură de vile cochete (e, desigur, un sat-tip ce nu mai are nevoie de vreun nume și prozatorul nici nu i-l mai acordă!), televizoare, mașini ș.a.m.d., adică aproape toate atributele confortului și ale standardizării. Dezorientată o vreme, umanitatea lui află un alt echilibru la care concurează și președintele „ceape”-ului, energicul Răschitor N. Luca, profesorii Viorel Ulmu și Agripina Spălățelu (între care se naște o idilă nelipsită de frumusețe), mucalitul Sande al lui Țițină, primarul Ioniță Modan. Ca un cineast (în treacăt fie zis, *Musafirlul* e un roman prin excelență cinematografică care ar merita atenția regizorilor și scenariști-

*) Ștefan Dinică, *Musafirlul*, Editura Eminescu, 1989.

lor), prozatorul își filmează eroii în stilul jurnalelor de actualități, dar surprinde și farmecul unor gesturi necontrolate. În clipe de nehotărîre cutare erou se scarpină cu codrișca între omoplați sau își șterge cu mișcări mecanice borurile umezite ale pălăriei. Același (sau altul) își îmbracă alene costumul cu dungi, „de oraș”, dar încălță sandale romane pe piciorul gol; încă unul, acum intelectual, își tirșie picioarele prin praf ca într-un ecou al unei copilării prelungite. Atenția pentru detaliul ce indică tranziția de mentalități produce notabile efecte. Domnița, profesoara provenită din țărani, însoțită prin baltă ferindu-și ochii rimelați, cutare funcționar agricol vorbește la telefon, dar iscodeste lumea din spatele perdelei cu o curiozitate lăcomă ce amintește de Savista lui Rebreanu.

Gesturi mici, aparent anodine, dar prin adăugarea și montarea lor în stil ciné-verité rezultă pînă la urmă și senzația de viață. Și, în plină înregistrare a gesticii cotidiene, Sache Vizitiu săvîrșește Gestul: incendiază casa veche, umeză, boțită și-și înalță alta, nouă. „Vizita” lui s-a terminat, nu mai e musafir, ci, iarăși, fiu al satului. De la Năiță Lucean al lui Dinu Săraru, care turna temelii pentru a-și scăpa pămînturile de colectivizare, la Sache Vizitiu, care construiește o casă trainică și încăpătoare ca un destin e de fapt o istorie în mers. Ștefan Dinică a scris un roman al adaptării lumii țărănești la ritmurile și frămîntările vieții moderne. Preliminariile unei opere durabile despre satul de azi se îmbogățesc deci cu încă un titlu. E mult? E puțin?

Ioan Adam

Genul autobiografic

gubitor în critică, adevărata biografie a creatorului este aceea din opera literară, iar opera (**Amintirile**, nu fac excepție) arată „homerismul viziunii, adică facultatea de a vedea și evoca în dimensiune uriașă, și structura rapsodică, adică epism și oralitate”... Criticul respinge imaginea unui Creangă erudit, de tip Rabelais, impusă de G. Călinescu și propune pe aceea a unui creator primitiv, „conformat genial”, care reproduce modelul arhaic cu oarecare, e drept, „adaururi de istoricitate și complexitate individuală” etc. Trecind peste alte interpretări, să cităm și opinia lui Al. Piru, prefăcătorul ediției de acum: crede și el că **Amintiri din copilărie** „nu este o scriere subiectivă”, ci una de ficțiune și că autorul ei posedă „o capacitate extraordinară de a se obiectiva ca subiect”...

Sint necesare, în legătură cu opiniile de mai înainte, câteva precizări. Este incontestabil îndreptățit, mai întâi, refuzul de a accepta explicarea operei (în speță **Amintiri din copilărie**) prin datele biografiei sociale a autorului. Protestul lui Vladimir Streinu împotriva excesului de biografism este, în acest caz, justificat. Biografia **eului superficial** nu explică în nici un fel complexitatea operei, produs al **eului creator**. Chestiunea este, teoretic vorbind, prea cunoscută pentru a mai insista. Cine spune că Nică a lui Ștefan a Petrei, personajul din **Amintiri**, reproduce întocmai biografia copilului și adolescențului cu același nume, născut și crescut în casa unui țăran din Humulești, ignoră tocmai adausrile de complexitate individuală de care vorbea Vladimir Streinu și, aș spune, adausrile pe care în chip fatal narațiunea le aduce atunci când cineva își scrie viața. Nu-mi dau seama, apoi, ce datorează Creangă vieții lui de țăran și ce datorează (sau ce nu datorează) vieții lui de țigoveț. G. Ibrăileanu este prea categoric, am impresia, despărțind cele două biografii, dacă există, cu adevărat, două. Creangă oprește **Amintirile** în momentul în care ajunge la școala de la Socola. Viața lui de orășean ne este cunoscută din documente și, reconstituind-o, G. Călinescu i-a dat, într-o extraordinară carte, o imagine verosimilă. Propoziția lui Ibrăileanu („tot ce e orășenesc în Creangă e inferior”) impune o nuanță: **tot** în afară, poate, de faptul că el își scrie, acum, opera literară într-o prăpădită mahala din Iași în compania și, negreșit, sub impulsul unor spirite cultivate, acelea din societatea „Junimea”. Orașul a dat, totuși, ceva lui Creangă și anume dorința de a fi scriitor și, în cele din urmă, conștiința de a fi scriitor... Dar ce fel de scriitor?

CU această întrebare revin la problema confesiunii și la caracterul subiectiv sau nesubiectiv al **Amintirilor**... Fără a ne încurca în definiții, să spunem că **Amintiri din copilărie** este o scriere de tip biografic și, dacă vrem s-o punem într-o categorie literară, locul ei este în compartimentul **autobiografiei**. O scriere, cu alte cuvinte, în care naratorul se identifică fără echivoc cu autorul și cu personajul (eroul) sau, cum

observă un cercetător al problemei (D. Couty), o narațiune în care există o relație de identitate „între un element textual, naratorul determinat prin existența lui pur lingvistică, și un element extratextual, autorul, o persoană umană social-determinată”. ...Orice autobiografie, înțeleasă în acest fel, își poate asuma propoziția lui Montaigne din **Escuri** (1580): „Je suis moi-même la matière de mon livre”... Este și cazul **Amintirilor** lui Creangă. Naratorul (Nică a lui Ștefan a Petrei, Ion Torcălaul, Ștefănescul de la Școala de Cătiheți de la Folticeni, în fine, autorul matur care asudă și compune în chinuri, gândindu-se la anii îndepărtați ai copilăriei), începe să-și scrie viața când ajunge la vârsta de patruzeci de ani și nu face nici un secret că, în scriere, este vorba de familia, de prietenii și de întâmplările prin care el a trecut... Ar fi, desigur, o naivitate din partea noastră să credem că tot ceea ce Creangă povestește în **Amintiri** i s-a întâmplat, întocmai, copilului din Humulești și că imaginația lui nu are nici o contribuție. Orice scriere, inclusiv jurnalul intim, este o ficțiune și cuprinde, voit sau nevoit, un element de fabulație. Scriind, adăugăm ceva, introducăm un număr de fantasmă, recreăm, pe scurt, viața. Cea mai severă confesiune este, în cele din urmă, opera imaginației: imaginația pe care naratorul o are despre sine și despre circumstanțele prin care a trecut.

Amintiri nu este, are dreptate G. Călinescu, un jurnal (nici măcar un jurnal rescris, completat, mistificat), dar are toate elementele unei confesiuni de tip autobiografic, deosebită de memorialistică, gen învecinat, prin faptul că pune în narațiune un mai mare accent pe funcția artistică decât pe funcția istorică și obiectivă. Creangă vrea, se vede limpede, să placă, scrie în așa fel încât scrisul său să aibă efect, frazele sint lungi și, dacă ele nu cuprind metafore, cuprind în schimb multe vorbe de duh și proverbe, observații morale, care încită spiritul și-i dau o idee despre complexitatea textului. Ideea lui G. Călinescu că naratorul din **Amintiri** își pune viața în scenă, se joacă pe sine și interpretează, ca actor, pe alții, este adevărată. Discutabilă este însă observația că în **Amintiri** „nu este nimic individual”. Individual este, înainte de orice, stilul celui care scrie despre „copilăria copilului universal” și, apoi, dacă nu ținem prea mult la plăcerea paradoxului, individual, ireductibil, memorabil este în narațiunea lui Creangă personajul care însuflețește această scriere de bătrânețe: copilul din Humulești, băiețelul **cobăit** și lenes, **lăinicul**, „stropsitul de Ion” și, în spatele lui, naratorul care ba se prosteste, ba ride de toți, ba se jeluiește și-și aduce aminte „de parcă acum mi se întâmplă”.

Există, dealtfel, în **Amintiri** o temă a naratorului și, implicit, o temă a amintirii într-o confesiune în care spontaneitatea este bine elaborată, dramatizată. Toate cele patru părți încep, se știe, cu o punere în temă: „Stau cîteodată și-mi aduc aminte”... „Nu știu alții cum sint,

dar eu...”, dialogul, apoi, în partea a III-a dintre narator și **cugețul** său („Vreau să-mi dau seama despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el, și atita-i tot”) etc... și, în toate, cel care povestește plinge pe omul „care se ia pe gânduri” și cade în **uricioasă intristare**: „Hai mai bine despre copilărie să povestim. Căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acești-ai adevărul”... „iar înțelepciunea de la Dumnezeu, cînd vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău”... Aceste comentarii lirice și morale au fost, în genere, considerate nepotrivite, stîngace, prea „literare”... Ele au totuși un rol în narațiunea autobiografică („autodiegetică”) și anume acela de a sugera distanța mare dintre timpul trăirii și timpul scrierii. Este tema naratorului și este, într-un anumit sens, drama lui: el trebuie să scrie (să povestească) fapte care s-au petrecut cu mult timp în urmă și să facă portretele unor indivizi care n-au rămas decât în memoria lui. O înstrăinare peste care Creangă trece repede, cu umorul lui care nu-i totdeauna așa de îndepărtat de tragicul existenței și nici (cum a dovedit mai demult Valeriu Cristea) de cruzimile realului.

Vorbind de genul autobiografic, nu trebuie să scăpăm din vedere că, în fapt, autobiografiile sint de mai multe feluri. Philippe Lejeune care a studiat îndelung problema tipurilor de confesiune (**Le pacte autobiographique**, 1975) citează pe William L. Howarth care propune trei modele: 1. **oratorie** (deplasat în **Confesiunile Sfîntului Augustin**) 2. **dramatic** (Călini) și 3. **poetic** sau **problematic** (Hosea). Prin stilul și substanța lor, **Amintirile** lui Creangă sint mai aproape de modelul Rousseau, deși ele nu au propriu-zis un caracter liric și nici nu problematizează sau mitizează persoana care se confesează. Cită deosebire între începutul **Confesiunilor** lui Jean-Jacques: „alcătuiesc o lucrare cum n-a mai fost alta la fel [...] vreau să înfățișez semnelor mei un om în adevărul firii lui, și omul acesta voi fi eu [...] cîtează să cred că nu sint făcut ca nici unul dintre cei care există” și modestia, chiar dacă ușor jucată, din textul **Amintirilor**: — „Nu mi-ar fi ciudă încălcea, cînd ai fi și tu ceva și de te miri unde, îmi zice cugețul meu, dar așa, un boț cu ochi ce te găsești, o bucată de humă însuflețită din sat de la noi, și nu te lasă inima să taci; asurzești lumea cu țărâniile tale!”

Confesiunea lui Creangă nu are un caracter dramatic, în sens existențial, și nici nu este documentul unei convertiri spirituale și morale, căutarea unei credințe. Este doar căutarea unui timp care s-a dus și a unui miracol care s-a pierdut. Iese din această aventură o opoziție de finețe în sfera narațiunii autobiografice, cea mai importantă pe care a dat-o pînă acum literatura română. Dovadă, dacă mai trebuie să spunem, că **genului biografic** nu-i sint refuzate șansele capodoperei.

Eugen Simion

Prepeleac

Locul sacru

■ CALENDARUL se asociază și el, cu o decaptare, momentului dramatic al declinării de casă: *Era dimineața, în ziua de Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul...*

Și cit se zbuciumase, noaptea, în noaptea din urmă... *Tristissima noctis imago...* Ca exilatul pornind spre Tomis, — numai vaiete și tînguiri.

Cum să înfrîngă voința de fier a mamei? Găsise. Mai bine să-l trîmită la călugărie! Și cînd să rostească vorbele...

iaca și soarele răsare, vestind o zi frumoasă...

Semn bun. Va ajunge departe. Atît de departe, încît nici Smaranda, prooroaca, nu poate măsura drumul.

Scrișul are nevoie de o distanță. Chiar și de un surghiun, simulat. Lași în urmă Subiectul; îl părăsești; te întorci de la el cu fața, ca de spaima unei cetăți blestemată; pe urmă, brusc, revii, înfruntîndu-l, redescoperindu-l și mai chinuitor, în toată înțelegerea lui orbitoare.

ACEST Luca Moșneagu, harabagiul, executorul destinului care îi va lua și îi transporta la Iași pe autor și pe inenarabilul Gitlan, Zaharia Gitlan, s-ar putea să fi fost modelul lui Moș Nichifor coțcariul, cu deosebirea că era

„însurățel de-al doilea”, că avea nevastă tinăra care îl și trezise la timp, să ia dascălii, să-l ducă...

„Gata sinteți? Haidem! că eu vă aștept cu căii înhamăți.”

Ce să facă? N-au încotro. Se suie-n căruță „supărați și plîși” ca vai de ei, își iau rămas bun și pornesc, harabagiul mai dîndu-i o ultimă dispoziție nevastă-si, ultima frază pe care surghiuniții o mai aud în Humulești:

„Olimbiadă, ie sama bine de borta ceea!” — că niște porci dădeau iama în porumb. Flăcăii și fetele din sat, îmbrăcați frumos de sărbătoare, mișună prin sat, veseli, bucuroși.

Asta nu se suportă:

— *Roğu-te, mină mai tare, moș Luca* (zice rușinos autorul) *să nu se mai uite satul ca la urs la noi!*

Căii, slabi, vîlguți, ogirjiți, — ce să alerge! Numai Smaranda zicea că sunt zmei, să-i vază odată plecați. Gitlan ruspetează în felul său:

— *Fire-ar afurist să fie cine a mai desființat și catihețile cele, tocmai acum în vremea noastră!... Cînd să-ți petreci și tu tinerețea... mine poimîne avem să ne trezim niște babalici gubavli și oftigoși...*

Îl întreabă și pe moș Luca, el ce părere are... Și dacă îl întreabă și pe el, înseamnă că dezorientarea-i mare.

— *Ce să zic, dascăle Zaharia; știm noi cum vi-s formele?*

Formele! Ei, da. Asta e! Hi, căluții tatei, să ne întorcem cit mai degrabă acasă!

Auzindu-l ei cum pomenea moș Luca de casă, și cum se înstrăinau pas pe pas de fiece locșor, îi apucă din nou jalea. *Pentru fiecare fîntînă, pîriu, vîlcică, dumbravă... ce lăsam în urmă-ne, scoțăm cite un suspin adînc din piepturile noastre...*

Toți avem cite un loc sacru. El e subiectul vieții noastre pînă la capăt.

Un scriitor român stabilit de cinci decenii în străinătate, mă întreba de Rimnicul-Sărat, dacă mai e brutăria aia din centru cu doi salcîmi în față, unde în zori — geamurile arzînd de vîpaia cuprutorului, — se scoțea piinea cea mai bună. Umbla prin jurul Madridului, să dea de ceva asemănător, găsise ceva într-un loc, dar nu se compara! Doi salcîmi?! am zis, prefăcîndu-mă că scotoceam în memorie. Sigur! am mințit, există, domnule, sunt acolo, la locul lor, și brutăria, e o brutărie grozavă... Să-i fi zis, că, în o jumătate de veac totul se schimbă, chiar și ideea schimbării? N-am vrut să-l dezamăgesc; era locul său sfînt, și el oricum dăinuia în memoria sa ca un arhetip.

POPOSESC la Timișești, la podul de pe riul Moldova. După ce își mai trag sufletul, o iau spre Moșca și încep să suie agale „codrul Pășcanilor”. Apoi, din virful acestui codru, mai aruncăm, nimerimii de noi, cite-o căutătură jolnică spre munții Neamțului; urieșii munți, cu virfurile ascunse în noiri, de unde purced izvoarele și se revarsă pirălele cu răpeune, șopotînd tainic, în mersul lor neîncetat, și ducînd, poate, cu sine multe-multe patimi și ahturi omenești, să le înee în Dîndrea măreată!

Numai Goga, cu „Oltul” lui, se mai apropie de această viziune finală apoteotică, deși la Creangă mișcarea e inversă, de la sorginte spre matcă, și nimeni nu mai trebuie să-și adune apele și „să se mute în altă țară”.

— Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborîndu-ne la vale spre Pășcani; de-acum și munții i-am pierdut din vedere, și înstrăinarea noastră este hotărîtă cine știe pentru cită vreme!

Gitlan e trist.

— Cum ni-a fi scris de la Dumnezeu sfîntul (zice el) eu glasul aproape stîns, ș-apoi rămase dus pe gînduri tot drumul, pînă la Blăgești, peste Stretiu, unde ni-a fost și masul în noaptea aceea...

Peisajul se schimbă. Au ajuns în cîmpie. Puritatea muntelui a dispărut. Țîntării îi atacă.

Constantin Țoiu

Un personaj contemporan

RECENTUL roman semnat de Tudor Băran, *Șantierul*, ne propune un personaj aproape incdit în epica noastră, personaj pe care l-am întâlnit, ca medie statistică, mai ales în reportaje. Romanul face parte dintr-un ciclu, inaugurat în 1978, prin *Turnul cicloanelor*, iar autorul anunță, în finalul volumului al II-lea, continuarea.

Atît în *Turnul Cicloanelor*, unde e vorba de șantierul fabricii de ciment de la Fieni, cit și în *Șantierul*, dedicat construcției unei hidrocentrale, la Viladina (nume fictiv cu rezonanțe muzicale) pulsează viața specifică acestui teritoriu original pe care-l numim *șantier* și care își are legile lui sociologice și, în mare măsură, chiar o mentalitate aparte. Deci viața unui șantier își are coordonatele ei care preced pe acelea ale uzinei construite sau pe ale hidrocentralei realizate. Spun, le preced dat nu devin, nu se continuă în realitatea cea nouă care are o altă structură mentală.

Tudor Băran intenționează o revitalizare a romanului de acest gen supralicitat la modul sociologist reportericesc într-o anume epocă, și ne propune un roman fără teză, scris din interiorul realității pe care o investighează.

Viața de pe șantierul unde se construiește cea dintîi linie de 3000 de tone ciment în 24 de ore sau cea de pe șantierul hidrotehnic căruia îi este dedicat al doilea tom al trilogiei, nu este ruptă de viața orașului sau a județului, iar constructorii nu sînt nici zdrahoni ideali, care rezolvă prin forță totul, nici personaje artificiale, ușor de împărțit în eroi pozitivi și eroi negativi. Pe autor nu-l preocupă eventuala proiectare, care poate deveni

schematică, a eroilor, ci numai viața lor surprinsă ca-ntr-un jurnal panoramic.

Romanul (ne referim la cele două volume apărute pînă acum) nu e scris cu sentimentul unei politizări exterioare a faptelor, cu etajarea lor după criterii morale, cu îngroșarea elementelor critice și autocratice. Totul e cursiv, abordarea faptelor se face cu gravitate și uneori cu ironie (după caz), iar oamenii nu sînt purificați sau coafați ca să corespundă unei anume fotogenii literare. Iată un prim exemplu (din *Turnul Cicloanelor*), cuplul erotic Haidaru—Paulina: Haidaru, un sudor extraordinar pe plan profesional, e un „fenomen” al șantierului, stăpînindu-și ca un fel de proprietar atît echipa cit și dragostea Paulinei. Impulsiv, violent, ironic, cu sentimentul totalitar al necesității lui, Haidaru ajunge în final nu la o clarificare ideologică, realizată prin efortul educativ al propagandiștilor, ci un înfrînt al temperamentului său, un îmbătrînit prea devreme.

Viața de pe șantier e prezentată cu toate greutățile ei, dar nu și cu rezolvarea facilă a greutăților. Traian Cerăteanu, romancier (probabil un compendiu biografic al autorului) este trimis pe șantier în funcția de consilier departamental, deci de activist politic. El nu are întotdeauna soluțiile în buzunar, nu posedă o baghetă fermecată cu care dirijează corul constructorilor angajați după legi dialectice în întreceri, ci e un frămîntat, un colaborator al muncitorilor, un om ca toți oamenii, dar care are, prin funcția lui, mai mult decît ei, viziunea ansamblului.

Avem în roman admirabile portrete de muncitori ca macaragiul Matei Vlancea, ca Paulina, directoarea șantierului hidrotehnic din Viladina, ca întreaga echipă de samotori a ingineriei Viorica Obădeanu, dar toate aceste portrete nu semnifică eroi protagoniști, eroii absolut ai romanului e *șantierul*, ca realitate industrială, desigur, dar mai ales ca realitate umană. Traian Cerăteanu, factorul în organizarea complexă a muncii, Mindrican, șeful grupului de șantiere, Augustin Sorinescu, primarul orașului, ajuns ministru adjunct și apoi angajat pe șantier, Bardan, secretarul de partid al județului, frumoasa doctoriță Aurora Sorinescu etc. toți sînt comuniști, prezenți ca oameni, nu ca eroi de epopee. Unii trec prin drame impresionante (Aurora îi moare fata, Mariana, căzută de pe „turnul cicloanelor”). Între aceștia se reliefează pe plan caracterologic, în primul volum al trilogiei, Traian Cerăteanu, tipul activistului deloc încruntat, deși frămîntat de probleme, deloc

crispat, un ins inteligent și cultivat, cu largi deschideri intelectuale, informat în materie economică și politică, bun cunoscător al oamenilor pe care-i înțelege și-l abordează nu atît în sedințe cit în viață, surprinzîndu-i deopotrivă în postura de oameni și de profesioniști.

Fără să adincească întotdeauna analitic proiectarea eroilor săi (Traian Cerăteanu sau Paulina), Tudor Băran prezintă — caracterologic vorbind — tipuri de muncitori frămîntați ca vechii intelectuali, nu însă și cu angoasele acestora.

Prozatorul contribuie la scoaterea tematicii industriale de sub zodia izolării schematice, convingîndu-ne că un asemenea subiect face parte din viața reală și că eroii romanului său nu sînt numai niște entuziaști ai îndeplinirii și depășirii unor planuri, ci și oameni care iubesc și urăsc sau care pot privi cu voluptate cerul instelat, fără să fie suspectați de evaziune din viață.

Volumul al II-lea al trilogiei scoate în relief personalitatea Paulinei, fostă muncitoare la Fieni, acum ingineră și director general al noului șantier. Pentru Paulina șantierul nu e numai un loc de muncă, ci o colectivitate condusă de legi severe, dar fascinantă prin caracterul ei familial, vorbim de o familie înscrisă într-un anume perimetru temporal. Aparent, Paulina e prezentată ca un personaj apolinic, harnică dar cu priviri prea puțin iscoditoare, fără să pară frămîntată de suferințele de probleme ale muncii de constructor, meserie în care izbinzile se obțin greu și numai prin efort. „Paulina, ne spune autorul, știuse în tot acest timp de activitate pe șantier să nu-și risipească nimic din mara ei bogătie de demnitate, energie și perseverență în dauna feminității exemplare de dinainte.”

Dar, dincolo de aparențe, directoarea șantierului trăia cu o intensitate neobișnuită viața dură și mereu problematică a colectivului pe care îl dirija. Era în primul rînd animată de un patos al sincerității, de o integrare perfectă în ritmul muncii trepidante a constructorilor. Această dăruire totală nu se încheie, cum ne-aștepta, cu un *happy end*, ci cu o tragedie chiar în ultima zi de existență a șantierului, cînd totul urma să treacă în minile beneficiarului are loc o avarie soldată cu morți și răniți. Bineînțeles că vina nu era a Paulinei, dar sosirea ei la locul de zastrului e întîmpinată cu strigătele acuzative, disperate.

Desigur, volumul al III-lea va avea în centrul acțiunii un alt șantier, cu o nouă familie de constructori, dar probabil, cu

sublinierea structurii frămîntate a Paulinei.

În finalul volumului, autorul face o mărturisire prin care intenționează să-și explice modul său de a concepe literatura cu această tematică, mărturisire din care deducem că scrisul și-l vrea lipsit de poetizare, dorind să nu facă „literatură” din această scriere: „Îmi place să mă cred un scriitor din timpurile de început ale literaturii, scriitorii simplificau mult acest meșteșug, povestind lucrurile așa cum le vedeau sau le știau, nu cunoșteau încă mai nimic despre tipare; ele au fost impuse ulterior de cei care s-au amestecat în munca lor...”

Tudor Băran vrea să spună că urmărește în cărțile sale, și cu precădere în această trilogie, mai mult autenticitatea faptelor reale despre care scrie, decît calofilia stilistică, declarîndu-se anticalofil, realizînd totuși o literatură chiar dacă, teoretic nu acceptă nici măcar un minim de coeficient de literaturitate. Scrisul său e aluvionar, fără să devină incoerent, narațiunea avînd și un profil arhitectonic și o minimă patină stilistică.

Într-o vreme în care se experimentează uneori numai pentru experiment în sine, Tudor Băran scrie după metodele clasice, consemnînd în primul rînd faptul de viață, dacă se poate în seva lui crudă, neartificializat de convenții metodice. Se poate spune că această tematică, greu de abordat, și-a găsit în autorul *Șantierului* un interpret fidel, înzestrat cu un acut simț al observației, care cu o răbdare de fier s-a documentat într-un mediu austerv și care, la o privire superficială, nu i-ar fi oferit decît un joc de fotografii mișcate.

În palmaresul autorului (*Destine sentimentale*, roman, Edit. Junimea, 1973; *Mindra*, roman, Edit. Scrisul românesc, 1976; *Reflexele timpului*, reportaje, Editura Politică, 1977; *Casa destinilor*, roman, Edit. Ion Creangă, 1978; *Călărețul alb*, roman, Edit. Ion Creangă, 1981; *Restaurant expres*, roman, Edit. Cartea Românească, 1981; *Ruș pentru eternitate*, roman, Editura Facia, 1984), trilogia românească din care au apărut primele două volume ocupă un loc aparte, atît prin tematică insolită, cit și prin modul de tratare. Lectura lor ne îndreptățește să așteptăm cu încredere apariția celui de al treilea, în care caracterul panoramic al temei va fi și mai evident.

Emil Manu

Promoția '70

Literatura „condiției umane”

SPIRIT riguros analitic, tentat de excursuri tipologice în cadrul comparatist, LIVIU PETRESCU (n. 1941) vădește o preocupare constantă pentru detectarea, descrierea și evaluarea orizontului ideologic, în sens larg, al opereii literare, în primul rînd al literaturii epice, apoi al criticii, sporadic al poeziei lirice și numai accidental al dramaturgiei. Înainte de toate cititor de proză, criticul e și un foarte bun cunoscător al genului ideilor, dacă pot spune astfel, filosofiei, asimilînd-o esteticii, mai bine zis complementîndu-i-o, privind adică literatura din perspectivă filosofică și general estetică, dezinteresat de „literaritatea” înțeleasă stilistic și de ordonarea axiologică (materia asupra căreia lucrează e, de regulă, deja fixată valoric). Apetitul comparatist și inteligența revelației universului ideatic fac însă din studiile și eseurile lui, în chip implicit, operă de revalorizare, chiar dacă mai totdeauna nu întregul unei opere este avut în vedere ci doar o anume zonă de relief. Dicțiunea sobră, superior didactică, impersonală în subiectivitate este o modalitate de emisie perfect adecvată conținutului plin de idei al teoremelor și analizelor, ceea ce numim prin tradiție, inclusiv autohtonă, stil universitar în critică, avînd în persoana lui pe unul din cei mai elocvenți exponenți.

Cele șapte studii din *Realitate și romanesco* (1969) aduc în discuție, sub unghi subtil polemic, raportul dintre cei doi termeni titulari în operele unor prozatori români din prima jumătate a veacului nostru (Duliu Zamfirescu, Mateiu Caragiale, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban și Gib Mihăescu) pentru a dovedi că, în pofida liniei generale istoriografice care afirmă „puternice înclinații spre observația socială și spre crearea de tipuri”, în proza românească există și o tendință contrară, relativ apăsată, interesată de „lumea lăuntrică”, de situațiile „personalității”, de lărgirea geografiei realității, „aducînd în cuprinsul (ei) noi și noi teritorii, pe care realismul tradițional și naturalismul le neglijașera sau pur și simplu le-au ignorat”. Analize remarcabile prin finețe și prin dibăcia sublinierii corespondențelor pun în lumină nouă anumite opere ale scriitorilor amintiți și scot, totodată, la iveală aspecte semantice mai puțin sau deloc cercetate pînă acum. Caracter de contribuție hermeneutică au

în special studiile despre Duliu Zamfirescu (în ale cărui romane e sesizată o dublă articulație: pe de o parte, criticismul, prin care continuă de fapt literatura naturalistă, pe de alta latura contemplativă și estetică, reprezentînd „strădania veacului de a se elibera de sub dominația mentalității pozitiviste”), Hortensia Papadat-Bengescu (din lectura tipologică a ciclului Hallipa criticul deducînd că teoria „trupului suflătesc” conferă operei scriitoarei caracter de modernitate, „prin sugestiile fenomenologice pe care le conține, prin afirmarea hotărîtă a substanțialității sufletului nostru”), Camil Petrescu (al cărui „proustianism” e atașat, surprinzător însă și seducător, fenomenologiei husserliene, „esențele semnificative”, ale lucrurilor, și „esențele cognitive” ale conștiinței polarizînd tensiunile demersului epic în sensul racordării trăirilor la planul semnificațiilor) și Liviu Rebreanu (al cărui „tolstoism” din *Pădurea spinzuraților* e urmărit sub reflector trifazic: cetățean-etic-om, în legătură cu evoluția personajului principal care i se reveală criticului ca purtător de experiență mai tragică decît a eroului tolstoian prin prin aceea că „dramei de credință i se adaugă și o alta, a libertății, teme pe care Tolstoi nu le conlopește niciodată la un singur personaj”). Finalitatea analizelor criticului nu se limitează însă la evidențierea semnificațiilor operei unui scriitor sau altul ci tinde spre conturarea unei tendințe integratoare, anume aceea „prin care realitatea exterioară este pusă la îndoaie”; scriitorii români se întrebă cu toată seriozitatea dacă descrierea lumii din afara noastră prezintă valoarea presupusă sau nu”. Și, mai departe, ca o punere a punctului pe i: „Nu este o simplă problemă de estetică aceasta, ci o problemă cu implicații mai largi, o problemă cu implicații filosofice. Nu se merge niciodată pînă la a se nega socialul și naturalul, dar se apreciază că factorul lăuntric deține o importanță mult mai mare, că aici trebuie căutat esențialul”.

Ideea aceasta ordonează și demersul analitic din eseu dedicat de Liviu Petrescu lui Dostoevski (1971), eseu în care, printr-o metodă zisă „regresiv-progresivă” sînt căutate și descoperite, „în spatele unor acțiuni empirice”, raporturile fundamentale ale eroului literar (sau ale scriitorului însuși) cu cosmosul, cu celălalt, etc”. Cu caracteristica-i suplăse

Investigație, criticul cercetează dinamica sufletescă a omului dostoevskian, îi deconspiră dialectica și îi descrie liniile de atitudine și principalele virtuți, între care esențială îmi pare a fi „facultatea... de a se afirma pe sine ca necesită în raport cu altul”, pentru a le stringe apoi în ghemul unei totalități sufletesti, considerată a fi aspirația supremă „la un act de contopire și unificare, la un act în care să se plardă pe sine”, o aspirație subminată însă frecvent de tendințe contrarii, de unde „spectacolul unei dialectici sufletesti foarte animate”. În analiza personajului dostoevskian, spiritul comparatist al criticului găsește suficiente momente de răgaz pentru introducerea unor „corespondențe” cu literatura altor scriitori postdostoevskieni (Kafka, Gide) menite să imbogățească evantaiul semnificațiilor travaliului speculativ. Ideea pivot a eseului, premisa devenită concluzie sau teorema demonstrată e deosebit de fertilă, în sensul că fiind convingătoare este, în același timp, și discutabilă: „la Dostoevski, viața spiritului se concretizează întotdeauna [...] prin aceeași dialectică a contrariilor; unul dintre termenii antinomiei îl reprezintă de fiecare dată, starea de omogenitate, de contopire cu non-eul, stare în care eroul se lasă absorbit pe deplin de ceea ce îl transceade. Celălalt termen al antinomiei este dat de o atitudine conservatoare, în cadrul căreia personajul își apără propria ființă împotriva a tot ceea ce o amenință să o înstrăineze de sine; sau procedează la o afirmare a sa ca esențialitate. Impresia noastră rămîne că cea mai puternică atracție o exercită, în ultimă instanță, cea dintîi atitudine”.

După o culegere de texte diverse (*Scriitori români și străini*, 1973), atestînd aceeași alianță de perspectivă filosofică și regim comparatist, Liviu Petrescu dă în *Romanul condiției umane* (1979) un fel de corolar al specializării sale în materie de analiză tipologică în bază ideologică (filosofică, psihologică și morală). Tema „condiției umane”, proprie după opinia criticului, secolului nostru, e definită ca temă românească relevînd „conflictul dintre setea de absolut a ființei umane (...) și existența anumitor principii limitative”, un conflict care, în viziunea lui, se dezvoltă pe două planuri: metafizic și ontologic. În planul metafizic, spiritul uman se confruntă cu principiul cosmic,

cu perspectiva totalității, cu destinul, în cel ontologic cu principiul formal, cu categoriile spațiului și timpului. Deși cu specific propriu, cele două planuri se află în corespondență. Un al treilea plan are în vedere dimensiunea socială a conflictului din care autorul omite, din rațiuni semantice, domeniul relațiilor interumane instituționalizate, acestea ținînd de romanul „politic” iar nu de cel al „condiției umane” căci, ni se spune din capul locului, „romanul «condiției umane» își are drept obiect numai acele structuri și numai acele forme ce aparțin unei sfere a datului originar; or, relațiile interumane instituționalizate trebuiesc privite ca niște structuri de un al doilea grad, trebuiesc privite ca niște date istorice așadar”. Odată lămurită sfera semantică a ideii, respectiv temei, odată subliniat caracterul de revoltă al aventurii spiritului uman în ambele planuri ale conflictului, Liviu Petrescu reconstituie traseul istoric al temei, descoperind și analizînd cele trei mari perioade de înflorire ale ei: epoca umanismului helen (tema se afirmă prin tragedia și e aproape în exclusivitate în plan metafizic), epoca manieristă (tema se afirmă în poeme și drame și e dominată de planul ontologic) și epoca romantică (obsedată de revolta metafizică). Planului metafizic al conflictului i se consacră un capitol (*Amurgul zeilor*) care atestă prin analize pătrunzătoare la opere literare dintre cele mai diverse dinlăuntrul genului epic existența unei dialectici în trei timpi (integrare-revoltă-conciliere) în dezvoltarea temei, o dezvoltare așazînd circulară, mereu reluată printr-o „eternă repetiție”. Primul timp ar fi al integrării armonioase în ordinea cosmică, al doilea al revoltei pe Destin iar al treilea al împăcării printr-o reconsiderare „sartriană” a libertății. (...) În trei timpi, semnificînd aceeași circularitate, se dezvoltă conflictul tematic și în planul ontologic (capitolul *Răul de timp*) ca și în planul, oarecum interferent cu celelalte două, al relației cu „Celălalt” (în capitolul *Stăpîn și slugă* (...)). În demonstrarea deopotrivă a fiecărui „timp” al evoluției temei „condiției umane” și a circularității modelului conflictual ce o definește și o rezumă, Liviu Petrescu pune, într-o admirabilă coeziune, erudiție literară și filosofică, inteligență critică, spirit comparatist și rigoare analitică, reușînd o imagine enciclopedică a celei mai tulburătoare, prin cuprindere și acuitate, dintre marile teme ale literaturii dintotdeauna și mai cu seamă din veacul al XX-lea.

Laurențiu Ulici

CONGRESUL AL XIV-LEA ÎN PREZENTUL ȘI VIITORUL ROMÂNIEI SOCIALISTE

ÎNTREAGA națiune română a urmărit cu deosebit interes și vibrant patriotism desfășurarea lucrărilor marelui forum al comunistilor români — Congresul al XIV-lea al partidului, eveniment cu profunde semnificații pentru dezvoltarea prezentă și viitoare a României, congres care a marcat marile victorii socialiste ale patriei, adevărata independență economică și politică, deschizând noi și luminoase perspective pentru progresul multilateral al societății noastre, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, pentru triumful socialismului și comunismului.

Magistralul raport prezentat Congresului de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a marcat o strălucită sinteză a devenirii istorice a poporului român, a drumului parcurs de gloriosul nostru partid comunist, a constituit un înalt și convingător exemplu de analiză științifică a societății românești, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, reprezentând o nouă și inestimabilă contribuție la îmbogățirea teoriei revoluționare a clasei muncitoare, a construirii orînduirii socialiste în România.

Poporul român este profund recunoscător secretarului general al partidului nostru, conducătorului iubit și stimat al întregii noastre națiuni, genial continuator al tradițiilor înaintate de muncă și luptă ale poporului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru modul realist în care a stabilit, cu înaltă rigoare științifică, etapă de etapă, începînd cu Congresul al IX-lea, obiectivele dezvoltării economico-sociale, căile și modalitățile concrete de făurire a socialismului și comunismului în patria noastră, în permanentă concordanță cu idealurile fundamentale ale poporului român, cu problemele cardinale pe care le ridică edificarea noii orînduirii în contextul evoluției lumii de azi, ale ascuțirii contradicțiilor și agravării crizei mondiale a capitalismului.

Strălucitul Raport prezentat Congresului pune în lumină forța și cetezanța gândirii științifice, dialectice, consecvent revoluționare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele conducător de partid și de țară, care a făcut din triumful idealurilor socialismului țelul suprem al victiei, al luptei și muncii sale eroice de șase decenii, spre binele și fericirea națiunii române. Raportul înmănușează într-o inegalabilă sinteză științifică spiritul realist, lucid în analiza și aprecierea fenomenelor interne și internaționale, angajarea revoluționară, novatoare pentru anăurarea și dezvoltarea socialismului, conștiința răspunderii comuniste, patriotice, în fața clasei muncitoare, a poporului român pentru desfășurarea cu succes a construcției socialiste și comuniste în România, pentru întărirea independenței și suveranității țării, voința hotărâtă de a asigura promovarea cauzei păcii și progresului social, a colaborării libere și egale în drepturi între toate națiunile lumii.

La temelie dezvoltării ansamblului vieții economico-sociale, Raportul prezentat Congresului de tovarășul Nicolae Ceaușescu situează cu consecvență asigurarea progresului forțelor de producție pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, repartizarea lor echilibrată în profil teritorial, valorificarea superioară a avantajelor proprietății socialiste, a muncii harnicului și talentatului nostru popor. Înfăptuirea insuficiențelor obiective ale cîștinalului viitor și a orientărilor de perspectivă presupune realizarea unei noi calități a muncii în toate domeniile, dezvoltarea intensivă a întregii economii, condiție fundamentală pentru a ridica țara noastră pe o nouă treaptă de civilizație și bunăstare, corespunzătoare societății socialiste multilateral dezvoltate. „Programul-Directivă” — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — prevede orien-

țările de perspectivă pînă în anii 2000—2010, în care România urmează să realizeze un înalt nivel de dezvoltare economico-socială, astfel încît la începutul celui de-al treilea mileniu să realizăm obiectivul strategic de transformare a României într-un stat socialist multilateral dezvoltat, cu o înaltă civilizație materială și spirituală.

Un obiectiv strategic măreț în drumul poporului român spre alte trepte de progres și civilizație, fundamentat și certificată pe baza marilor realizări obținute pînă în prezent. Toate acestea se reflectă în creșterea de peste 145 de ori a producției industriale din care de 128 ori după Congresul al IX-lea al partidului, sporirea producției agricole de peste 10 ori, din care după 1965 de peste 6 ori, iar venitul național a crescut de peste 40 de ori, din care de peste 33 ori după Congresul al IX-lea al partidului. Direcțiile-Program, adoptate de Congresul al XIV-lea, dau o perspectivă minunată pentru dezvoltarea în continuare a patriei noastre, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Este suficient să arătăm că industria românească va crește în al 9-lea cincinal cu cel puțin 30 la sută, iar la începutul mileniului al III-lea se va realiza o dublare a producției industriale. Agricultură românească a realizat în acest an cea mai mare producție de cereale din istoria țării — peste 60 milioane tone. Ea va deveni o agricultură modernă, de înalt randament, care să asigure pe deplin tot ce este necesar pentru buna aprovizionare a populației și satisfacerea altor necesități ale economiei naționale. Știința, învățămîntul trebuie să asigure organizarea întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale cunoașterii universale. Alte minunate cititorii se vor adăuga celor existente vorbind peste veacuri despre geniul poporului român, despre măreția epocii pe care o trăim.

Toate aceste minunate realizări — așa cum sublinia în repetate rînduri tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu ne-au căzut din cer, nu au fost oferite de nimeni ci sînt rezultatul muncii eroice a poporului român, a devotamentului său față de cauza socialismului, a dorinței sale nestrămutate de a-și făuri o viață liberă și demnă. Am obținut aceste succese, împotriva concepțiilor care își făceau loc, după care clasa muncitoare și poporul român nu vor putea să realizeze o industrie și agricultură moderne, să dezvolte cercetarea științifică etc.

Este cunoscut faptul că edificarea și continuarea dezvoltării a orînduirii socialiste constituie un proces dialectic, în desfășurarea căruia au apărut și au trebuit depășite greutăți și obstacole, anumite neajunsuri și lipsuri, au fost soluționate o serie de contradicții. Experiența istorică acumulată de noua orînduire, analiza procesului dezvoltării sale pun în lumină, ca o cerință obiectivă, perfecționarea continuă a activității economico-sociale, înnoirea formelor de organizare și conducere în toate domeniile, pe baza aplicării ferme a concepției revoluționare a socialismului științific. Partidul nostru a înțeles pe deplin această necesitate. Apreciind Congresul IX — desfășurat în urmă cu aproape 25 ani — drept un moment hotărîtor pentru dezvoltarea de astăzi a României, tovarășul Nicolae Ceaușescu pune în evidență faptul că partidul nostru a înțeles, încă de atunci, că trebuie să o rupă cu dogmatismul, cu șabloanele, cu concepțiile perimate, înăpoeiate, să repună socialismul științific în drepturile sale. Pe baza analizei critice, autocritice a activității de douăzeci de ani de construcție socialistă, Congresul IX „a pus cu desăvîrșire capăt stărilor negative, abuzurilor, ilegalităților și a restabilit încrederea în forțele partidului, ale clasei muncitoare, ale întregului nostru popor, redînd întregii națiuni încrederea în forțele proprii, sentimentul demnității, al hotărîrii de a înfăptui neabătut, pe baza principiilor socialismului ști-

ințific, ale materialismului dialectic și istoric, noua orînduire socială în care poporul constituie factorul fundamental, de a realiza socialismul cu poporul și pentru popor!”

În această lumină, o deosebită importanță capătă activitatea menită să asigure înțelegerea justă, profundă a politicii partidului nostru de perfecționare a noii orînduirii. În concepția secretarului general al partidului, perfecționarea permanentă a societății socialiste pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general, constituie un proces legitim, obiectiv, care cere aplicarea fermă a principiilor socialismului științific. Relevînd faptul că nu pretutindeni și nu întotdeauna acest proces este călăuzit de asemenea înțelegere, că aceasta se face uneori de pe poziții de subapreciere a principiilor socialiste și întoarcere spre forme capitaliste de organizare, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază în permanență adevărul că preocuparea pentru perfecționarea activității, pentru modernizarea și înnoirea societății „trebuie să se realizeze nu prin negarea cuceririlor socialismului, ci prin afirmarea forței sale și stabilirea de noi măsuri care să întărească proprietatea socialistă, a întregului popor și cooperatistă, să dinamizeze dezvoltarea socialistă și creșterea mai puternică a forței economice a fiecărei țări, să asigure ridicarea nivelului de trai material și spiritual, înfăptuirea dreptății și echității sociale”.

În concepția partidului nostru, a secretarului său general, nu socialismul a dus la unele stări de lucruri negative într-o țară sau alta, ci încălcarea principiilor sale științifice, nesocotirea cerințelor legitime obiective și, în primul rînd, a necesității dezvoltării continue a forțelor de producție, factorul revoluționar hotărîtor al progresului social.

În aceste condiții, așa cum definesc documentele Congresului al XIV-lea, exercitarea rolului conducător al partidului a constituit și constituie factorul determinant al înfăptuirii profundelor transformări care au schimbat radical înfașurarea României. Unul dintre adevărurile fundamentale ale teoriei socialismului științific — conducerea de către partid — își probează viabilitatea sub forma și în conținutul tezei care conferă partidului funcția de centru vital al întregii societăți. „Afirmarea rolului conducător al partidului în societate, recunoașterea acestuia de către întregul popor și consemnarea sa în însăși Constituția țării sînt rezultatul unui proces istoric obiectiv.

De la înființarea mișcării muncitorești-revoluționare în România, a primului Partid Muncitoresc Social-Democrat, în 1893, și apoi a Partidului Comunist, în 1921, partidul nostru s-a situat întotdeauna ferm în fruntea luptei pentru apărarea intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale oamenilor muncii, împotriva fascismului și războiului, pentru răsturnarea vechii orînduirii și înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, pentru apărarea intereselor supreme ale întregii națiuni, asigurarea independenței și suveranității țării” — se arată în Raportul la Congresul al XIV-lea al partidului.

În opoziție cu tendințele și concepțiile lichidatoriste, ce se manifestă în unele țări, privind reîntoarcerea la așa-zisul sistem pluripartit și diminuarea sau renunțarea la rolul conducător al partidului comunist, documentele Congresului al XIV-lea, secretarul general al partidului nostru subliniază necesitatea existenței în cadrul țărilor socialiste, al țărilor care trec spre dezvoltarea economico-socială independentă a unor partide unice, puternice, cu o concepție revoluționară, progresistă, care să asigure acțiunea unită a fiecărui popor în realizarea obiectivelor construcției socialiste, ale dezvoltării economico-sociale independente. Teoriile despre așa-zisa diminuare a rolu-

lui conducător al partidului sînt de natură să lipsească societatea de forța politică cea mai conștientă, cea mai înaltă, înarmată cu concepția științifică despre lume și viață, capabilă să unească și să organizeze toate forțele naționale. Dacă partidul comunist nu-și asumă îndepărtarea pentru realizarea programului său revoluționar, în societate se creează un vid politic, care, inevitabil, este umplut de alte forțe politice, antirevoluționare, periclitînd grav cauza socialismului și intereselor vitale ale poporului.

Viața, realitățile arată caracterul esențial al tezei vehiculate peste hotare, trînit căreia partidul ar trebui să răspundă directă pentru îndeplinirea planurilor și programelor economico-sociale, ci să lase sectoarele și instituțiile economice să-și soluționeze, în mod independent, problemele. Levînd caracterul profund dăunător unei asemenea teze, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază că „partidul nu poate renunța la rolul său de forță politică conducătoare în făurirea socialismului și comunismului, nu poate împărți, și cu atît mai mult nu poate ceda nimănui rolul său fără a dispune mai devreme sau mai tîrziu pe scena politică”.

În același timp, concepțiile și tendințele care susțin că partidul comunist poate renunța la caracterul său revoluționar, muncitoresc, devenind un partid al reformelor, echivalează cu renunțarea la ideologia și politica sa de clasă, transformînd partidul în exponent al adevăratei clase muncitoare, de întregul popor, luptătoare ferme pentru progres, pentru socialism și comunism.

Aceste orientări, aprecieri și concluzii fundamentale de tovarășul Nicolae Ceaușescu demonstrează cu tărie înăscut de răspundere, revoluționar, care partidul nostru abordează problemele misiunii sale istorice, hotărîrea fermă de a-și îndeplini îndatorirea față de clasa muncitoare, de întregul popor, față de viitorul socialismului și comunismului în România.

În viziunea documentelor Congresului al XIV-lea, fundamentul perfecționării continue a societății socialiste îl constituie întărirea și consolidarea proprietății socialiste — unica bază viabilă a noii relații de producție, a orînduirii socialiste, condiția esențială a asigurării bunăstării tuturor oamenilor muncii, melia traică a progresului economic și social al patriei, cheazăia întăririi suveranității și independenței naționale. / cum se arată în aceste documente, tendințele de diminuare a rolului proprietății industriale și agricole socialiste, întoarcerea la anumite forme ale proprietății capitaliste — chiar a micii proprietăți — înseamnă o dare înapoi, înseamnă a pune în pericol nu numai dezvoltarea socialismului, dar însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, a bunăstării și independenței lor.

O asemenea apreciere capătă o deosebită semnificație în condițiile actuale cînd, în unele țări socialiste, sînt formulate teze și aplicate măsuri care, spiritul așa-zisului „socialism de piață” deschid calea reîntoarcerii la diferite forme de proprietate capitalistă, cu toate consecințele social-economice profund negative ce decurg de aici: inflație șomaj, inechitate, sărăcie, așa cum o demonstrează, de altfel, cu prisosință realitățile acute ale lumii capitaliste. Reîntoarcerea la „economia de piață”, „piață liberă”, nu înseamnă cîtuși puțin a merge înainte, a perfecționa socialismul ci, dimpotrivă, înseamnă merge înapoi, spre capitalism.

CONTRIBUȚIE de cea mai mare însemnătate a partidului nostru a secretarului său general la dezvoltarea teoriei revoluționare, creșterea activității ideologice și politice, educativă trebuie să-i acorde o permanentă atenție își găsește expresia în concepția privind construirea socialismului cu poporul și pentru popor, necesitate

conducerii unitare a societății concomitent cu participarea democratică largă a maselor la elaborarea și înfăptuirea întregii politici interne și externe. În definirea naturii și caracterului puterii de stat din țara noastră, Partidul Comunist Român a renunțat, cu mulți ani în urmă, la noțiunea de dictatură a proletariatului, apreciind că aceasta este o teză greșită, care nu corespunde conținutului real, de clasă, al statului socialist. Conceptul de stat al democrației muncitorești-revoluționare exprimă o viziune înaintată, consecvent revoluționară, profund umanistă despre esența și funcțiile statului socialist, despre împletirea organelor de stat în făurirea noii societăți. „Nu este vorba, în nici un fel ca, clasa muncitoare — devenind clasă conducătoare — să acționeze prin metode de stat. Dimpotrivă, exprimând puterea poporului în alianță cu țărani, cu intelectuali —, ea asigură cea mai largă democrație” — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În lumina documentelor Congresului al XIV-lea, aplicind cu fermitate principiul înfăptuirii socialismului cu poporul și pentru popor, partidul acționează în mod consecvent pentru dezvoltarea largă a formelor democratice de conducere, pentru asigurarea participării clasei muncitoare — clasa cea mai înaintată a societății noastre —, a țărănimii și intelectuaților, a întregii națiuni, la elaborarea și transpunerea în viață a politicii de dezvoltare multilaterală a țării. „Socialismul însuși presupune cea mai înaltă formă democratică, asigură cele mai bune condiții, incomparabile cu oricare altă formă a democrației burgheze, deosebit de născută nu se poate vorbi de o adevărată egalitate între exploatare și exploatați, între bogați și săraci. Numai și numai prin făurirea unei societăți a adevăratei egalități și dreptăți sociale se poate realiza adevărata democrație, se creează condiții ca poporul însuși să fie cel care hotărăște și asigură întreaga dezvoltare a patriei, făurirea cu succes a socialismului”.

A revenit, astfel, revoluția și construcția socialiste menirea istorică de a situa masele în mod real în miezul evenimentelor social-politice, dezvoltarea democrației constituind un factor esențial, una din condițiile de bază ale progresului noii orinduirii. Astfel, problema eficienței sociale, a participării maselor la viața politică, aduce în actualitate cadrul instituțional, condițiile obiective și subiective ale manifestării diferitelor categorii sociale în sfera conducerii politice.

În același spirit, trebuie respinsă cu hotărâre teza neștiințifică privind „partidul statului”, care, în fond, încearcă să dezorienteze și să ascundă realitățile, să calomnieze partidele comuniste, subliniindu-se faptul că partidul revoluționar al clasei muncitoare, forța politică conducătoare a societății, nu numai că nu înlocuiește și nici nu-și propune să înlocuiască statul, organele de stat, ci, dimpotrivă, acționează pentru întărirea rolului acestora în dezvoltarea și conducerea activității economico-sociale. Așa cum se precizează în Raportul la Congres, statul își păstrează și își va păstra încă multă vreme rolul în societatea socialistă. Concepțiile privind diminuarea rolului statului în conducerea unitară, planificată a vieții economico-sociale și practicile corespunzătoare lor nu fac decât să supună societatea acțiunii distructive a factorilor stihinici, să ducă la apariția unor grave perturbări în dezvoltarea economico-socială, cu consecințe nefaste asupra construcției socialiste.

O ATENȚIE deosebită acordă documentele Congresului al XIV-lea activității ideologice a partidului. Cerința intensificării activității ideologice, politico-educative este cu atât mai imperioasă, cu cât pe plan mondial are loc o intensificare a luptei de clasă, a luptei ideologice, se desfășoară o viru-

lentă campanie a cercurilor imperialiste, reacționare împotriva comunismului, a societății socialiste. În ultimul timp, s-au accentuat puternic activitatea desfășurată de cercurile imperialiste, reacționare împotriva socialismului, a forțelor revoluționare, democratice și progresiste, propaganda antisocialistă și anticomunistă, amestecul în treburile interne ale altor state. Străduindu-se să oprească sau măcar să frneze procesul ireversibil, legic de trecere a omenirii la socialism, aceste cercuri desfășoară o amplă campanie de denigrare și ponegrire a noii orinduirii, încearcă să submineze și să destabilizeze țările socialiste, să abată popoarele de pe calea transformării revoluționare, progresiste a societății, a dezvoltării lor libere și independente. Sub pretextul „apărării” drepturilor omului, unele cercuri din Occident se erijează în „judecători” ai politicii promovate de țările socialiste, dau „sfaturi” asupra modului în care acestea ar trebui, chipurile, să-și organizeze viața social-economică; de asemenea, este promovată cu insistență practica condiționării dezvoltării schimburilor comerciale și cooperării economice de accentuarea unor măsuri de „reprivatizare”, de introducere a mecanismelor așa-zisel „piețe libere”, de realizarea unor măsuri de natură să ducă la restabilirea rinduielilor anacronice ale capitalismului. Este necesar, de aceea, așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat Congresului, „să se adopte o poziție fermă, hotărâtă împotriva oricăror încercări de destabilizare și de slăbire a forțelor democratice, a socialismului într-o țară sau alta. Politica de colaborare și pace trebuie să respingă orice fel de amestec în treburile altor partide, altor popoare, altor țări”.

Prin întreg sistemul activității ideologice și politico-educative, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin toate mijloacele de informare în masă, trebuie să se dea o ripostă fermă anticomunismului, să fie combătute, cu cea mai mare fermitate și intransigență, încercările de denigrare a socialismului, de destabilizare a situației din aceste state, de subminare a unității clasei muncitoare, a luptei popoarelor pentru socialism, progres și pace.

Activitatea ideologică și cultural-educativă are datoria să combată subaprecierea sau negarea importanței teoriei revoluționare în construcția socialismului, minimalizarea rolului conștiinței socialiste în desfășurarea procesului revoluționar. Coexistența pașnică nu înseamnă și nu trebuie să însemne cedare în fața presiunii ideologice burgheze reacționare, toleranță și compromis, „dezideologizare” sau „convergență” sistemelor social-politice opuse, care, în ultimă instanță, înseamnă capitularea socialismului în fața capitalismului. În condițiile în care contradicția dintre socialism și capitalism se menține ca o contradicție fundamentală a zilelor noastre — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — lupta ideologică își păstrează întreaga însemnătate, având menirea să dezvăluie substratul tuturor concepțiilor neștiințifice, retrograde despre societate și progres, al pozițiilor apologetice ale adepților capitalismului, să călăuzească activitatea revoluționară pentru triumful idealurilor socialismului, pentru victoria noii orinduirii. În același timp, prin asemenea metode se încearcă să se ascundă racilele profunde și contradicțiile ireductibile ale societății capitaliste, bazată pe exploatarea omului de către om, pe inechități flagrante, pe asuprire națională și socială, incapacitatea organică a acestei orinduirii de a soluționa problemele dezvoltării social-umane, de a asigura perspective reale progresului multilateral, păcii și independenței popoarelor. Așa cum a arătat în repetate rânduri secretarul general al

partidului, orinduirea socialistă nu trebuie identificată cu denaturările apărute ca urmare a încălcării principiilor sale fundamentale. Socialismul și-a dovedit legitimitatea și superioritatea, înaltul și profundul său umanism.

În vasta operă a înaintării cu succes a României pe calca generoasă a socialismului și comunismului, răspunderi deosebite revin, așa cum se arată în Programul ideologic al partidului și în magistralul Raport la Congres, celor care lucrează pe tărîmul activității ideologice și culturale, al formării omului nou, înaintat, capabil să realizeze mărețele obiective înscrise în documentele adoptate de înaltul forum al partidului nostru. În această grea dar nobilă activitate de inginerie genetică asupra conștiinței sociale, pentru a extirpa și face imposibile orice comportamente deviate de la comandamentele eticii, vieții și muncii comuniștilor, a implanta și cultiva cu pricepere, grijă și stăruință mlădițele noului, ale atitudinii militante, revoluționare în soluționarea tuturor problemelor de care depind înaintarea pe calea socialismului, îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții poporului, perfecționarea întregului edificiu al relațiilor sociale, beneficiem de un prețios îndrumar teoretic și practic cuprins în monumentală operă științifică a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Prin vasta operă teoretică a tovarășului secretar general, Nicolae Ceaușescu, s-a redat poporului nostru istoria sa adevărată, autentică, așa cum a fost ea, înlăturînd denaturările și contrafacerile, aprecierile de conjunctură, mistificatoare. Nu există moment definitiv al istoriei noastre naționale asupra căruia secretarul general s-a nu-și fi spus cuvîntul întotdeauna competent și autorizat. Cu cîtezanța gîndirii sale revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus în evidență rădăcinile istorice ale poporului nostru, vechimea și continuitatea sa în vatra străbună, existența statală de peste două milenii, luptele poporului român pentru dreptate, unitate și independență, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria-i țară, afirmarea clasei muncitoare și a partidului său politic ca forțe de bază ale societății românești, redînd mîndria și sentimentul demnității naționale a poporului nostru, făuritor conștient al noii orinduirii. **În același timp, — așa cum sublinia secretarul general —, trebuie să respingem cu toată fermitatea tezele unor preinși istorici de peste hotare, care, în activitatea lor soviniștă, iredentistă, reacționară, încearcă să falsifice adevărul și realitatea, să denatureze istoria poporului nostru, dăunînd atît popoarelor lor, cît și prieteniei și colaborării dintre popoare, prieteniei și colaborării internaționale.**

O RICE om de bună credință nu poate nega faptul că de aproape un sfert de secol, de la memorabilul eveniment din iulie 1963 —, Congresul al IX-lea al partidului —, de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu conduce partidul și poporul, fața țării a întinerit, s-a înfrumusețat și s-a împodobit. O nouă epocă, înfloritoare, numită pe bună dreptate „Epoca Nicolae Ceaușescu”, asemenea marilor epoci istorice, marcate de personalități deosebite, s-a înscris în istoria noastră multimilenară. În viața poporului român s-a produs o deschidere de noi orizonturi ale devenirii noastre, o descătușare năvalnică a energiilor creatoare ale întregii națiuni, concertate spre triumful idealurilor socialiste, ale libertății și independenței patriei. Suflul novator al gîndirii dialectice, revoluționare a pătruns în întreaga viață politică, economică și culturală. Viziunea simplistă, liniară și statică cu privire la socialism a fost înlocuită cu o concepție originală, atmonioasă, în strategia construcției noii

societăți. A fost înlăturată înțelegerea unidimensională, schematică a socialismului, viziunea simplistă care reduce socialismul cu precădere la aspectele materiale, care subaprecia complexitatea operei de făurire a noii societăți. A fost înlăturat dogmatismul, șablonismul și concepția „modelului unic”, atitudinea de ploconire, față de tot ce era străin. În același timp, trebuie să ne reamintim nu numai de falsificarea istoriei poporului român, dar chiar de falsificarea caracterului și originii sale latine, de schimonosirea ortografiei și alfabetului limbii române. Congresul al IX-lea a instaurat încrederea în forțele partidului și poporului, în propria capacitate de gîndire și de acțiune, sentimentul de demnitate patriotică, revoluționară, națională. Meritul partidului nostru, sub conducerea înțeleaptă a secretarului său general, este în primul rînd că a înțeles aceste adevăruri în condițiile cînd pe plan internațional se insista pentru menținerea socialismului în anumite cătușe, care-l împiedicau să-și pună în valoare forța și capacitatea sa. Partidul nostru, în schimb, a descătușat energiile poporului nostru, a contribuit la afirmarea prestigiului și forței socialismului în întreaga lume. O operă vastă și multilaterală, unitară în substanța ei legică, logică și metodologică, cuprinzînd o arie largă de probleme, fiecare și toate împreună bogate în idei, concepții, teze, soluții și orientări deschizătoare de noi orizonturi, — toate avînd în centrul lor omul și trebuințele sale materiale și spirituale.

Într-o asemenea perioadă atît de prielnică, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu s-a distins atît ca om politic, cît și ca savant patriot de largă recunoaștere internațională, prin opera sa științifică de mare valoare, recunoscută și apreciată de mari personalități științifice internaționale, prin pasiunea sa revoluționară pentru dezvoltarea cercetării științifice și ingineriei tehnologice, a învățămîntului și culturii, pentru folosirea cuceririlor geniului uman în slujba păcii, a progresului și bunăstării popoarelor, a dezvoltării libere a tuturor națiunilor lumii.

Argumentele vieții și, în același timp, perenitatea idealurilor noii orinduirii demonstrează — în lumina relației dialectice obiectiv-subiectiv — că dacă factorii economici, materiali au un rol hotărîtor, celor politico-educativi le revine un rol nu mai puțin important în privința influențării, convingerii și mobilizării maselor, al deschiderii căilor afirmării libertății și creației umane. **Întreaga activitate ideologică, educativă — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să contribuie activ la ridicarea nivelului general de știință și cultură, la formarea unui popor cu înalte cunoștințe științifice, culturale și revoluționare, a unui popor înarmat cu tot ce este mai nou în dezvoltarea științei și culturii, care să contribuie, prin activitatea sa, la îmbogățirea tezaurului național și a tezaurului mondial din toate domeniile”.**

Realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, iubitul și stimatul conducător al națiunii noastre, în înalta funcție de secretar general al partidului ne dă încredere deplină în viitorul socialist și comunist al patriei, mîndria de a participa la marea operă de construcție socialistă în țara noastră, încrederea că noi, cei care lucrăm în domeniul ideologiei, literaturii și artei vom acționa cu dăruire revoluționară, cu înaltă răspundere patriotică, pentru a da viață documentelor adoptate de marele forum al comuniștilor români, servind cu nemărginit devotament partidul, poporul, cauza socialismului și comunismului.

Mircea Mușat

„1918 LA ROMÂNII“

NICIODATĂ ca în acest ultim sfert de secol știința istorică românească nu a cunoscut o asemenea dezvoltare. Niciodată istoria nu a slujit mai bine ca mijloc de cunoaștere și de apropiere între popoare și națiuni. Prin spiritul revoluționar, novator, prin abordarea originală a unei sfere ample de probleme, tezele și ideile formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, despre locul și rolul istoriei în societatea românească de azi au determinat o cotitură cu profunde semnificații în activitatea slujitorilor muzei Clio din țara noastră. Și dacă încercăm să rezumăm într-o formulă scurtă, care să le surprindă esența, schimbările produse, putem spune că istoria a fost pusă sub semnul Adevărului.

Un rol esențial a revenit în cadrul acestui proces activității de editare a unor colecții de documente privind momentele fundamentale ale istoriei românilor. Specialistul care se apleacă asupra lor, ca și cititorul pasionat de istorie, dornic să afle cum au izbîndit strămoșii săi ca, înfruntînd greutăți uriașe — mai ales ambițiile egoiste și acaparatoarele marilor puteri vecine —, dînd chiar jertfa supremă atunci cînd a fost nevoie, să realizeze, prin timp, România Mare, au astăzi la dispoziție cîteva cupururi de documente: **Mihai Viteazul în conștiința europeană** (5 volume); **1848 la români** (2 volume); **1859 la români** (2 volume); **Independența României** (4 volume); **23 August 1944** (4 volume); **1918 la români** (10 volume).

Ultimele patru tomuri ale colecției 1918 la români, apărute acum sub egida Academiei Republicii Socialiste România, Academiei de Științe Sociale și Politice, Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Direcției Generale a Arhivelor Statului-București, Universității din Cluj-Napoca și a Muzeului Unirii din Alba Iulia. Ediția de documente, realizată de un larg colectiv de cercetători, a avut drept coordonatori principali pe cunoscuții istorici: Ion Popescu-Puțuri și Ștefan Pascu.

FĂURIREA statului național unitar român a fost — după cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — „rolul luptei principalelor clase și pătri ale societății, a întregului nostru popor, o expresie a legăturilor obiective ale progresului social și național, care a asigurat unitatea deplină și pentru totdeauna a națiunii noastre, deschizînd calea afirmării ei tot mai puternice în viața economică și politică a lumii“. Documentele incluse în volumele recent apărute oglindesc în mod convingător amploarea luptei românilor din toamna anului 1918, organizarea temeinică a mișcării de eliberare națională, măsurile luate pentru înlăturarea autorităților de stat austro-ungare de pe teritoriul Transilvaniei și constituirea, în mod democratic, a administrației românești. Sînt prezentate acțiunile emigrației române pentru informarea opiniei publice mondiale asupra voinței românilor din teritoriile aflate sub stăpînire străină de a se uni cu țara. Aportul științific major al ediției îl constituie cele 1543 documente — incluse în volumele VIII—X ale corpusului — ce privesc pregătirea și convocarea Marii Adunări Naționale de

la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, mai ales cele referitoare la alegerile de deputați în circumscriptiile electorale. Sînt cuprinse și hotărîri ale obștii comunelor și satelor românești, întărite prin zeci și sute de semnături, în care locuitorii își manifestau dorința de a înfăptui Unirea Transilvaniei cu patria mamă. Toate aceste documente confirmă ceea ce realizatorii mărețului act de acum 71 ani au afirmat încă de atunci: caracterul constituant al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. Desfășurarea lucrărilor acestora este amplu reflectată în ultimul volum apărut, al X-lea, alături de documentele privind ecoul pe care actul de voință de la 1 Decembrie 1918 l-a avut pe ambele versante ale Carpaților, de dezbaterile din Parlamentul României și de decretelor-legi de consfințire a hotărîrii Marii Adunări.

După includerea în mod arbitrar a Transilvaniei în cadrul Ungariei — în urma creării Monarhiei austro-ungare, în 1867 — lichidîndu-se statutul ei de Principat autonom, pe care îl avusese de sute de ani, autoritățile ungare au încercat să schimbe realitățile istorice, să modifice structura și caracterul populației. Fără șanse de izbîndă, este adevărat, dar cită asupra și jale a adus românilor — asemenea și celorlalte naționalități oprimate din Monarhia dualistă — politica de sălbatică deznacionalizare practică de guvernul de la Budapesta! A fost — după cum apreciază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — perioada „cea mai neagră din istoria poporului român din Transilvania“. Români transilvăneni au dat o ripostă dirză și demnă acelor tentative. Mișcarea de eliberare națională a cunoscut o amploare deosebită, intensificîndu-se odată cu izbucnirea primului război mondial și mai ales către sfîrșitul acestuia. Apăruseră atunci condițiile prefigurată de Engels în scrisoarea adresată la 4 ianuarie 1888 socialistului Ioan Nădejde: „Țarismul căzînd, puterea nelegiuită reprezentată acum prin Bismarck, lipsită de sprijinul său cel mai puternic, va cădea și ea; Austria se va desface în bucăți, pierzînd singura pricină de viață ce mai are, datorită de a împiedica prin existența sa pe țara de a înghiți națiile împrăștiate de la Carpați și din Balcani; Polonia va învia din nou; Rusia mică va putea să-și aleagă în libertate legăturile sale politice; români, maghiarii, slavii de sud, liberi de orice amestec străin, își vor putea rezolva între dinșii treburile și hotărîrile lor“. Privită în contextul evenimentelor ce au avut loc pe plan european, Marcea Unire a românilor din 1918 apare deci nu ca un act singular, ci ca parte integrantă a luptei de eliberare națională și socială ce a cuprins popoarele din centrul și sud-estul Europei în acea vreme.

Condițiile istorice au permis românilor din teritoriul dintre Prut și Nistru să își manifeste primul dreptul la unirea cu țara. După revoluțiile din Rusia din februarie și octombrie 1917, în Basarabia căderea țarismului a dat un impuls luptei de eliberare națională. Unirea cu România a fost decisă la 27 martie/9 aprilie 1918, de Sfatul Țării, întrunit la Chișinău, care, exprimînd voința masei largi, a adoptat-o cu 86 voturi pentru, 3 contra și 28 abțineri (13 deputați absenți).

IN contextul prefacerilor pe care le-a adus evoluția situației în toamna anului 1918, lupta poporului român pentru împlinirea visului său de veacuri, desăvîrșirea statului național unitar, a intrat într-o fază decisivă. Evenimentele s-au succedat într-o cadență tot mai rapidă, dar maturitatea politică și responsabilitatea — principalele caracteristici ale acțiunilor românilor — au permis poporului nostru să își făurească cu demnitate viitorul, potrivit intereselor sale fundamentale, după secole de nedreptate și opresiune. La 12 octombrie 1918, Conferința Partidului Național Român, întrunită la Oradea, a proclamat dreptul la autodeterminare al românilor transilvăneni, hotărîre sancționată a doua zi de reprezentanții nuncitorilor, cu prilejul congresului Partidului Social-Democrat. Șase zile mai tîrziu, la 5/18 octombrie, reprezentanții românilor din Transilvania în parlamentul de la Budapesta prezenta — în mod oficial hotărîrea lor de a recurge la dreptul la autodeterminare pentru a-și hotări soarta.

În aceeași lună, la 14/27 octombrie, deputații români ce reprezentau Bucovina în Parlamentul de la Viena, primarii români din localitățile Bucovinei, ca și alți reprezentanți ai românilor din acele părți s-au întrunit la Cernăuți într-o Adunare Constituantă, adoptînd o **Moțiune** care prevedea „unirea Bucovinei cu celelalte țări românești, într-un stat național independent“. Totodată, au decis convocarea Congresului general al Bucovinei pentru 15/28 noiembrie 1918, care avea să hotărască asupra viitorului provinciei românești. La data fixată, în Palatul metropolitan din Cernăuți s-au întrunit în Congres general al Bucovinei 74 delegați ai Consiliului Național Român, 13 ai comunelor ucrainiene, 7 ai Consiliului Național German și 6 ai Consiliului Național Polonez. Ei au votat în unanimitate următoarea **Moțiune**: „Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, intrupînd suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărîm: Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare pînă la Ceremuș, Colaciu și Nistru, cu regatul României“.

La 18/31 octombrie se constituie, din inițiativa socialiștilor, în Transilvania, Consiliul Național Român Central. Era un organism cu atribuții guvernamentale pe care ziarul „Adevărul“ îl caracteriza drept „unicul for care reprezintă voința poporului român și se bazează pe libera hotărîre, asigurată de curentul vremii și de voința popoarelor libere“. **Revoluția a învins** se intitula articolul din care am citat și afirmația avea să capete deplină confirmare prin profunde mutații politice, social-economice și instituționale petrecute în Transilvania în săptămînile următoare.

VOINȚA românilor și-a găsit un cadru larg de afirmare în organizarea politică. Pe întreg cuprinsul Transilvaniei s-au constituit consilii naționale locale — comunale, cercuale, orașenești și județene — numite senat, comitete, sfaturi, dar mai ales consilii. În acestea au fost aleși, în cadrul unor mari adunări populare, deopotrivă țărani, muncitori, intelectuali. Efortul de organizare politică, lupta dusă pentru înlăturarea organelor administrative și ale jandarmeriei statului austro-ungar și pentru preluarea guvernării Transilvaniei sînt amplu reflectate de documentele incluse în volumul VII al corpusului **1918 la români**. Iată, de exemplu, cum relatea ziarul „Aradi Közlöny“ (care apărea la Arad), în numărul din 9 noiembrie 1918, modul în care românii preluseră puterea în localitatea Șiria (doc. 164): „Guvernul maghiar, care și-a însușit concepția lui Wilson privitoare la sarcina revendicărilor juste ale românilor, se pare că prin impuștură încă necunoscută a confirmat hotărîrea Consiliului Național Român că, încă acum, înaintea începerii Conferinței de pace, să procedeze la înlăturarea aspirațiilor românești“.

Concepția aceasta a fost confirmată și de unele fapte petrecute recent de tot. De mai multe zile s-a zvonit că ofițerii români din garnizoana locală, împreună cu intelectuali români din orașul și județul Arad, din încredințarea Comitetului național, cutreieră satele din regiune, în scopul de a liniști spiritele agitate ale mulțimilor. În legătură cu aceste zvonuri, se confirmă tot mai mult și știrea că Consiliul Național Român va prelua în următoarele zile administrația pe întregul teritoriu al județului. Lucrul acesta este confirmat și de faptul că în mai

multe comune românii au ocupat oficiile notariale, preluînd administrația, și care de acum înainte vor fi conduse conform directivelor Comitetului Național Român.

Această tendință s-a manifestat azi la Șiria printr-un pas hotărîtor: românii au ocupat oficiul preturii și au preluat conducerea administrației publice.

Azi, înainte de masă, la oficiul preturii din Șiria s-a prezentat dr. Victor Hotăran, avocat din Arad, care l-a somat pe prim-pretorul Hanto Jenő ca din ordinul Consiliului Național Român, să-i **predea oficiul puterii**. Prim-pretorul a refuzat cu hotărîre să se supună aceluia ordin, referindu-se la faptul că el n-a primit în această privință nici o dispoziție de la organele administrative superioare. Avocatul Hotăran, în urma refuzului, a părăsit oficiul și peste puțin timp s-a înapoiat întovărit de doi ofițeri români, care au repetat primului pretor somația făcută în numele Consiliului Național Român.

Prim-pretorul Hanto a sosit azi la Arad și a raportat despre cele întimplute subprefectului Schill Jozsef, care l-a rugat să-l prezinte și un raport scris. Ceea ce prim-pretorul a și făcut imediat.

Azi, înainte de masă, la prefectura județului a avut loc o consfătuire, cu participarea și a unor delegați ai Consiliului Național Român, în care s-a discutat problema respectivă și, după cum ni s-a spus din sursă autorizată, oficiul preturii din Șiria va fi predat oficial românilor. Împotriva preluării prim-pretorul Hanto va protesta prin consemnarea în procesul-verbal, dar protestul său va avea mai mult un caracter formal. Delegații români au declarat că preluarea oficiului preturii se face cu **știința și aprobarea Ministerului de Interne**, care a informat în acest sens și prefectura județului.

Azi, au părăsit Aradul mai multe unități militare sub drapel național român și după cîte am aflat, ele se deplasează în comunele situate de-a lungul Mureșului pentru a apăra podurile importante din punct de vedere militar“.

Unitățile de care pomeneste articolul aparțineau gărzilor naționale române, a căror înființare fusese hotărîită de Consiliul Național Român, cu scopul păstrării ordinii în Transilvania și Banat. Garda națională era aleasă în fiecare comună sau oraș, asemenea Consiliului Național Român, în mod democratic. Un proces-verbal, încheiat în comuna Micăsasa, la 26 octombrie/8 noiembrie 1918, ne arată cum decurgea acțiunea respectivă (*ibidem*, doc. 154).

„În 8 noiembrie 1918 s-au constituit Comitetul Național Român din comuna Micăsasa. S-au ales din partea poporului următorii membri în comitet... [urmează lista celor 15 membri].“

Subscribul comitet a depus jurămîntul următoriu:

Noi N.N. jurăm într-un D-zeu că în aceste zile grele de acum vom apăra cu toată credința bunul comun, precum viața, averea oricărui om fără deosebire că de ce limbă și credință să ține și vom trăi în pace și bună înțelegere unul cu altul, român, maghiar, sas și ori care altă națiune și vom asculta cu supunere de Comitetul Național Român din Blaj.

Așa să ne ajute Dumnezeu. Comitetul au ales legiunea sau garda națională de pază după cum urmează... [cele 35 nume ale membrilor].

Au mai intrat cu învoirea Comitetului Național Român și următorii feciori de maghiari din locu care ori depus jurămîntul în limba noastră românească... [alte 5 nume].

Legiunea sau garda de pază încă au depus jurămîntul pe cum au depus și Comitetul Național Român, cu observarea ca să fie cu toată supunerea și să împlinească poruncile date de Comitetul Național Român din locu“.

Momentul înmînării drapelului unităților din gardă constituia un prilej de manifestare a mindriei naționale și, în același timp, a dorinței românilor de a asigura conviețuirea pașnică a celorlalte naționalități din Transilvania. O relatare din ziarul „Adevărul“, apărută la 4/17 decembrie 1918, descrie astfel desfășurarea ceremoniei petrecute în orașul Mediaș (*ibidem*, doc. 473): „Urmează o frumoasă manifestație pe străzile orașului, în ordine cu drapelele în frunte. Publicul ce aștepta în piață izbucnește în aclamări vii și îndelungi: Trăiască România-mare! Conductul impozant parcurge apoi și celelalte străzi și reîntorcînd în piață se postează în cerc avînd pe stegarii călări în mijloc. Căpitanul legiunii adresează celor de față cîteva cuvinte însuflețitoare, încheind cu ovații la adresa națiunii române și a marelui sfat național român. În fine, avocatul dr. Roman asigură pe sașii din comună că legiunea română va păstra cu demnitate liniștea și ordinea“.

ALBA IULIA, 1 DECEMBRIE 1918

Obiectivul major al mișcării de eliberare națională a românilor din Transilvania era astfel prezentat în editorialul ziarului „Românul”, din 20 octombrie/10 noiembrie 1918 (*ibidem*, doc. 177): „De la Nistru pînă la Tisa plângerea de veacuri a unui neam oropsit și neindreptățit de capetele barbariei timp de aproape două mii de ani s-a prefăcut azi în psalm izbăndei răsunător la ceruri [...] neamul românesc de pretutindeni vrea unirea sa desăvîrșită într-un singur stat național românesc, unitar și independent”. Inițiativa acțiunii politice a revenit, și de această dată, socialistilor. În articolul intitulat **Ce vrem?**, apărut în ziarul „Adevărul” în aceeași zi de 20 octombrie/10 noiembrie se cerea (vol. VIII, doc. 1): „Consiliul Național Român este chemat acum a merge cu un pas mai departe și de a declara în mod clar și lămurit că voim ca întreg poporul român din Ungaria, Transilvania și Banat să fie întregat prin referendum, printr-o votare obștească, în ce cadre de stat voiește să trăiască în viitor”.

DREPT urmare, la 7/20 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central a decis convocarea Marii Adunări Naționale pentru ziua de 13 noiembrie/1 decembrie 1918, la Alba Iulia, „cetatea istorică a neamului nostru”, după cum preciza documentul. Iată deci că încă de la început realizarea Unirii a fost concepută sub forma unui plebiscit în cadrul căruia erau chemate să-și exprime voința toate categoriile sociale ale populației cea mai numeroasă din Transilvania — o realitate pe care nici măcar recensămintele măsluite ale autorităților ungare nu reușeau să o ascundă — și în același timp cea mai veche.

Anterior, la 2/15 noiembrie 1918, Consiliul Național Central Român emisese o **Circulară** prin care fixa modalitatea de alegere a deputaților pentru Alba Iulia. Documentul, reproduc în volumul VIII (doc. 2) preciza: „Disponem ca în termen de 12 zile, socotit de la datul acestui ordin, să se facă în toate comitetele locuite de români și fără deosebire în fiecare cerc electoral din aceste comitate, alegeri de delegați (deputați) cercuali pentru Marca Adunare Națională Română, ce are să fie convocată în scurt”. Față de alegerile înfăptuite sub regimul dualist, cînd fiecare circumscripție electorală trimitea în Parlamentul de la Budapesta doar un singur deputat, la alegerile pentru Marca Adunare Națională Constituanta de la Alba Iulia au fost aleși cîte cinci deputați. Se arăta în continuare: „Fiecare delegat are să fie prevăzut cu credențional, care expune și numele celorlalți delegați ai cercului și care credenționale au să le subscrise președintele și notarul actului de alegere precum și toți bărbații de încredere al precum din cerc. Alegerile au să se facă după normele sufragiului universal”. Și pentru ca să nu existe vreo urmă de îndoielă, la punctul 12 al **Circularii** se preciza: „Este de dorit ca adunarea națională să întruzepeze în mod cit se poate de demn și norocos toate straturile națiunii noastre democratice. Nu ne îndoiim așadar că onorații, comercianți, industriași, țirani și muncitori frunțași — decisi și devotați intereselor mari ale neamului românesc — vor afla în frățescă înțelegere designarea lor ca deputați ai cercurilor singuratiche.

Suntem siguri că profesorii marcanti ai institutelor noastre de învățămînt nu vor fi dați uitării”. Sufragiul universal constituia deci forma democratică de afirmare a voinței maselor populare, ceea ce determina în mod hotărîtor caracterul de parlament constituant al Adunării Naționale de la Alba Iulia.

După apelul de convocare la Alba Iulia a Adunării Naționale, împuterniciți

ai Comitetului Național Român Central s-au deplasat în întreaga Transilvanie pentru a explica și a da informații concrete asupra modului de alegere și de participare a delegaților la lucrările forumului parlamentar ce urma să se întrunească la 1 Decembrie.

Pentru alegerea deputaților, populația română, organizată în consilii naționale locale, a convocat adunări populare în care toată obștea își desemna reprezentanții. După cum rezultă clar din documentele incluse în volume, alegerile au avut un caracter profund democratic. Ele probează, prin niile de semnături depuse pe credenționale, procese verbale și hotărîri, caracterul plebiscitar al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. După cum ne-o demonstrează articolul **Necesități actuale**, apărut în ziarul „Românul” din 11/24 noiembrie 1918 (*ibidem*, doc. 8), contemporanii nu aveau dubii: „Această Adunare Națională va fi o Constituanta, fiindcă ea va aduce un program nou de muncă și va alege pe bărbații cari apoi vor executa acest program nou de muncă și vor putea lucra în numele întregii națiuni. Iată de ce este necesară convocarea ei, de ce toată suflarea românească să grăbiască pe ziua de 1 Decembrie la Alba Iulia”. Cît despre rostul Adunării, el era să încheie „actul al treilea ce termină povestea minunată a neamului”. Primul act fusese unirea Basarabiei, al doilea unirea Bucovinei, al treilea avea să fie „decretarea unirii tuturor Românilor pe baza dreptului de liberă dispunere primit de toate neamurile ca cel mai elementar drept al lumii noi”.

IN același timp, documentele din cele patru volume ce completează corpusul 1918 la români constituie expresia elocventă a unității de acțiune a tuturor categoriilor sociale și a conducătorilor lor în lupta pentru realizarea idealului de secole: unirea pe vecie a Transilvaniei cu România. Reproducem în continuare, spre exemplificare, **Procesul verbal** al adunării pentru alegerea delegaților ce s-a ținut în comuna Cămarășul deșert, din județul de atunci Cluj-Cojocna, la 15/28 noiembrie 1918 (*ibidem*, doc. 235):

„Proces verbal
luat în adunarea populară ținută în ziua de 28 Noiembrie 1918, în comuna românească Cămarășul deșert [azi Cămarășu, jud. Cluj], fiind de față poporul întreg
Dl Traian Hădărean, preot, deschide cu bucurie adunarea și dă cuvîntul d-lui Ioan Pop, preot în Țagul Mare [azi Țagu, jud. Bistrița-Năsăud].

Dl Ioan Pop explică poporului însemnătatea zilelor de azi, constituirea Marelui Comitet Național Român din Arad, singurele stăpîniri de cari suntem datori să ascultăm.

De la 1848 încoace zile așa de hotărîtoare pentru neamul românesc nu am trăit.

Întreabă poporul: Vrea să rămînă mai departe sub stăpînirea maghiară sau vrea să stăpînim noi Români de acum, unindu-ne cu țara românească? Adunarea strigă într-un glas: Vrem să fim uniți cu România.

Propune să se aleagă comitet național din Cămarășul deșert și delegați pentru marea adunare națională din Alba Iulia.

Poporul alege de membri în comitetul național pentru Cămarășul deșert pe: Traian Hădărean, preot, președinte, Ioșif Pop, plugar, Andrei Ispas I. Iacob, plugar, Ispas Andrei a Sanf, plugar, Ioan Bucur, plugar, Ioan Mărină, plugar, Alexandru Chiorean, plugar, Simion Moecean, plugar

Iar delegați pentru Alba Iulia: Michailă Moldovan cu mandatul ca delegatul să voteze pentru unirea tuturor Românilor.

La propunerea Dlui Ioan Pop să hotărască înființarea unei garde locale din 9 membri, sub comanda Dlui Iosif Molnar [urmează numele lor].

Să hotărască cu mare însuflețire cumpărarea unui steag național și arborarea lui pe biserică.

Adunarea să împrăștie în cea mai deplină ordine [urmează semnăturile].

Și iată cum se înfățișa împuternicirea încredințată de locuitorii din comuna Botinești, județul Caraș-Severin (*ibidem*, doc. 186):

„Mandat

Subsemnații locuitori ai comunei Botinești, com. Caraș-Severin [azi în jud. Timiș] — am ales astăzi ca delegat al nostru pe Petrică Crișciu însărcinându-l a lua parte în mod oficios la marea adunare națională ordinară și convocată de Marele sfat național român — pe ziua de 17 Noemvrie v. [corect: 18 noiembrie, pe stil vechi] în Alba Iulia. Cu unanimitate — prin rostul delegatului nostru — ne exprimăm dorința de a ne alătura și contopi în hotarele României.

„Trăiască România Mare!”.

Și pentru că decretarea unirii Transilvaniei cu România o puteau face numai reprezentanții tuturor claselor și categoriilor sociale, deputaților aleși în circumscripțiile electorale li s-au adăugat cîte doi reprezentanți ai societăților culturale, de la fiecare școală medie, institut teologic, pedagogic și școală civilă, cîte un reprezentant al clerului profesoral, cîte doi de fiecare reuniune învățătorească, cîte două reprezentante din partea fiecărei reuniuni de femei. Garda națională urma să trimită cîte un ofițer și un soldat din fiecare secțiune județeană, tot cîte doi delegați trimiteau fiecare reuniune de meseriași și studenți. Li se adăugau reprezentanți ai celor două confesiuni ale românilor. Numărul delegaților Partidului Social-Democrat Român era nelimitat.

Consiliul Național Central Român a făcut apel la întreaga populație românească transilvăneană, chemînd-o să participe în număr cit mai mare la Adunarea de la Alba Iulia (*ibidem*, doc. 4): „Sîntem convinși că, afară de cei care vor reprezenta în chipul arătat mai sus toate paturile sociale ale națiunii noastre la această istorică adunare unde se va hotărî soarta neamului nostru pentru vece, se va prezenta însuși poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfîntă”.

IN dimineața zilei de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, Alba Iulia este plină de lume. Din cele 80 orașe transilvane și peste 5.000 sate au sosit și continuă să sosească trimiși la istorica Adunare. „La Alba Iulia! La Alba Iulia!”. Este chemarea ce răsună pretutindeni. S-au strîns astfel, pe lîngă cei 1.228 delegați cu mandate, peste 100.000 oameni, care dau tărie votului pentru Unire. Printre ei se află fruntașii mișcării naționale: George Pop de Băsești, Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Ion Flueraș, Iuliu Maniu, Tiron Albani, Alexandru Vaida Voevod, Iosif Jumanca, Emil Isac, Aurcl Lazăr, Ioan Suciu, dr. Petru Groza, Emil Petrovici, Ioan Vidu, Emil Bologa.

Parlamentul românilor transilvăneni — pentru că la Alba Iulia nu a fost o simplă adunare, unde s-au adoptat declarații, ci, așa cum rezultă cu claritate din documentele strînse în cele patru volume recent apărute ale corpusului 1918 la români, un for constituant, în care s-a decis destinul istoric al românilor din Transilvania — a îndeplinit mandatul limpede definit de alegători: întrunirea într-o singură țară a tuturor fiilor aceleiași națiuni. Se cereau, de asemenea: deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare, în-

făptuirea unor reforme cu profund caracter democratic (vot universal și secret, libertatea presei, de asociere și întrunire, „reforma agrară radicală”), asigurarea pentru muncitorii a celor mai largi drepturi. Totodată, Adunarea adresa salutul său „națiunilor subjugate pînă aci în monarhia austro-ungară”. Se hotărîa înstituirea Marelui Sfat Național Român, care avea să aleagă a doua zi, în prima sa ședință, Consiliul Dirigent, cu rol de guvern provizoriu, pînă la deplina unificare administrativă și instituțională cu patria mamă.

La scurt timp, o delegație a fruntașilor transilvăneni a prezentat guvernului și parlamentului român de la București actul reunirii Transilvaniei la România. Celor sosiți de peste munți li s-a făcut în Capitala țării reîntregite, în zilele de 12—13 decembrie 1918, o primire sărbătorească. În cuvîntul său, Vasile Goldiș, a spus: „Românii din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, au decretat unirea lor și a acestor teritorii cu regatul român. Prin această unire, după cea a Basarabiei, apoi a Bucovinei, s-a împlinit visul de o mie de ani al Neamului românesc: unirea într-un singur stat a tuturor românilor”.

Ratificarea juridică a voinței liber exprimate de poporul român s-a făcut prin decretul-legi din 24 și 31 decembrie 1918 ale Consiliului de Miniștri; la 29 decembrie 1919, Parlamentul român, prin cele două camere ale sale, a consfințit realizarea României Mari.

Naționalitățile conlocuitoare au recunoscut, pe rînd, voința unanım exprimată de întregul popor român, declarîndu-și adeziunea la hotărîrea adoptată la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia. Astfel au procedat Consiliul Central Săsesc și Consiliul Național Săsesc, intrîmte în adunare la 8 ianuarie 1919, la Mediaș, precum și șvabii din Banat. Delegații șvabilor și-au prezentat punctul de vedere și la Congresul de pace de la Paris. În întrunirea din București, la 18 martie 1919, evreii din Transilvania și-au exprimat adeziunea la Marca Unire. De asemenea, reprezentanții progresiști ai maghiarilor au pledat pentru integrarea naționalității lor în viața social-politică a României reîntregite.

CELE patru volume de acte istorice fundamentale ale Unirii Transilvaniei cu România constituie dovada convingătoare a faptului că poporul român a știut să găsească și de această dată o formă originală de realizare — cea mai potrivită, cea care dă justificare juridică voinței liber exprimate la 1 decembrie 1918 — a aspirațiilor sale de dreptate națională. Mandatele încredințate delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de către întreaga populație românească a Transilvaniei se inscriu acum, prin aceste volume de documente, în circuitul istoriografic național și internațional ca o documentație istorică fundamentală a faptului că Unirea nu a fost efectul unei întîmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîte a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă deapătare națională, realizarea unei concordanțe legitime între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor.

**Cristian Popișteanu
Dorin Matei**

Actualitate și valoare în teatrul nostru de astăzi

PRINTRE cele mai importante misiuni încredințate artiștilor, creatorilor din țara noastră, educatori ai spiritelor, modelatori de conștiințe este aceea de a realiza opere de atitudine și fermă angajare revoluționară, menite să arate lumii, prezentului și viitorului, munca și minunatele înfăptuiri ale constructorilor socialismului și comunismului din patria noastră, realizările de excepție ce au schimbat înfățișarea României socialiste, ridicând-o pe înalte culmi de progres și civilizație.

Teză de o excepțională însemnătate, formulată cu clarviziune genială de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, inspirația din actualitatea fierbinte a zilelor noastre înseamnă în egală măsură adevărate fierbinte la cauza socialismului, spirit combativ și garanție a originalității și unicității, a personalității inconfundabile a artei și culturii românești. În *Expunerea* de la Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 24-25 octombrie, secretarul general al partidului a subliniat cu fermitate că „Avem nevoie de o literatură mai combativă, pătrunsă de un înalt spirit revoluționar patriotic, inspirată din realitățile patriei noastre. [...] Avem nevoie de o proză și de poezii combative, cu spirit revoluționar care să dinamizeze activitatea oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre, de o muzică combativă, cu spirit patriotic și revoluționar, de filme mai bune, de un teatru mai bun”.

Se desprinde limpede din această cerință faptul că actualitatea operei de artă nu înseamnă cituși de puțin limitarea la contingent, la accidental, ci surprinderea devenirii, a legăturii dialectice între prezent, trecut și viitor, atitudine și angajare, asimilarea organică de către creatori a dimensiunilor fundamentale ale timpului pe care îl trăim, a esențelor sale.

Pentru a fi adevărată, arta noastră trebuie să fie actuală, să răspundă cerințelor majore ale actualității, ale zilelor de astăzi, dar nu numai în sensul de corespondență cu fantele prezentului, cu evenimentele „clipei”, cu accesibilitatea și popularitatea temel, coincidende cu preocupările unui grup sau altul, ci în sens larg, al punerii în evidență a esențelor, al descoperirii și transpunerii în opera de artă a legilor fundamentale ale dezvoltării societății umane, ale drumului pe care merge și trebuie să meargă omenirea, a viitorului omenirii care nu poate fi altul decât acela al justiției sociale, al binelui și progresului omenii-

lor, al socialismului și comunismului.

În teatrul nostru găsim nenumărate exemple ale actualității în sensul major, artistic. În spectacole precum *Moștenirea* de Titus Popovici, pus în scenă de Horea Popescu, la Naționalul bucureștean, în *Piticul din grădina de vară* de D. R. Popescu, la Naționalul bucureștean, în minunatul recital al Valeriei Seciu, *Artă iubirii*, de la Teatrul Mic, în *A treia țeară* de Marin Sorescu, în viziunea lui Ion Caramitru și în dramatizarea *Dimineața pierdută* de Cătălina Buzoianu, după romanul Gabrielei Adameșteanu la Teatrul Bulandra, în aspra satiră a lui Mihai Ispirescu, *Între-o dimineață*, realizată cu acuitate și spirit critic de Dan Micu la Teatrul Nottara — pentru a nu le cita decât pe acestea, dar numărul lor e evident mai mare —, actualitate înseamnă atitudine civică și politică a creatorilor, expresia convingătoare și emoționantă a acestora în imagini artistice de o tulburătoare originalitate. Indiferent de timpul când se petrec evenimentele, veacul eroic al lui Mircea cel Mare, lupta comuniștilor în ilegalitate, epoca plină de tulburări a lui Teșeu, sau primele decenii ale secolului nostru, toate spectacolele amintite sînt încărcate de adevărul sincer, emoționant și artistic de a îmbogăți universul spiritual al publicului, de a-i trezi admirația pentru bine și frumos și disprețul față de tarce trecutul, erori și vicii.

Au existat în teatrul nostru și exemple de piese „actuale” doar prin faptul că au prezentat evenimente petrecute acum, dar care nu au produs nici un impact, după cum există și spectacole cu piese încărcate de actualitate în sensul adevărat al cuvîntului, cu esențe extrase din contingent, dar care nu au reușit să comunice acest lucru fiind terne și neinteresante, linsite de fiorul transfigurării, al subiectivismului creator care încarcă de lirism și sens o punere în scenă.

O piesă cum este *Piticul din grădina de vară*, atât de actuală în montarea ei craioveană, impresionant de actuală și la premiera ei absolută din 1974 de la Tîrgu Mureș în viziunea regizorală a lui Dan Micu, a cunoscut și variante fără ecou, cu accentul pus pe accidental și nu pe sensurile generalizatoare, fără sublinierea devenirii, a continuității, a unității dialectice dintre tradiție și viitor.

Adeseori această primejdie îi păste pe realizatorii pieselor cu subiect inspirat direct din contemporaneitatea fierbinte a zilelor noastre. De aceea meritul lor este într-adevăr mare atunci cînd reușesc să-și asimileze și să interiorizeze actualitatea, reliefîndu-i esențele. Mă refer

de data aceasta la cîteva spectacole memorabile tocmai prin faptul că au reușit să sublinieze permanențele acolo unde puteau rămîne la o răsfrîngere fără relief: *Opinia publică* de Aurel Baranga, pusă în scenă la Teatrul de Comedie, *Niște țărani* de Cătălina Buzoianu, după romanul lui Dinu Săraru, la Teatrul Mic, sau piesele lui Platon. Pardău, *Iubirile de-o viață* și *Ionești* la Teatrul Național. Tudor Mărușcu este un regizor care a pus în lumină dimensiunile cu largi valori generalizatoare ale pieselor acut actuale ale lui Paul Everac la Teatrul Giulești, reușindu-i acest lucru și în piesa cu tonalități de cameră *Sculptură în os*, montată recent la Teatrul Nottara, la fel ca și Dan Alecsandrescu, care a realizat *Cartea lui Iovită* de același autor la Naționalul din Tîrgu-Mureș și la Naționalul ieșean.

Ridicarea la valorile de permanență i-a reușit și lui Silviu Purcărete în trilogia *Politica* de la Teatrul Foarte Mic, după cum și lui Dan Micu în cîteva piese ale lui Horia Lovinescu, dintre care *Jocul vieții* și *al morții în deșertul de cenușă* rămîne la loc de frunte.

Acestor regizori cu experiență li s-au alăturat în ultimul timp și reprezentanții tinerei generații, Dominic Dembinski cu *Acești ingeri triști* de D. R. Popescu pusă în scenă la Constanța, Ștefan Iordănescu, cu aceeași piesă, la Arad, și Cristina Ioviță la Sibiu cu *Lunga poveste de dragoste* de Tudor Popescu.

În centrul atenției actorilor dramaticei și al creatorilor artei spectacolului stă omul ca subiect și obiect, dar nu omul în general, ci omul zilelor noastre, construc-

torul socialismului, care a realizat minuni schimbînd înfățișarea țării, dar și omul care trebuie format și educat în spiritul patriotismului, al dragostei față de pămîntul strămoșesc, al respectului față de faptele eroice ale înaintașilor, conștient că trăiește într-o epocă nouă, a edificării socialismului și comunismului, a unei lumi din care trebuie să dispară răul, nedreptatea.

Aceste idealuri majore se intruchipează și în acțiuni ce se petrec sub semnul unui prezent imediat, cum sînt întâmplările din *Fără aprobare* de Petre Ispas, ce și-a găsit pînă acum o înfățișare scenică doar sub forma unui reportaj dramatic plin de concretețe, cum este spectacolul creat de Cristian Hadjiculea la Teatrul Mic, dar și cu parabole filozofice precum *Dalbul pribeag* de Dumitru Radu Popescu pus în scenă la Timișoara de Ioan Ieremia. Se găsesc plenar aceste idealuri și în spectacolul de mare montare *Moștenirea* de Titus Popovici, dar și în dramele istorico-parabolice ale lui Marin Sorescu, *A treia țeară* și *Răceala*, actualitatea însemnînd astfel și prezent imediat, dar și esențele perenității noastre ca națiune și popor.

Actualitate în teatrul nostru nu înseamnă nici modă și nici coincidență cu accidentalul, ci rațiunea intrinsecă a artei, aceea de a surprinde dimensiunile universale ale existenței umane pornind de la realitățile și imperativele timpului nostru, de la tradițiile artei și culturii românești, de la idealurile majore ale epocii noastre.

Ileana Berlogea

Moment din *Baltagul* după Sadoveanu, pe scena Teatrului „Lucaefărul” din Iași. Scenariu — C. Paiu, regia — Natalia Dănăilă

Pentru generațiile noi

PRINTRE darurile de preț făcute artiștilor ce se adresează tinereții și copiilor, precum și acestor spectatori fragezi, e și Teatrul „Lucaefărul” din Iași. Nu e doar o clădire unde se dau reprezentații, ci un centru cultural, programînd spectacole în două săli, expoziții, acțiuni de inițiere în artă, întâlniri de creație, într-o activitate laborioasă, inspirată și continuă. Dat în folosință în urmă cu doi ani, acest teatru — acum cel mai frumos și mai bine dotat din țară, un adevărat palat al poveștilor, care te desfată prin tot ceea ce-ți oferă — se prezintă ca un sediu predilect al publicului mic. Participarea copiilor la jocul păpușilor e ea însăși un spectacol incitant, al frenezilor inedite. Atras de montările cu adaptări ale unor romane românești binecunoscute, spectatori tinări e și el prezent în marea și eleganta sală, care își poate modifica structura după necesitățile punerii în scenă.

Offerind, recent, unui grup de specialiști o trecere în revistă a creațiilor sale, Teatrul „Lucaefărul” s-a dovedit a-și concepe programele cu anvergură culturală și adevărate la scopuri. Repertoriul e divers, aspirația spre o actualitate efectivă e evidentă, strădania artistică se simte, trupa bine alcătuită, cu disponibilități largi. Printre colaboratori se află scriitori (însă foarte puțini), scenografi remarcabili (Mioara Buescu, Rodica Arghir, Vasile Jurje, Marfa Axenti), muzicieni tineri de talent (Dorina Crișan, Gil Ioniță, Anda Tăbăcaru — simțîndu-se însă și nevoia partiturilor unor maeștri). Munca regizorală e susținută în principal de experienta și devotatul Constantin Brănescu și de Natalia Dănăilă (directoare și animatoarea cultă, energică, eficientă a instituției). Cea de-a doua a realizat o montare atractivă pentru copiii mici, *Frumoasa din pădurea adormită*, și o verslune scenică bine înțocmită a romanului *Baltagul* de Sadoveanu (scenariul, Constantin Paiu), cu

suflu epic, cîteva momente de intens dramatism și scene de ritual românesc alcătuite cu gust. Primul regizor e încă tributator unor modele învechite (de pildă, în adaptarea, greoaie și împisită, după *Neamul Șoimăreștilor*), vîdînd însă și un efort de originalitate plastică și compozițională în *Harap Alb* (măști excelente) și evidențîndu-se cu o încercare interesantă de autodepășire, prin folosirea unui limbaj artistic mai modern și a unor forme stilizate, laconice, de sugestie mai fină, în *Vîltoarea timpului* (libretul însă rău scris, confuz). Cîteva spectacole s-au arătat anodine — *Motănușul încălțat*, *Scufița Roșie* — într-o parodie nefericită și lipsită de haz. O tentativă de antologie, *Pomul păpușilor*, e cu totul neavenită prin paupertate literară lucie și lipsă de nerv scenic.

Absența comicului și au atât mai paradoxală cu cit artiștii au un umor personal savuros — din fire și din născare — de factură populară, sînt dezinvolti, cu spirit improvizatoric și deplină aplicație la sarcinile scenice asumate, Ion Agachi, Simona Agachi, Cristina Ciubotaru, Liviu Smîntinică, Constantin Ciofu, Nicolae Brehnescu, Constantin Amuntencei, Doina Iarcucievici, Liliana Mavriș, Toma Hoga, Ortansa Stănescu, Gheorghe Svaifer, Emilia Prăjinaru, Mircea Sava, Nina Dimitriu Ulmu, Viorel Virlan, Gabriela Dobrescu, Aurelian Bălăiță constituie împreună una din cele mai bune trupe de păpușari din țară. Se cuvine a fi servită cu literatură valoroasă românească și străină, pentru a-și putea releva harurile și virtuțile. Unii sînt talentați și ca actori dramaticei (în spectacolele pentru tineret) dar majoritatea se manifestă aici la modul diletant, iar vreo cîțiva chiar supărător de stingaci. Cu atît mai mult ar fi necesară deci colaborarea cu scriitorii veritabili, din afara teatrului, renunțîndu-se la încercările literare săvîrșite la repezeală în interiorul instituției, și de atragerea unor regizori însemnați care, pe lângă cel existenți, să lărgească paleta prestațiilor ar-

tistice, să ajute calificat la formarea trupelor — în ce privește evoluțiile pe scena deschisă — să descopere noi valențe ale artiștilor, să le perfecționeze mijloacele interpretative.

Tot din discuții a reieșit că și directorii și regizorii teatrului privesc cu luciditate și spirit critic la ceea ce au făcut pînă acum și că intenționează a multiplica, benefic, relațiile cu lumea teatrală, a da un spor sensibil de calitate repertoriului și creațiilor scenice.

Au toate posibilitățile s-o facă. Oricum, munca lor pentru bucuria spectatorilor nevîrstnici și pasiunea curată cu care li se dedică acestora sînt merituose, dînd personalitate Teatrului „Lucaefărul”.

SÎNT zece ani de cînd a luat ființă, în Bulevardul Republicii, Teatrul Foarte Mic. Un deceniu în care s-au născut în această sală, practic fără scenă, un veritabil atelier de creație, multe și felurite spectacole. Emblema instituției pare a fi căutarea de posibilități cit mai atractive pentru cointeressarea publicului în evoluțiile teatrului politic, inspirat de idealul actual al societății noastre, în debaterile iscate de abordarea unor probleme sociale de real interes.

Au fost convocați, prin ani, autori diversi — unii dînd mari și durabile satisfacții, alții producînd eșecuri clare și firește, neplăcute. Dar activitatea s-a desfășurat continuu sub egida încercării și experiențele n-au cum fi blamate atîta timp cît se subordonează unor finalități importante, declarate. Ceea ce s-a reușit fără tăgadă e readucerea în circuitul scenic a unor valori indiscutabile ale teatrului românesc — cum sînt Dina Cocea sau Irina Răchiteanu — lansarea unor autori tineri, afirmarea unor piese de o contemporaneitate ardentă — cum e trilogia *Politica* a lui Theodor Mănescu — și mai ales propulsarea unor regizori ai generațiilor noi, care au aflat aici cea mai largă și generoasă ospitali-

tate. Sperăm că lăcașul li va adăposti cu aceeași comprehensiune și în continuare.

Sărbătorirea primului deceniu de existență a Teatrului Foarte Mic a avut loc printr-un spectacol-antologie cu fragmente din cele jucate aici. Un spectacol mișcător și totodată inspirator de încredere în admirabila trupă și în veritabilul ei animator, neobositul, hărăzitul director de vocație Dinu Săraru. Am privit cu emoție și expoziția realizată de vrednica secretară literară Adriana Popescu — afișe, fotografii, citate din presă (și ce aproape i-a fost critica, prin ani, acestei instituții!), date despre turnee și serii de reprezentații, mărturiile ale unor oaspeți străini. Și am privit cu interes și duioșie publicul: eram nu puțin din cei ce ne-am aflat și în prima seară, în noiembrie 1979. Printre acești spectatori constanți: scriitori, artiști, oameni de știință, oameni politici cu răspunderi importante, activiști culturali de seamă... Aplauzele lor îndelungi au răspălit o creație colectivă demnă și consecventă, viabilă, a timpului nostru și un jubileu frumos.

Valentin Silvestru

Jubileu

● *Dimineața pierdută* de Cătălina Buzoianu (adaptare scenică după romanul omonim al Gabrielei Adameșteanu), în regia aceeași, la Teatrul Bulandra, a împlinit 200 spectacole. În rolul principal, Tamara Buciuceanu (alternativ, îl susține Zoe Muscan). Personajul Ivona, interpretat într-o lungă serie de reprezentații de Gina Patrîchi, e deținut acum, cu brio, de Leopoldina Bălănuță.

Martori ai Marii Uniri

Cinema

Flash-back

Haz și tragism

■ UNA din ambițiile cele mai nobile ale creatorului, de la un nivel oarecare în sus, este să iasă din formula obișnuită, să spună altceva și altfel decât s-a spus până la el. Adevărul acesta arhi-banal funcționează mai ales cînd e vorba de „răcirea” unor obșnuințe artistice, de coborîrea din tragedie, din dramă sau melodramă în registre mai destinate, mai detașate, mai puțin crispate. Frontul fusese pînă la **Marele război** (1959) un filon atacat din toate unghiurile posibile; cu incrințenare, revoltă, ură, patetism, cu voce confesivă, cu precizie documentară, cu teribilism, exasperare, consternare. Cine s-ar fi gîndit să apeleze la mijloacele comediei? Nu părea oare indecent să faci să se ridă de suferințele ciinești ale tranșei ori de durul sacru de casă al combatanților?

Chaplin reușise la timpul său, în cîteva bobine memorabile, să demonteze această prejudecată. Dar eroul de care se ride în **Charlot-soldat**, de pildă, este pandantul regizorului însuși, iar în ochii spectatorului, care confundă, în acest caz, artistul cu personajul, hazul negru nu pare o blasfemie, ci doar amărăciune autoironică. La Mario Monicelli, procedeul e mai riscant pentru că oamenii în jurul cărora se țese comedia sînt alții, sînt luptători concreți de la Plave, din primul război, sînt plutoanele și batalioanele care au intrat în istorie, sînt părinții și bunicii ale căror portrete indoliază manualele cu menținea: „au căzut pentru țară”. Tonul bonom și lipsit de cea mai mică nocivitate al regizorului izbutește imposibilul aproape: o satiră burlescă, dar profund înțelegătoare, care nu contrariază cituși de puțin pietatea noastră firească în fața eroilor. Oamenii trăiesc, rid, blestemă, spun anecdote și vorbe de duh, se tem, rabdă frigul și foamea, își fac farse, ca peste o clipă să moară și să se confunde cu piramidele de stîrvuri anonime. Hazul pe care ni-l propune Monicelli merge tot timpul pe muceha invizibilă dintre viață și moarte, dar este — aici e tot secretul — modalitatea pe care o găsesc protagoniștii înșiși pentru a nu-și pierde firea în fata absurdului. E un ris interior, intim, o armă secretă pe care fiecare o poartă bine ascunsă sub propria conștiință, ca sub o cămasă.

Lovitura de teatru pe care o propune în final Monicelli este că toți, sau aproape toți, eroii mor, lăsîndu-ne nouă, supraviețuitorilor măcelului de pe peliculă, cumplită, concretă remuscare că nu am explodat înaintea lor, că nu am putut să-i salvăm la timp printr-un tipăt. Linistea strivitoare care se lesă peste joaca tragică la care am asistat se umple, în fiecare din noi, cu același film, derulat retrospectiv, dar încărcat acum cu o altă stare de suflet, intransigentă, reactivă.

Pompiliu Gilmeanu

Romulus Rusan

O fotografie document a Marii Uniri

V OCEA crainicului mai reverberează încă în sala de proiecție: „Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul, unirea tuturor celor de o limbă și de o lege într-un singur și nedespărțit stat românesc...” Filmul la care lucrăm avea să relateze **Pagini din cronica Marii Uniri**, scrise cu numele eroilor neamului întru împlinirea visului de veacuri al istoriei noastre. Era un „reportaj de suflet” al evenimentului de la 1 Decembrie 1918, care se născuse din dorința de a continua, cu dezvăluirea unor noi și emoționante momente, ceea ce săvîrșiseră și alți colegi de-ai mei — să amintesc numai pe Mircea D. Popescu, Paul Orza, Ioana Popescu, Liliana Petringenaru, Doru Cheșu, Valeriu Slobozeanu, Eugen Gheorghiu — care au dăruit temei Unirii filme de referință ale documentarului românesc. În paralel, am lucrat, împreună cu Șerban Comănescu și Mihai Constantinescu la documentarul artistic de lungmetraj **România la 70 de ani de la Marea Unire**, după un scenariu semnat de Nicolae Dragoș, George Radu Chirovici și Adrian Vasilescu.

Acum, din nou, în preajma lui 1 Decembrie aniversar al istoriei noastre, amplificat de efervescențele ideii ale Congresului al XIV-lea al Partidului, cînd întregul popor este chemat spre noi înfăptuiri, ne stăruie în minte cînstirea celor ce „s-au bătut și s-au jertfit pentru marele ideal al neamului: Unirea cea Mare” „Spiritul înălțător, revoluționar al evenimentelor de la 1918, cînd întreaga națiune română a dat dovadă de o desăvîrșită maturitate și de un pătrunzător simț al istoriei, respiră din fiecare document al desăvîrșirii noastre naționale. Am în față exemplarul din ziua de miercuri 27 noiembrie 1918 al ziarului „Unirea” ce apărea la Blaj... „Istoria ne cheamă la fapte — deschide prima pagină Convocarea la Adunarea Națională de la Alba Iulia... Mersul irezistibil al civilizațiunii omenesti a scos și neamul nostru românesc din întunerecul robiei la lumina conștiinței de sine...”.

Cu mijloace specifice genului, bizuindu-se pe documentele vremii, pe relatări ale celor ce au trăit acele zile fierbinți, prezentîndu-ne locuri și fapte legate de desfășurarea impetuoașă a evenimentelor, filmul documentar a creat emoționante secvențe-mărturie ale momentului unic al istoriei patriei, Unirea, pe care Nicolae Bălcescu o numea „visarea lăbită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbatilor noștri cei mari”... Am certitudinea că rămînem mereu datori față de această perenă temă de suflet romănesc, față de cele 35 000 de glasuri ce au exprimat, la 1848, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, suprema dorință a unui întreg popor: „Vrem să ne unim cu țara!”... față de cele 100 000 de voine ce reprezentau toată suflarea Ardealului, Maramureșului, Crișanei și Banatului, săvîrșind la 1 Decembrie 1918 actul de dreptate istorică al Unirii cu România... Mai sînt încă oameni, locuri și fapte pe care nu le-am filmat, există încă oameni ale căror mărturii de participanți la înfăptuirea marelui vis al națiunii române așteaptă să vadă lumina ecranului.

Cu unul dintre aceștia mi-a făcut cunoștință prof. dr. Alexandru Roz din Arad. Este vorba de nonagenarul Ioan Dubestean, membru al Gărzii Naționale din comuna Conop, a cărei fotografie din tinerețe stă la loc de cinste în Muzeul de istorie din Arad, alături de alți partici-

pianți la marile evenimente din Transilvania anului 1918. Tot la Arad am filmat relatarea unei nepoate a lui Vasile Goldiș... Am pășit cu sfințenie dincolo de pragul casei lui Ștefan Cicio-Pop, între pereții căreia a fost ales, la 31 octombrie 1918, Consiliul Național Român Central format din 6 reprezentanți ai Partidului Național Român și 6 reprezentanți ai Partidului Social Democrat. Un subiect pasionant pentru 10 minute de film documentar l-ar putea constitui răspunsul la întrebarea: de ce nu dispunem de nici o fotografie a celui de al 12-lea membru al C.N.R.C., reprezentantul P.S.D., Basiliu Surdu?... Între timp am aflat că trăiește la București o nepoată a luptătorului pentru unire Ștefan Cicio-Pop, Ileana Popa...

Prof. dr. Mircea Valca din Deva l-a adus în fața aparatelor noastre de filmat pe nonagenarul Victor Suiaga. După ce ne-a vorbit despre entuziasmul de nedescris ce domnea pe Cîmpul lui Horea în acea zi istorică, bătrînul participant la marele eveniment a dat citire „Marsului Gărzilor Naționale Române din Ardeal” compus de Tim. Popovici pe versuri de Ion Broșu: „Sosit-a ceasul libertății / De-atîtea veacuri mult dorit / Vuiește-a-dîncul depărtării / Ca gemetul cumpînt al mării / Și-n largul strălucind al zării / Un soare nou a răsărit...”. El însuși o „istorie vie”, Victor Suiaga ne-a ajutat și să identificăm locuri din preajma Devei legate de răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan...

Am mai scris și-am să mai amintesc din nou despre acea zi de toamnă însoțită, cînd, intrînd în clădirea nouă a Consiliului Popular din orașul Ineu am văzut sub formă de frescă, pe un perete întreg, fotografia (alăturată acestor rînduri) înfățișînd pe cei 22 de reprezentanți ai lo-

calității la Adunarea Națională de la Alba Iulia.

Zeci de „amănunte” întîlnite în timpul elaborării filmului realizat anul trecut nu au încăput în acel film: întîlnirea cu Sebastian Ispas, stegarul comunei Mîrslău la Adunarea Națională de la Alba Iulia; povestea celor doi fotografi care ne-au lăsat inestimabilele documente în imagini despre 1 Decembrie 1918 (pe lîngă Samoilă Mirza din Găltiu, a mai făcut fotografii, în acea zi istorică de la Alba Iulia, și Gheorghe Ardelean, în casa căruia, din comuna Mihai Viteazul, am poposit în octombrie 1983); portretul lui Ion Seredean și portretele altor participanți la Adunarea Națională de la 1 Decembrie 1918, filmați, în 1983 și 1988 în Sala Unirii din Alba Iulia, printre care și Cornel Crișan, care lucra la gara din Teiuș în acea vreme. Să mai amintesc popasul făcut în casa lui Eugen Radeș din Blaj, care ne relatează cum a stat de pază în noaptea de 23 spre 24 noiembrie 1918 în preajma avionului aterizat, imolînd atîtea semnificații, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, pilotat de aviatorul locotenent în armata română, Vasile Niculescu. Însoțit de ardeleanul Precup, curajosul pilot, demn urmaș al lui Aurel Vlaicu, a survolat Carpații Răsăriteni, venînd de la Bacău, să aducă românilor transilvăneni mesajul și încurajările fraților „din țară”...

Emoționantă posibilitatea reunirii într-un film-document a mărturiilor participanților la Adunarea Națională de la 1 Decembrie 1918, care mai trăiesc astăzi în satele și orașele țării. Unirea pentru toate veacurile a Transilvaniei cu Patria mamă este o făclă veșnic vie, care va inspira întotdeauna creația artistică.

Radio t.v.

Confesiuni radiofonice

● PRIVIND lumea literaturii cu ochi de filosof și moralist, Corneliu Baba vibrează confin cu sensibilitatea celor pe care i-a ilustrat, pe destinul atitor personaje pe care le propulsează, în fond, în chipul cel mai autentic, cu mijloacele artei sale, în virtutea timpului, deci al viitorului. „Arătări vii”, „alevea înfățișate”, ca să reluăm marele ideal rostit de Caragiale în pragul lui 1900, așa ne apar eroii din **Bietul Ioanide** sau **O scrioare pierdută**, pictorul urmărind, cum singur o mărturisea într-o recentă emisiune radiofonică (**Capodopere ale artei românești**), să „dea viață năluclilor de frumusețe”, oferind, în același timp, o versiune, de acută originalitate, a paginilor lîngă care a întîrziat și între care (edițiile o dovedesc) și-a înscris tulburătoarele sale desene. Nu mai puțin portretele de scriitori sînt memorabile. În 1953 termina, după ce vreme de aproape un an lucrase „într-o permanentă stare de transă”, chipul lui Mihail Sadoveanu. Impenetrabil și visător, privind mai degrabă înăuntru decît în afară (în 1941, în

Istoria literaturii, Călinescu nu avea o altă perspectivă atunci cînd, în încheierea exegezei sale, accentua cu referire la omul a cărui operă o analizase, „lăsarea în jos a gurii, zîmbetul împletit al feței”, „ochii nelămuriți, reci, venind de departe și trecînd peste prezent”, prozatorul se odihnește, cu imperlă detașare, între ramele eterne ale tabloului. Linistea solemnă a tabloului abia poate, însă, ascunde undă magnetică a neliniștii, aici oarecum estompată, mult mai evidentă într-o acuarelă terminată cu doi ani înainte, în 1951, unde Sadoveanu imprumută incrințenarea semeață și mîhnirea plină de tensiune din toate autoportretele picturului. Recunoscîndu-și meritul de a fi „un simplu ucenic al meu propriu”, Corneliu Baba constituie, cu siguranță de maestru, o lume a cărei forță impresionează deopotrivă mîntea și sufletul. Înțelegerea tablourilor sale devine, cum singur o spune referindu-se la artă în general, o victorie.

● O nouă rubrică cuprinsă în sumarul emisiunii **Fonoleca** radioului la

dispoziția dumneavoastră ne-a prezentat, duminică, un autoportret Silviu Stănculescu. Mărturisind, cu înțeleaptă reticență, cîteva date ale biografiei vizibile, el ne-a luminat, cu destulă zgîrcenie, secțiunile ale biografiei interioare abia întrevăzută dincolo de lumina ce înconjoară, prin tradiție, destinul actorului de teatru și film. În consecință, recunoaște Silviu Stănculescu, fac parte dintre oamenii care lasă destul de greu să se vadă lucrurile la care țin și de care sînt în stare, formele realizării sale fiind, bineînțeles, rolurile, mai exact pregătirea lor, căci „cea mai adevărată clipă e cea în care pregătești spectacolul”, „modelînd” lutul din care poate să se ivească creația viitoare. Vesel și trist, insingurat și doritor de oameni, actorul și-a încheiat confesiunea cu un cunoscut poem, de loc întîmplător ales, desigur, un poem vorbind despre forța omului de a reincepe mereu, de a înainta, de a umple minutul trecător cu șaizeci de secunde de veșnicie.

Ioana Mălin

Telecinema

Natura talentului

■ BUN, de acord, e cum spune Sandburg, bătînd o ulucă în cosmică ogradă a poeziei: „Toți vor să joace Hamlet”: mai toți actorii, indiferenți la cele întîmplate părinților lor, vor să ia un craniu în mină și stînd într-un peș să se întrebe: să dormi? să mori?, toți țin morțiș să dea sfaturi altor actori, s-o alunge pe Ofelia — chit că în viața lor n-au refuzat nimic —, să se lăfăie între înțelepciunile lui Polonius și Horațiu, în sfîrșit, toți vor să joace Hamlet — numai Diaconu, nu! De cite ori îl vîd (ca duminică seară, el, inginer agronom, contemplînd și comentînd, aca-să, un interviu al lui la te-le — „Viața satului”, sîrînd în sus cînd constată că i s-a redus din bogăția de idei la hectar) — asta-mi vine în cap, umplîndu-mi de plăcere și ris: „Toți vor să joace Hamlet...” Pe el un deget a scris mare cit toate zilele că n-o să fie niciodată Ham-

let, sau Lear, sau Macbeth, și din acest „blestem”, Diaconu — apt și mîine pentru un „Kir Ianulea”! — abia că înflorește și se dezvoltă, ca într-o binecuvîntare pogrîită din însăși interzicerea clișeului. Nimic trudnic, umflat, gargarisit în talentul lui care, ca un făcut, se simte cel mai bine printre cei mici, iuți, tenaci și naturali, acei care asigură vigoarea și tainicul scandal al firescului sub soare și stele. Nici o încordare urită de venă, nici o grefă artificială, nici o îngroșare de glas; dacă există o monotonie în arta lui — aceea monotonie necesară care consacră importanța unei creații și uimirele — apoi ea provine din dezgustul de mîsluire. Și atunci, unde ar fi vicleșugul care dă sensul și hazul oricărui comediant, chiar cînd nu pare muncit de tragedii și nicicum de inocență?

La Diaconu, trebuie s-o luăm pe aici: pe orice pune

ochiul, mîna, pasul — pe un măr, pe o tobă, pe un telefon, pe o căciulă, pe un prieten pe care-l întreabă doar atît: „de ce faci pe nebunul?” pe un radio la care, lucrînd pe o schelă, ascultă un meci, pe un buletin de identitate, pe o bară de troilebuz, pe un pîhărel de tîl-burel, pe o vită, pe o ginganie sau pe o namilă, — pe absolut orice e în jurul său, pe tot ce mișcă, rîl, ramul, dramul, drama, îl produce și insinuează, prin natura privirii și vorbei, cu acel elan al somațiilor adolescentine, aceeași întrebare anormală, nefirească, angoasantă, dar cea mai „artistică”, pe măsura măreței din veac: **fi ești sau nu-ți ești credincios...**? De joacă în „Hamlet” sau nu, actorul cel bun tot acolo ajunge. De „bătrîna seple” Shakespeare nu se scapă cu una cu două — și nici n-ar fi bine, nu mai spun ce păcat...

Radu Cosașu

Semnele perenității

C U expoziția sa de la Muzeul de artă al R.S.R., segment simptomatic din programul pe termen lung asumat ca o condiție de a fi a creatorului, **Ileana Balotă** propune mai multe unghiuri de abordare, fiecare relevant pentru o anumită realitate obiectivă. Este, într-un anumit fel, o **performanță exemplară**, date fiind speciozitatea domeniului, amploarea compunerii spațiale, densitatea ideilor și a mesajelor și, nu în ultimul rând, valoarea intrinsecă, dar și exterior-ambientală, a întregii etalări. Acceptând această realitate de substanță, dincolo de orice alte posibile discuții sau nuanțări, dincolo de judecățile de gust sau conjuncturale, vom putea parcurge expoziția ca pe o **imagine unică și unitară** sub raportul intenției tematice și al calităților profesionale.

Probabil că principala idee ce se desprinde autoritar la un prim contact este aceea a **imenselor resurse** de care dispune spațiul, încă neexplorat suficient, al textilelor ca soluție complexă, ambientală și spațială, decorativă și expresivă în egală măsură. După care, concluzie logică, vom constata încă o dată la ce cotă de excelență se află acest teritoriu în arta noastră contemporană, grupind nume și lucrări, tendințe și latențe, sub semnul unei superioare înțelegeri a destinului specific. Apoi, urmind firul aceluiași motivări, vom constata că arta textilelor, în acest caz o variantă a tapiseriei ridicată la parametri monumentali și tridimensionali, este capabilă de **metaforă și semn**, de subtilități cromatice și tactile, propunând noi criterii și solicitând disocieri profunde. Se poate vorbi, în cazul acestei expoziții ca și în altele, despre un **nou destin social al genului**, consecință a mutațiilor petrecute în estetica și practica sa, vocația spațiului public depășind limitele agreabilului sau pe cele ale utilului deghizat. Ileana Balotă a meditat asupra implicațiilor ce decurg din schimbarea condiției obiectului textil fără a nutri iluzii romantice sau entuziasme efemere, propunând prin actualele **Metafore ale pământului** o soluție cu mai multe aplicări și nu un experiment în sine. Astfel ajungem la discuțiile ce se pot purta luind ca punct de plecare condiționările subiective, adică talentul, pasiunea, capacitatea de invenție, rigoarea și neobosită convingere că și arta textilelor reclamă **sincronismul** oricărui alt domeniu, în competiție cu timpul marilor spectacole ale civilizației tehnologice. Este acesta un palier al realității contemporane pe care merită să ne oprim atunci când discutăm fenomenul creației, pentru a nu risca desuetudinea, conservatorismul și paseismul stagnant, dar mai ales pentru a lăsa deschise căile de acces imensului stoc de **talent, inteligență și spirit euristic** existent la nivel național. Artista se dovedește astfel o prezență emblematică pentru tensiunile actuale, asumându-și în continuare răspunderea de a oferi un mo-

del și o **platformă concretă**, așa cum a făcut în întreaga existență de creator și maestru al multor generații ajunse astăzi repere în spațiul textilelor. Și totul cu seriozitate, cu o răspundere și o superioară detașare de incidental sau minor ce se transferă în calitatea demersului, în capacitatea de a gândi un ansamblu și nu doar segmentele, de a proiecta dincolo de concret sau imediat.

SUGESTIV și greu de semnificații, genericul **Metaforele pământului** ne trimite la o sursă arhetipală, în sensul regăsirii unei condiții originare prin **splritul locului**, alvecolă matricială și reper pentru geografia afectivă a omului. Sentimentul regăsirii prin teluricul articulat după logica superioară a naturii îmbogățite de om este dominat, el se desprinde nu doar din sugestiile fiecărei piese gândite ca o imagine în sine ci, mai ales, din perceperea întregului, reconstituire și restituire a naturii ca natură. Spațiul generos al exonerării valorifică din plin proiectul inițial, gândit la scara compunerii expresive care să ne capteze, să ne cuprindă și să ne implice vizual, apoi afectiv, în scenografia alveolei metaforice. S-ar putea vorbi despre existența unui **traseu inițialic**, în sensul parcurgerii succesive și cumulative a etalării, sub discreta persuasiune a reperelor ce orientează simultan spațiul concret și pe cel emoțional, într-un fel de superioară și subtilă direcționare a liniilor de forță. Există un anumit punct, sau moment, în care senzația participării la miracolul pământului și al naturii devine aproape o certitudine, chiar dacă nu sintem hrăniți cu imagini livrești sau cu

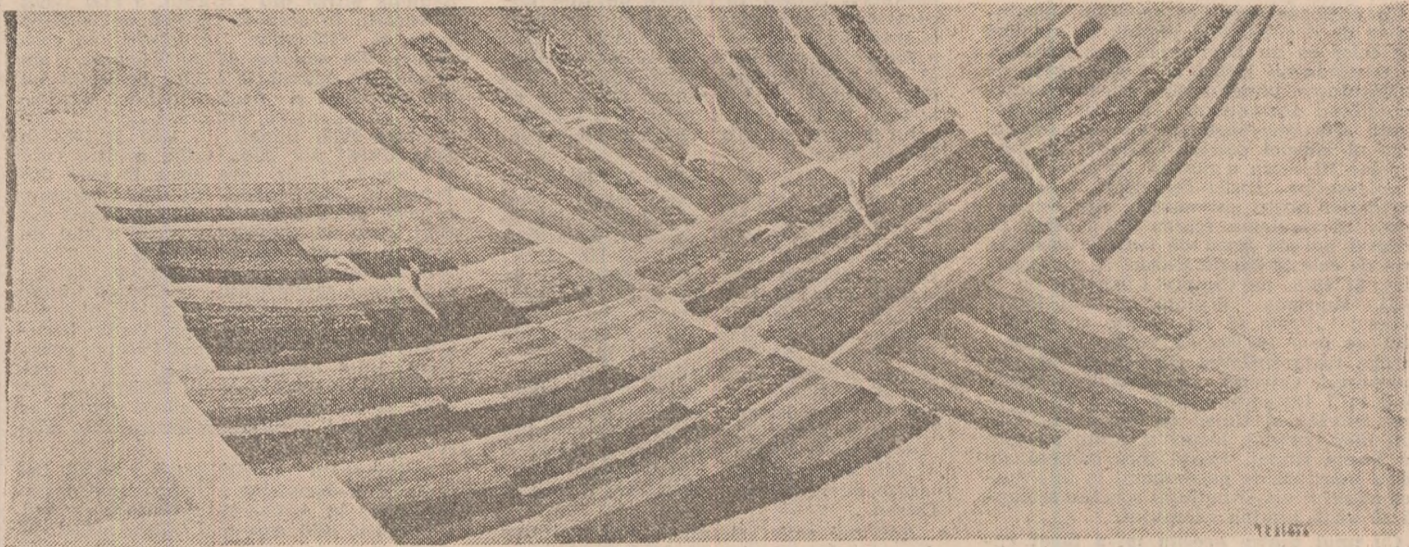
ideile unei filosofii a spațiului. Efectul se datorează capacității artistei de a oferi **un dublu convingător** și o sinteză spațio-cromatică de forță evocatoare pregnantă, adresându-se în egală măsură intelectului și intuiției, culturii și emotivității. Ne aflăm într-un microcosmos re-creat de pe pozițiile unui șir de idei și simboluri căroră trebuie să le găsim sursa nu doar în instinctul creatorului și în apartenența sa la un spațiu modelator, ci și în meditațiile și disocierile operate pe marginea unei întregi literaturi, la rindul ei cosubstantială cu matricea telurică și spirituală. Ne regăsim în plină **poezie agresă**, vitalistă și fragilă totodată, mai ales în cea transilvană, avându-i drept repere pe Coșbuc, Goga și Blaga. În felul acesta aducem în discuție **dimensiunea etnică** a creației artistei, dar și mult utilizata contaminare cu precedentele artei populare. Fără îndoială, totdeauna când se vorbește despre textile, mai ales dacă repertoriul cromatic mizează pe tonurile naturale, în gamă, este invocat primatul modelului tradițional, folcloric. Ideea în sine rămâne utilă, uneori poate și corectă, dar hipertrofierea ei reduce demersul unui artist cult, redactând proiecte și modele în consens cu o întreagă civilizație contemporană, la practica rutinieră și repetitivă a unei țărâncuțe așezată la războiul de țesut arhaic, în atmosfera bucolică de operetă. Departate de Ileana Balotă, sau de orice alt artist profesionist, această imagine, deși la origine putem invoca modele arhaice, chiar și pe arhetipala Penelopa, din efortul demiurgic al căreia putem extrage profitabile surse metaforice.

Dar **Metaforele pământului**, grele de seva subterană și de cea a plantelor, de culorile anotimpurilor și ale roadelor, nu

ar fi complete și nici suficiente dacă peste ele nu ar pluti **Zboruri** înalte de măiestrie, parcă și ele desprinse din materia primară. Artista dispune de o paradigmatică știință a **dozării efectelor cromatice**, utilizând cele mai diferite și nuanțate asocieri tonale, într-o exuberantă alternanță de acorduri și armonii, surdinizate sau eclatante ca sub impulsul unui miez solar. Din acest punct discuția antrenează în virtejul analizei **virtuțile picturale** propriu-zise, capacitatea de a opera într-un domeniu de graniță, **interdisciplinar**, cu intruziuni de tridimensionalitate sculpturală și colorism. Calități ce se relevă și se impun, treptat, ca dimensiuni indispensabile imaginii și datorită calinelor subtilități tactile, voluptuos-materializate ca o altă cale de acces spre complexitate obiectului ambiental. Voința de a realiza un **întreg**, o compunere prin piese paradigmatică și suficiente în sine, de a regăsi o **elocvență originară** în afara anecdotei sau a narațiunii, se degajă ca o provocare acceptată de Ileana Balotă din partea unui întreg complex de situații, mutații și posibilități ale artei moderne, și căreia îi dă o replică exemplară. S-ar mai putea opera îndelungi și ferile variațiuni sau speculații pe marginea acestei expoziții, dar toate se regăsesc, disimulate sau nu, în chiar substanța ei, în **esența demersului**.

Dominantă rămâne ideea **valorii** unei întregi opere, certitudinea că prin Ileana Balotă se afirmă nu doar un timp ci însăși **permanența artei**, nu doar o ipostază contemporană ci **perenitatea creației** ca emanație a spațiului din care provine și pe care îl reprezintă artistul.

Virgil Mocanu

Tapiserie de Ileana Balotă

Muzica

BACĂU

Activitate muzicală impetuoasă

ORCHESTRA simfonică din Bacău și dirijorul ei permanent Ovidiu Bălan au o activitate într-adevăr impresionantă: l-am ascultat recent în Capitală. În luna octombrie am luat parte la „Zilele muzicii contemporane”, eveniment băcăuan de răsunet și pilduitor din multe puncte de vedere pentru întreaga mișcare muzicală a țării, iar când am ajuns la Bacău, la început de noiembrie, bravi muzicienii de aici tocmai reveniseră după turneul de succes în R.S.S. Moldovenească, cu concerte date la Chișinău, Bălți și Orhei. Așa că, a 62-a „Gală a tinerilor concertiști” din seria celor organizate împreună cu Colegiul criticilor muzicali din Asociația oamenilor de artă — A.T.M. — venea, ea însăși, după eforturi susținute în planul inițiativelor artistice și al realizării lor efective. De-a lungul celor trei substanțiale și dificile programe, înfățișate în perioada 3—5 noiembrie, am admirat devotamentul și eficiența cu care au fost sprijinite aparițiile a numeroși tineri soliști. Munca de pregătire a concertelor, dăruirea în momentul contactului cu publicul, în admirabila sală de muzică „Ateneu” cu care a fost înzestrat municipiul, toate acestea sînt susceptibile să se impună conștiinței melomanilor, opiniei publice în general. Prima seară a „Galei” a început cu apariția unuia din studenții clasei de violoncel de la Conservatorul din Iași, actualmente îndrumată de foarte activul muzician care este Alexandru Moroșanu. Tânărul Florin Găureanu ne-a înfățișat frumoasa **Baladă haiducească** de Paul Constantinescu, reactualizînd arzătoarea și evocatoarea lucrare a marelui compozitor român, care se înscrie într-un domeniu de chintesență a întregii sale creații. Solistul a avut o prezență atrăgătoare și de bun augur, dat fiind că era vorba de

prima sa apariție pe un podium simfonic, iar dialogul cu orchestra — fără îndoială că datorită în bună parte sprijinului atent al dirijorului — s-a făcut în condițiuni multumitoare, care au relevat componenta epică esențială a discursului muzical.

Samir Goleșcu este un tânăr pianist leșean al cărui talent a fost luminat de Concursul de la Craiova pentru premiul „Dinu Lipatti”, unde s-a clasat primul între cei mai buni concurenți și a fost audiat cu plăcere și în cadrul „Galelor” anterioare; de notat că apropierea de **Concertul nr. 1** de Ceikovski, cu bune șanse de a realiza o versiune convingătoare a reputatei lucrări, temută pentru dificultatea ei, s-a vădit încă în urmă cu ani, la Arad. De data aceasta, Samir Goleșcu s-a confirmat ca un talent comunicativ, fermecător, cu o atracție îndreptățită pentru paginile romantice de suflu larg. Interpretarea a fost intensă, cu frazări frumoase, chiar dacă se poate aștepta o decantare superioară a ideilor, o **purificare** a conductului melodic abundent; aceasta va duce desigur și la o colaborare mai apropiată cu întregul aparat simfonic.

Programul inaugural al manifestării s-a încheiat cu talmăcirea popularului **Concert în do minor**, nr. 2 de Rahmaninov, de către Valeriu Rogacev, în strînsă colaborare cu Orchestra din Bacău și cu dirijorul acesteia. Pianistul se impune, cu fiecare apariție, ca una dintre personalitățile artistice ale generației sale, interpretarea, în acest caz, fiind pătrunsă de noblețe și distingîndu-se printr-o certă **înuită**. Cu alte cuvinte, Valeriu Rogacev nu se lasă în voia valurilor sonore și a clișeeilor, ci domină desfășurarea muzicală, îi conferă o logică strînsă și o energie stăpînită în chingi de oțel — iar de aci tensiunea apare generată cu un potențial infinit superior față de execuțiile doar

curgătoare și destinate să placă doar, fie și cu prețul unor concesii făcute gustului indoielnic, romantic.

Cea de a doua seară s-a deschis cu **Concertul pentru fagot și orchestră** de Carl Maria von Weber, în care solistul, Romeo Domuncu, a avut una din cele mai remarcabile contribuții ale întregii „Gale”. Cîntul său instrumental a fost de o mare distincție, sonoritatea consecvent calitativă, evitîndu-se pe tot parcursul lucrării aspectul citeodată dur, greoi, al execuției la instrumentul respectiv. Fagotul a lăsat, deci, din sfera umorului cumva gros și nedererjat, evidențiindu-se ca un instrument cu calități solistice deosebite, care poate prilejui desfășurări lirice pătrunzătoare și în același timp etalarea unei eleganțe, a unui **cavalerism** de înaltă factură.

Ioana Corina Stoian, care a absolvit Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, a evidențiat certe calități în ce privește fluența execuției și o catifelare sonoră aparținînd unor daruri inconfundabile în cîmpul naturaleții minurii viorii; apariția tinerei violoniste pe podium este înzestrată cu farmec și muzicalitate. Fără îndoială că atacarea virfurilor repertoriare — în speță a **Concertului în re major** de Beethoven — implică o responsabilitate aparte și ar trebui tentată în momentele mai mature ale unei cariere solistice: ne referim la intensitatea trăirii textului, la greutatea specifică, din punct de vedere emoțional, acordată rostirii beethoveniene.

Seara s-a încheiat cu **Dublul concert pentru vioară, violoncel și orchestră** de Brahms. Luminița Rogacev și Diana Ligeti au realizat o fuziune avansată a intențiilor interpretative, înfăptuind suflul unitar de care se cuvine să fie animat cîntul solistic bivalent. Angajarea tinerelor muziciene în susținerea unei lucrări de asemenea dificultate este meritorie, cu atît mai mult cu cît partitura a fost înțeleasă în componentele ei esențiale. Luminița Rogacev, violonistă de recunoscută sensibilitate, s-a vădit din nou la înălțimea textelor de anvergură și adîncime a simțirii, deși tonul nu a avut consistența brahmsiană, specifică, rămînd cumva subțire și etalînd un vibrato nu tocmai

adecvat; pe de altă parte, Diana Ligeti s-a arătat aceeași interpretă de generozitate și puritate, cu o acoperire stilistică vastă. Să menționăm, totuși, că sunetul se cuvine, în această împrejurare, să dobindească o forță de pătrundere sporită, în toate registrele. Ovidiu Bălan, care a apreciat în chip deosebit prestația solistelor, a sudat întregul simfonic într-un bloc sonor convingător.

În fine, matineul duminical care a marcat finalul Galei tineretului muzical de la Bacău a avut ca protagoniști, în chip oportun, soliști la instrumente de suflat. Începînd cu Vasile Boar, care a ales faimosul **Concert pentru oboi și orchestră în re minor** de Alessandro Marcello. Cizelarea și puritatea sunetului, elevația frazării au făcut dreptate lucrării și au învedereat încă o dată că școala noastră de domeniu este competitivă la nivel internațional. Apoi, Dan Avramovici, un familiar al întîlnirilor tineretului muzical, a făcut cunoscută lucrarea mai rar cîntată a lui Johann-Melchior Molter, **Concertul pentru clarinet-picolo și orchestră în la major**, pentru ca **Simfonia concertantă pentru clarinet, oboi, fagot, corn și orchestră** de Mozart (soliști Dan Avramovici, Vasile Boar, Romeo Domuncu și Remus Cozma) să încheie în chip reușit programul, vîdînd capacitatea tinerilor soliști — în bună parte astăzi membri ai Orchestrei Simfonice din Ploiești — de a dialoga eficient, atît în cadrul cvartetului de suflători cît și cu ansamblul simfonic.

Singura cîntăreată a „Galei tinerilor concertiști” a fost de data aceasta Claudia Codreanu, mezzosoprană cu însușiri deosebite, cu o emisie vocală plăcută, sonoră fără a fi forțată, cu o muzicalitate adaptată cerințelor celor două **arii ale lui Cherubino** din opera **Nunta lui Figaro** de Mozart. Studentă în clasa Georgetei Stoleriu de la Conservatorul bucurestean, Claudia Codreanu va cîștiga, desigur, în anii ce vin, o anumită suplețe și rafinamentul interpretării, ce vor împlini profilul unei artiste de reale perspective în domeniul vocilor de mezzosoprană. de pîlnătate și în același timp de maleabilitate și strălucire.

Alfred Hoffman

O nouă biografie Eminescu

ION ROȘU a publicat un prim volum (o primă secțiune) dintr-o monografie.*) Și proiectul se anunță a fi de proporții (vor fi cu totul cinci volume) care, cum se anunță, cu-tează a deveni „o reevaluare critică a întregii biografii a lui M. Eminescu”. Am citit-o, cu mare interes și, adesea, mărturisesc cu bucurie recunoscătoare, captivat nu numai ca la lectura unui bun roman, ci și cucerit de logica strinsă a demonstrației.

Călinescu avea o rea părere despre eminescologi, ironizându-i cu spor. Și avea dreptate dacă ne amintim cit de violent și stupid au reacționat acești eminescologi la apariția celor două monografii ale sale care deschideau, totuși, un nou capitol în exegeza vieții și operei lui Eminescu. Tipologia acestui soi de eminescologi nu s-a pierdut nici azi cu totul și manifestările ei mărginit-incăpăținate mai avem a le înregistra cu uimire. Ion Roșu se detașează astral de această amărită speță. Refuză prezumția, reexaminează cu ironie dosare încercate de erori cu ghiotura, le extrage pe acestea din urmă cu penseta, le verifică, demonstrându-le falsul sau interpretarea deformatoare, restabilește adevărul prin recitirea probelor existente, descoperă altele prin apel la arhivă, riscă, propunându-ne, noi ipoteze — adesea pe cale deductivă — credibile. Ironiile sale, justificate perfect în general și cu deosebire în câteva „contribuții”, tratate. chiar mai aspru, de regretatul Șerban Cioculescu sau de Al. Piru, au trezit protestele, nu înțeleg de ce, ale unor comentatori care cred că o exegeză biografică trebuie să fie costumată în uniformă de pastor protestant. Îndrăznesc să mărturisesc că, dimpotrivă, acest ton acid și sarcastic, cu ajutorul căruia se restabilește adevărul, m-a cucerit. Apoi face bine faptul că autorul nu se consideră infailibil și că nu-și consideră investigațiile definitive, așteptând de la el și de la alții noi lumini. O și spune explicit: „Aceasta din urmă (ipoteză, n.n.) gata oricând să fie înlocuită de un viitor adevăr definitiv, pentru că cercetările de arhivă continuă și ele ne pot rezerva surprize dintre cele mai mari. Noi înșine, odată cu scrierea acestei cărți, nu ne-am suspendat investigațiile documentare...”. Acest sentiment al relativului, în care sălășluiește și modestia fircască, face bine în laboratorul istoricului literar. De altfel, aceasta este chiar una dintre condițiile esențiale ale muncii în istovitoare noastră disciplină.

PPRIMUL volum al vastei construcții proiectată de Ion Roșu se ocupă de originile familiei din care avea să se ivească Eminescu. Această coborire îndepărtată spre origini nu e o bizarie hazardată sau inutilă. De-a lungul unui veac și mai bine în jurul originii etnice a lui Eminescu s-au aglomerat atâtea prejudecăți „acuzatoare” încât restabilirea adevărului e cu adevărat necesară. Nu-i vorbă, de n-ar fi fost

*) Ion Roșu, *Legendă și adevăr în biografia lui Eminescu, Vol. I. Originile*. Editura Cartea Românească, 1989.

Intellectualul umanist

CU prilejul acordării Premiului „George Călinescu” al Revistei de Teorie și Istorie Literară academicianului Alexandru Rosetti, reiau unele însemnări despre acela care poate să fie considerat printre ctitorii culturii românești contemporane, profesorul ilustru al Universității din București, membru al Academiei Române, al Academiei Suedeze, al Academiei Iugoslave, Doctor honoris causa al Universităților din Lyon, Aix-en-Provence, om de știință emerit. Alexandru Rosetti a creat o operă monumentală, fiind totdeauna o prezență activă, o puternică forță intelectuală în efervescența creatoare a climatului științific și cultural românesc.

Opera sa, generată de o continuă, intensă activitate pluridecenală, și-a aflat o recunoaștere pozitivă generală în patria sa ori în marile centre culturale ale lumii, în Europa sau America. Ea s-a dezvoltat, cu rezultate excepționale, în două mari direcții: lingvistica generală și studiul limbii române și al limbilor balcanice.

Profunda cunoaștere a izvoarelor și a cuceririlor filologice de la origini până în perioada contemporană a generat o impresionantă listă bibliografică.

Între numeroasele cărți și studii care tratează despre problema limbii naționale, despre raporturile dintre limbă și cultură, vor rămâne totdeauna clasice *Filosofia cuvintului* și *Istoria limbii române* la care a lucrat, cu absolut devotament intelectual, îmbogățind-o cu fie-

această ceață vicioasă în jurul arborelui genealogic eminescian, chestiunea n-ar fi meritat atita efort de investigație și demonstrare. În *Geneza formelor culturale*, P.P. Negulescu demonstra, de pildă, citind surse autorizate, că strămoșul matern al lui Goethe a fost turc (Soldan), că filosoful Kant era de origine scoțiană (tatăl său scriindu-și numele, englezește, *Cant*), că Schopenhauer era de origine olandeză, Nietzsche era de origine poloneză (bunicul său se numea Niecki), Lessing era și el polonez de origine (Leubnicz) etc. etc. Și aceasta n-a împiedicat cu nimic recunoașterea faptului că aceste personalități au fost expresia concentrată a spiritualității germane. Astfel de exemple se pot cita în orice spațiu cultural, inclusiv cel românesc. Importanța, stăruie antropologii, nu e determinanta etnico-rasială (evaluabilă prin chimismul sangvin și al datelor antropometrice) ci mediul sufletesc, cultural-spiritual în care se formează personalitatea unui artist sau cugetător. El, acest climat ambiant, va conferi particularitate deosebite creației, imprimându-i acea trăsătură distinctivă care se numește specificul național. Săpăturile arheologice în jurul arborelui genealogic eminescian sint însă, cum spuneam, necesare pentru a spulbera prejudecățile și a restabili adevărul originii sale și a strămoșilor săi. Un recenzent neînțelegător al cărții lui Ion Roșu afirma că acuzațiile de străinism zvirlite poetului sint o cabală a liberalilor cu care redactorul de la „Timpul” se războia neconștient. Nu e adevărat. Astfel de „acuzații” stupide au fost proferate încă în „Curierul” lui Balassan de la Iași, în ianuarie 1877, cu multe luni, deci, înainte ca Eminescu să fi devenit redactor al gazetei oficiale a Partidului Conservator. Tot de această armă s-a folosit și poetul, poate chiar înaintea adversarilor săi, căutând genealogia frunțașilor liberali. Apoi despre ipoteza originii străine a poetului au glosat prietenii ai săi apropiați (Slavici, Negruzzi), eminescologi cu stagiu (ca Leca Morariu), Eminescu însuși cochetind adesea cu ideea. Aici, pe acest teren atit de accidentat, trebuie operat cu calm, atent și cu metodă sigură. Sint tocmai procedeele cu care lucrează Ion Roșu, mereu scrupulos și aproape detectivist.

Rind pe rind, autorul examinează diferitele ipoteze despre originea poetului (turcă, bulgară, suedeză, ruteană, poloneză, armeană, sîrbă, albaneză, persană, germană, evreiască, tracică), întoarce lucrurile pe toate fețele, le verifică prin documentele existente, elimină erorile de lecțiune sau de interpretare, așezându-le pe terenul solid al adevărului. Multe dintre aceste ipoteze false se datorau numelui original al poetului, în care deopotrivă radicalul *Emin* și terminația *ovici* apăreau exotice sau numai enigmatice, ducând gîndul căutării originii în afara spațiului românesc. Destui eminescologi au muncit decenii de-a rîndul pentru a dezlega enigma, construind ipoteze care, deși uneori eliminau hotărît o eroare, făptuiau alta sau altele. Ion Roșu s-a folosit inteligent de cercetările antecesorilor credibili (mai ales Vasile Gherasim, Bogdan-Duică, Gh. Ungureanu, D. Vatamaniuc, mărturisirile memorialistice ale lui

Trapez

1467. De cite ori am intrat într-un lac, pe aproape era și puțul.

1468. Am recitat, după mai mult de jumătate de secol, unele texte scrise pe la douăzeci de ani. Mi-am apărut ca o traistă cu semințe de mătrăgună. Între timp, am devenit un sac. Plin cu car-tofi degerați.

1469. Cei care de dimineață pînă seara te orbesc cu spiritul lor sint ca un cer fără nori. De la un timp, și se face dor de ploaie.

1470. Adeseori, frumusețea e un protest.

1471. De cite ori intru în mare, mă gîndesc cu o ușoară vino-văție, ca la niște oameni pe care i-aș frustra, la cei cărora le e dat să trăiască în țări înconjurate numai de uscat.

1472. Venea corbul și-i ciugulea ochii. Venea vulturul și inghițea hălci întregi din el. Venea hiena și-i rodea oasele. Iar pe craca unui copac, o păsărică: cirip, cirip... Ceea ce voia, probabil, să spună: — Tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles.

Geo Bogza

Matei Eminescu), adăugînd pe ale sale proprii, odată cu raționamentele deductive, întotdeauna pasionante. Vasile Gherasim descoperise, în 1922, că primii Eminovici se pot identifica, în 1804, în Călinești lui Cuparencu din județul Suceava.

De unde veneau acești Eminovici? Fără dezlegarea acestei întrebări nu se putea înainta cu folos. În 1975 și 1976 D. Vatamaniuc — care, și el, se bizuise pe un studiu arhivistice din 1928—1929, al lui Zenovie Piclișanu — fructificat de Bogdan-Duică în 1932 — a făcut investigații în arhivele din Blaj, Vad, Cîsnădie, Rășinari, găsind acolo Iminovicieni (sau Eminovicieni) atestați încă din prima jumătate a secolului XVIII. Aceștia, mai tirziu, au emigrat în Bucovina nu, cum crede D. Vatamaniuc, datorită unor persecuții religioase ci, dovedeste Ion Roșu (utilizînd un studiu al istoricului Ion Nistor), pentru că aici, în Bucovina subjugată de habsburgi, beneficiau de scutire de bir. Cu asta s-a clarificat dar nu s-a dezlegat și geneza patronimului care atita a dat de furcă eminescologilor. Aici intervine contribuția originală a lui Ion Roșu. El propune o ipoteză ingenioasă și deplin verosimilă. Și anume că aspectul slav al patronimului poetului indică o clară origine bănățeană a familiei care a fost românească, sîrbizîndu-i-se numele potrivit unui procedeu utilizat acolo după 1718 cînd provincia a devenit, sub raport religios, supusă patriarhiei de la Carlovăț. E, probabil, că „întîiul dintre strămoșii poetului căruia i s-a atașat sufixul *ovici* a fost tatăl elevului Iosif Iminovici din Blaj”. Tatăl acestuia, preot, deci obligat de ierarhi să-și sîrbizeze numele, se născuse prin 1705, fiul avînd 10 ani, în 1755. Ni se propune și o explicație pentru radicalul *Emin* (Imin). Aici, în Banat, urde datorită ocupării provinciei de către turci, timp de 164 de ani (1552—1716), influența orientală în lexic a fost puternică, Emin-ul fiind un fel de comisar financiar pe acea vreme. E probabil că vreun strămoș, avînd această funcție administrativă, era cunoscut, în partea lo-

cului, pe lingă numele de botez, și cu particula profesională determinativă. Cîndva porcela, sîrbizat prin sufix, a devenit un nume pe care îl purta un autohton. Explicația, o ingenioasă demonstrație, e seducătoare și chiar convingătoare. Avînd ca probă unică menționarea într-un document a unui Vasile Iminovici-Rați. Or, Rați (Racz) înseamnă în maghiara folosită în Ardealul acelei vremi, *Sirbul*.

NU altfel, deși mai puțin sofisticat, procedează autorul cu ramura maternă a arborelui genealogic al poetului: cu familia Iurașcu. Aici lucrurile par (poate că și sint) mai puțin încurcate. Iurașcu, știa și Matei Eminescu, este o veche familie românească atestată documentar încă din vremea domnitorului Ștefan Tomaș (1563—1564). E drept că și despre această ramură a ascendenților poetului s-au spus vrute și nevrute. Ion Roșu elimină, după o metodă bine pusă la punct, „basnele” și pistele eronate. Avem de semnalat, în acest despartămint al arborelui genealogic eminescian, două contribuții originale și foarte importante ale lui Ion Roșu. Prima e identificarea lui Ion Iurașcu, străbunicul poetului. Pentru aceasta a cercetat un recensămint al Moldovei din 1774 cu optzeci de mii recenzenți, ajungînd, după eliminarea altor Iurașcu, la cel care interesa. E o muncă istovitoare care trebuia făcută pentru a restabili adevărul. Acest Ion Iurașcu — în sfîrșit identificat — este părintele stolnicului Vasile Iurașcu, bunicul dinspre mamă al poetului, și el e de origine nord-basarabeană (Hotin). Soția stolnicului, Paraschiva, era fiica unui Iacob Donțu, rus de origine. Deci bunica dinspre mamă a poetului — cum declara-se și Matei Eminescu — era, pe jumătate, rusoaică. Raluca, mama poetului, era fiica unui om rostit, arendaș de moșie, cum se pare că a fost și Ion Iurașcu. Iar soțul ei, Gheorghe (tatăl poetului), ajuns căminar și, din administrator de moșie în Dumbrăvenii lui Balș, posesor de moșie la Ipotești, avea cam aceeași profesiune ca și tatăl și bunicul ei. Cea-laltă contribuție a lui Ion Roșu e infirmarea ipotezei, care a găsit credit la exegeți cu renume, potrivit căreia boala poetului ar fi provenit din ramura maternă a lui Eminescu. N-am spațiu fie și pentru a-i rezuma argumentația. O menționez pentru că o găsesc interesantă și demnă de a fi înregistrată cu toată seriozitatea.

Cartea lui Ion Roșu e remarcabilă și contribuțiile sale în eminescologie sint extrem de importante. Și totul e comunicat și demonstrat pe spațiul restrîns a 200 pagini, la care se adaugă un tabel cronologic — foarte util — de nici 15 pagini. E un record de substanță pe un spațiu concentrat. I-aș reproșa autorului — filolog prin pregătire, totuși — că în transcrierea unor documente mai vechi acuză neglijența sau diletantismul, menținînd pînă și pe u final. Exigența trebuie să fie egală în toate articulațiile unei cărți. Apoi, probabil în grabă, ni se spune de două ori (p. 15 și 104) că Eminescu însuși „va schimba terminația slavă (a numelui său, n.n.) cu una românească”. Dar, știe tot omul, această modificare — un benefic botez — e datorată lui Iosif Vulcan. Contestă (sau va contesta cu probe) Ion Roșu acest adevăr știut sau e chiar o simplă neglijență regretabilă? Nu știu, pentru că nu ni se spune. Dincolo de asta, mă bucur să pot spune că Ion Roșu a intrat cu dreptul în istoriografia literară, recomandîndu-se, prin cartea sa, un coleg de stimă care își va cuceri (și-a cucerit) o notorietate meritată. Pentru că nu e la îndemîna oricui să scrie o biografie nouă, atit de substanțială, despre cel mai mare poet al românilor. Îi aștept cu încredere volumele următoare.

Z. Ornea

tipărite edițiile de clasici români (dintre care neintrecută rămîne monumentală Eminescu—Perpessicius), și au fost publicații scriitorii cei mai valoroși ai vremii și care se numeau Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Ion Barbu, Lucian Blaga, George Bacovia, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Emil Botta și o pleiadă de tinere talente confirmate strălucit în anii pe care îi trăim. Niciodată nu va putea fi uitată bătălia culturală a editorului împotriva obtuzității constrîngătoare, prin îndeplinirea marelui act cultural progresist al publicării monumentalei *Istории a literaturii române* a lui George Călinescu, prieten de idei de-o viață.

Alexandru Rosetti este și un scriitor, caracterizat de ceea ce s-ar putea numi notația instantanee, spontaneitatea impresiilor, aticismul expresiei. Marele călător, învidiat pentru itinerarele sale mirifice de-a lungul Planetei, pentru vitalitatea excepțională și setea de frumos, a transcris impresii de o profundă sensibilitate în memorialele sale. Cînd are „mină” (expresia atit de adesea folosită), el scrie *Note din Grecia* („telegramele sufocate de emoție”, relevate de Călinescu!), *Cartea Albă*, *Diverse*, sau acel excepțional jurnal de lectură care este *Cîteva precizii asupra literaturii române*.

TOTDEAUNA Alexandru Rosetti a demonstrat o încredere deplină în știință, considerînd cultura drept una dintre cele mai dinamice forțe ale societății umane. Complexa sa activitate didactico-științifică i-a acordat un sens grav, de responsabilitate față de problemele sociale. El este într-adevăr intelectualul care și-a dedicat întreaga viață servirii devotate, umaniste, a științei și adevărului.

Alexandru Balaci

Cartea străină

„Vacanță în sud“

C A și fotografiile din profil, antologiile de proză scurtă întocmite după principiul cite texte atîta autori au un inconvenient. Nu în gîduie decît o identificare parțială a celor antologați. Iar uneori imaginea care rezultă diferă sensibil de aceea cunoscută. În antologia alcătuită de Mariana Ștefănescu, **Vacanță în sud** * subintitulată **Nuvela sîrbă contemporană**, cititorii lui Ivo Andrić au surpriza unei povestiri cu tîrnură fantastică, o replică la **Moartea la Veneția**. Miodrag Bulatović, al cărui roman **Oameni cu patru degete** a fost tradus anul trecut la noi, e prezent cu o povestire marcată de radicalitatea refuzului realismului, or, în roman, atitudinea prozatorului față de realism e mai degrabă conciliantă.

Povestirea sîrbă contemporană, așa cum e reprezentată în antologia Marianei Ștefănescu, se revendică precumpănitor din realism. Începînd cu nuvela Isidorei Sekulić, **Kosta Cutremur** și încheind cu aceea a lui Radoslav Bratić, **Fotografie fără tata**.

La mai bine de trei decenii de la data primei apariții, nuvela Isidorei Sekulić cuprinde numeroase sugestii postmoderniste. Pornind de la ironia cu care autoarea își la distanță de locurile comune ale realismului tradițional, continuînd cu finul umor cu care sint întrebîndate procedeele realismului, pînă la particularitățile protagonistului, la prima vedere un personaj din categoria neînsemnaților ce-hovieni. De fapt, croitorul Kosta are un destin comparabil cu acela al eroilor din vechime, numai că redus la scara unui orașel de provincie și a indeletnicirii sale deloc eroice. El face parte din categoria celor „născuți pentru a fi singuri”, dar nu se împacă cu soarta sa. Își face un nume în orașel, își întemeiază familie, dar așa cum nu-și poate alege părinții, nu-și poate schimba nici copiii, care se rup de familie, lăsîndu-l pe croitor să-și sfîrșească zilele în singurătate. Nefericitul Kosta, personaj melodramatic — orfanul neînteles e, tipologic, unul dintre personajele favorite ale romanelor foileton, iar asta de pe la mijlocul secolului trecut — e tratat fără sentimentalism; nu se poate vorbi, însă, de parodiarea vreunui model dat sau de acea conștiință a literarității textului, presupunînd o nouă autentificare, ci de o anume neîncredere în eficiența artistică a realismului tradițional, manifestată prin ironia vocii auctoriale.

Povestirea lui Ivo Andrić, **Vacanță în sud**, care dă și titlul volumului, propune o altă imagine a prozatorului decît aceea pe care cititorul român o știe din traduceri, imagine diferită chiar și față de aceea, consemnată de Petar Džadžić, prefațatorul antologiei, înregistrată de istoricii literari sîrbi. E un **memento mori** senin, de senectute, în care faptul oarecare al unei vacanțe pe malul mării capătă însemnătatea unei confruntări cu elementele, mai întii, transformîndu-se apoi într-o acordare a ritmului lăuntric al personajului cu acela, atemporal, al naturii. Presimțirea morții e, la Ivo Andrić, un prilej de consonanță cu natura, cu ritualurile ei, aceluși, indiferent de mersul istoriei.

Un excelent povestitor este Antonije Isaković care, în **Clipa**, trece de la un plan temporal la altul, adică de la evocarea întâmplărilor din război la consemnarea faptului de viață imediată, căutînd, în acest du-te vino, semnificația universal umană. Pentru Isaković, s-ar zice, excepționalul nu ține numai de greutatea istorică a evenimentelor, ci și de capacitatea povestitorului de a-l sesiza în noianul de fapte oarecare din cotidian; cu alte cuvinte, prozatorul urmărește un itinerar existențial de-a lungul căruia colecționează valori perene. Vădit marcată de povestirile lui Hemingway, **Jalousie** de Aleksandar Tišma e o nuvelă în care unui tensionat story sportiv i se suprapun două planuri, unul al relațiilor politice,

iar celălalt al legăturilor amoroase. Mai mult explicativ decît sugestiv (problematica în întreg lanțul ei ar fi ajuns pentru un roman) textul nu-și adună firele. Ceea ce impresionează e ritmul narațiunii — virtuțile artistice rămîn pe al doilea plan.

Demnă de orice antologie a prozei scurte universale, **Cîna cea de taină** a lui Milorad Pavić nu mi se pare un text borgesian, așa asocia mai curînd povestirea acelui stil al anilor '60 în care strălucesc mai mulți autori de pe cam toate meridianele literare ale globului. I-aș zice stilul parabolei. Pavić rediscută în povestirea sa mitul biblic al trădătorului în raport cu tragedia artistului modern care-și ignoră condiția; rezultă o parabolă a vinovăției, să-i zic inocente, în care e incriminată mediocritatea suficientă, incapabilă de implicare, pe care idealul o sperie. Miodrag Bulatović, cel mai tradus dintre prozatorii sîrbi contemporani, serie în **Vom vedea după** o proză a stărilor angosante din care lipsește orice preocupare de verosimilitate în ceea ce privește construirea personajelor, marcate cu indici de recunoaștere valabili exclusiv textual. Altfel, dacă observarea infraumanului constituie material pentru proza realistă (de ce nu?), Bulatović poate fi receptat ca un scriitor de un minuțios realism.

Un kaffian nevizionar e Dragoslav Mihailović. În **Oaspetele**, prozatorul privește exclusiv realist un conflict minor: povestitorul sîciit de un soarece. Autorul ridică la o mare tensiune conflictul, mai precis datele sale, dar cum soarele rămîne soarece, povestirea nu depășește amplexarea reproducerii unui caz de nevroză. Procedul, camusian din cite știu, răsbind în anii '60, al dialogului cu un interlocutor a cărui replică rămîne subînțeleasă, e abil întrebînd de Sveta Lukic. În ansamblu însă **În vederea îmbătrînirii** lasă să se vadă același didacticism, ca în textele camusiene, în pofida unei ruperi „profilactice” a discursului.

Zivojin Pavlović recurge la conflicte strict istoricizate, decurgînd din răspîntiile politice ale anilor '50. Pornind de la tema ireductibilității de clasă, prozatorul urmărește evoluția tragică a unuia dintre ireductibili, un fost fabricant de luminări care devine, peste noapte, reprezentant al puterii populare. Insul nu e la înălțimea misiunii, ba mai mult demonizează cauza în numele căreia acționează printr-un prostesc exces de zel. E dezvoltată în cadrul nuvelei tema tatălui detestat și detestabil, precum și aceea a supraviețuirii de după anii '50 a celor aflați de cealaltă parte a barierei. La trei decenii după stingerea conflictelor lucrurile își pierd greutatea specifică, metamorfozîndu-se într-un joc de umbre, tragic. Cu premise și final fantastic, **Enciclopedia Morților** de Danilo Kis e o povestire reconstituind datele unui personaj care traversează o bună parte dintre stadiile lugoslaviei de după război. Personajul e un prilej de trecere în revistă a evenimentelor post-belice, în ritmul unei existențe. Vojislav V. Jovanović scrie în **Testoasa cu două capete** o baladă a foștilor combatanți, camarazi în cel de-al doilea război mondial, reconstituind, într-un joc imprevizibil de planuri, existența acestora în timp de pace. **Moartea** vreunui dintre ei e înregistrată în accentuări de bocet, martorul, fiu de combatant, notînd totul în numele unei implicări moștenite. Cu **Plodul pîntecului** tîu Vidosav Stefanović propune o povestire cu premise fantastice, în care, treptat, e decelat realismul conflictual al plus sau minus altruismului. În ansamblu, povestirea e de un moralism învăluit de misterele unei întîlniri nocturne. Milisav Savić construiește în **Căpitanul Vuk** o narațiune cu două registre. În cel dintîi este înregistrată hagiografia căpitanului Vuk, eroul, iar în al doilea întîmplările sale cotidiene de după război. Ruptura dintre eroul Vuk și insul cu același nume se adîncește treptat pînă într-acolo că singura punte dintre unul și celălalt devine moartea. David Albahari scrie proză scurtă cu sentimentul postmodernismului, lucrează cu persoana întîi naratorială asumîndu-și riscul suprapunerii povestitorului cu autorul, astfel că în loc să construiască un text unitar pe „n” pagini se mulțumește cu notații din ansamblul cărora rezultă o lume deopotrivă povestită și reprezentată. Întorcîndu-se în aparență la formula realismului tradițional, Radoslav Bratić, reprezentant al penultimului val de prozatori sîrbi, propune o povestire de factură baladescă, în care substituie tatăl prin fiu se transformă într-un simbolic ritual *ad hoc*. Întrebîndînd procedee realiste, Bratić constată nașterea unei mitologii, a tatălui, provenind din sentimentul unei dureroase absențe a capului de familie. Realismul observației e împerecheat cu un vizionarism patetic în care chipul tatălui își obsedează urmașul.

Excelent tradusă de Mariana Ștefănescu, cu un dens studiu introductiv, semnat de Petar Džadžić, antologia **Vacanță în sud** ar fi trebuit să consemneze și valul ultimilor prozatori sîrbi pentru a-și merita intrutotul subtitlul.

Cristian Teodorescu

Lirică albaneză

Fatos ARAPI

Ei intră în poem neîncetat, zi și noapte, neașteptînd ca lirismul să le deschidă porțile grele, versul abil, delicat. Ei intră în poem cum intră în fabrică, zgomotoși, fără sfială, în vuiet de sirenă pornesc motoarele, se apucă de lucru.

Dhori QIRJAZI

Un cunoscut mi-a spus cîndva, rîzînd: „Iubesc cîmpia verde, nesfîrșită, mă doare-n schimb tabloul cenușiu al munților cu țeasta pustiită.”

Liri SEITLLARI

Și am gonit ciocirlia din poem, Gonit-am iarna, zăpada și vîntul, Am alungat nefasta presimțire, Bunăvoința mincinoasă, Prietenia calpă, Greșeala, deziluzia. Am reunit o pereche despărțită,

Ismail KADARE

Iubesc aceste orare de trenuri din micile gări Cînd stai pe peron și privești nesfîrșitele șine. Departe, un șaier. Oare ce-o fi-nsemnînd? (Dar nimeni nu știe fantomaticul grai al sirenei.)

Ken SMITH

„Oricine disperă din cauza versului contemporan ar trebui dus de mină la această carte”, scrie P.J. Kavanagh, în 1967, în „The Guardian” făcînd recenziile primului volum de poezii al lui Ken Smith: Mila. În două decenii, Ken Smith și-a construit o operă care-l impune printre poezii majori ai Angliei. Este un poet de viziune, cum consideră critica literară engleză, dar al unei viziuni deschise, în mișcare, de la un spațiu la altul, de la o cultură la alta. Poetul culcat, din care am ales

Vechi vederi de pe fluviu

Vedere a orașului cu vapoare, unele gata de drum — canalul, în acuarulă, 1830.

Acolo cei săraci își fierbeau urzicile — toată Anglia și le poate permite.

Dar acești pomi și pinzele de corabie, în spațiul vast, o femeie ridicînd anevoie, pe umărul ei, coșul greu, către casă, tîrziu în timpul zilei, cit mai e lumină — toată par să țină de acel loc.

Dacă țara mea, încet, încet, își luminează din nou satele

deschizîndu-și ușile și vecinii flutură din mină — visul acesta dispare curînd.

În fotografia cenușie trei soldați

rînjesc spre Franța unde au murit cu armele de-a curmezișul,

încet, încet, umăr la umăr, ținînd pasul; cei care l-au urmat pe gornist

Muncitorii

Edificiul poemului geme sub greutatea mașinilor lor, aerul gri, metalic tremură și vibrează. Ei escaladează schelele versului, sudează fierul și ritmul și rimele proaspete, testează calibrele și rezistența ideilor, a viselor, a iubirilor noastre.

De-ar fi așa, nu v-aș iubi, voi, munți, zăbranicul singurătății, căci vulturul aici își face cuib și tot aici e cuibul libertății!

Le-am dăruit înțelegerea. Iubire deșartă nu e, le-am mai spus, Nici despărțiri, părăsire, uitare. Și, în final, le-am găsit o bancă pe care, cîndva, doi tineri au stat. E gata poemul pentru tipar?

Trenuri rapide. Trenuri cisternă. Vagoane de lemne. Trec fără-nctare. Tot astfel cum trec Prin miezul existenței ca printr-o gară, zilele tale, Pline cu chemări, zgomote și semnale, Cu minereul greu al amintirilor.

Pași noroioși — gînd nestatornic — topiți-s în zare, La geamu-i, o fată își plînge norocul pusti.

În românește de Marius Dobrescu

poemul „Vechi vederi de pe fluviu”, își inspiră titlul după tabloul cu același nume al lui Chagall, sugestie cit se poate de subtilă a călătoriilor în realitatea reveriei, pe spații cuprinzînd, geografic, natalul Yorkshire și peisajele din sud-vestul Angliei, transcrise într-o structură poetică traversată de nostalgie și statornicul sentiment al timpului, dar și cu trimiteri în inefabilul altor tîrîmuri de arte și culturi.

P. P.

sau ghemuți în noroi; au murit în orice caz. Pentru ce: nu merge

pe-o vedere. Pescuind în jos pe canal duminicile

le găsesc inițialele pe pietre lingă ecluză.

stînd pe loc repaos împreună, așa după cum ei singuri le-au lăsat.

Fără încredere în acest obiect nou — aparatul de fotografiat —, muncitorii stau nemișcați pe stradă,

unul ridicînd un băț plin de suspiciune, un băiat arătînd cu degetul și bătîndu-și joc. Alături de el o femeie

întunecată la față ca neînsorită parte de dedesubt a aripei unei păsări care se tot îndepărtează.

În românește de Platon Pardău

COLEGIUL

■ FRAGMENTELE de mai jos fac parte din primul roman al scriitorului peruan Mario Vargas Llosa (n. 1936), Orașul și ciinii, publicat în 1963 și încununat cu premiul prestigioase în lumea literelor hispanice (Premio Biblioteca Breve și Premio de la Crítica).

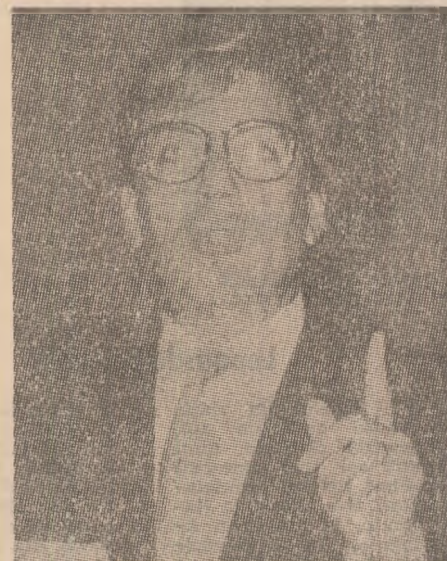
Acțiunea se desfășoară într-un colegiu militar — având în prim-plan un grup de elevi interni —, cu incursiuni în trecutul apropiat sau mai îndepărtat al personajelor. Colegiul convertește disciplina într-o impostură care devine un modus vivendi general. Cel care își păstrează natura este marginalizat și devine victimă. Încercând să răzbată prin rețeaua disciplinară ofi-

cială, cadeții nu fac altceva decât să imite sistemul instituționalizat al deumanizării, al cruzimii duse până la limitele incredibilului.

Moartea unuia dintre cadeți le revelează celorlalți falsitatea drumului pe care se angajaseră: violența nu-i face „adevărați bărbați”, ci se dovedește inutilă, deschisă spre pustiu, spre abjecția totală, de unde întorcerea spre lume și mai ales spre sine devine cutremurătoare și creează un disconfort răscolitor.

Colegiul este însă simbolul răului social al Orașului, al putreziciunii care încolțește în mediul familial din care provin cadeții. Gesturi și reacții individuale dobândesc valoare de prin-

cipii existențiale. Vinovăția adolescenților apare astfel ca un reflex al eșecului educativ al părinților și al întregului sistem social. Iar despuieră de demnitate și calea spre demnitate sunt descrise de Vargas Llosa cu o amară ironie, contrapunctată de lirism și subliniată prin jocul de contraste între afară și înăuntru, între spațiu deschis și spațiu închis, între culoare deschisă și culoare închisă. Structurându-și romanul pe alternanța oraș/colegiu, Vargas Llosa creează totodată un suspans — prin rupturi de ritm și prin schimbări în tonalitatea narativă —, care ia sfârșit doar o dată cu cartea.

— Nu, a zis Gamboa, nici o iotă.

— Vreau să spun că era îndrăgostit, domnule locotenent. Îi plăcea de o fată. Sclavul n-avea prieteni, trebuie să se țină seama de asta, el nu era cu nimeni. A petrecut trei ani în colegiu singur, fără a vorbi cu cineva. Toți îl necăjeau. Iar el voia să iasă ca s-o vadă pe fata ala. Nici nu vă puteți închipui cât îl chinuiau tot timpul. Îi furau lucrurile, îi luau țigările.

— Țigările ? a zis Gamboa.

— Toată lumea din colegiu fumează, spune Alberto, agresiv. Zilnic, un pachet de căciulă. Sau chiar mai mult. Ofiterii habar n-au despre ceea ce se întâmplă. Toți se legau de Sclav, chiar și eu. Dar mai târziu am devenit prietenul lui, singurul. Îmi vorbea despre toate necazurile lui. Îl hărțuiau pentru că-i era teamă de lovitură. Și n-o făceau în glumă, domnule locotenent. Făceau pipi peste el când dormea, îi tăiau uniforma ca să fie consemnat, sculau în mîncarea lui, îl obligau să stea în rînd tocmai la coadă, chiar dacă ajungea primul la incolonare.

— Cine ? a întrebă Gamboa.

— Toți, domnule locotenent.

— Liniștește-te, cadet. Spune-mi totul în ordine.

— El nu era rău, îl intrerupe Alberto. Singurul lucru pe care nu-l suporta era să fie consemnat. Când era ținut închis, parcă înnebuna. Trecuse o lună fără să iasă. Iar fata nu-i scria. Și eu m-am purtat urit cu el, domnule locotenent. Foarte urit.

— Vorbește mai rar, spune Gamboa. Controlează-ți nervii, cadet.

— Da, domnule locotenent. Vă aduceți aminte că l-ați consemnat pentru că mi-a azvîrlit fițuca la examen ? Trebuia să iasă cu fata la film. Mi-a dat un comision. Eu l-am trădat. Fata e acum iubită mea.

— Aha ! a zis Gamboa. Acum încep să înțeleg.

— El nu știa nimic, spune Alberto. Dar parcă înnebunise de dorul ei, voia s-o vadă și să știe de ce nu-i scrie. Consemnul din cauza geamului spart putea să dureze luni de zile. Niciodată nu l-ați fi descoperit pe Cava, ofiterii nu află niciodată nimic din ceea ce se întâmplă în dormitoare dacă noi nu vrem, domnule locotenent. Iar el nu era ca noi ceilalți, nu îndrăznea să treacă zidul.

— Zidul ?

— Toți trec zidul, chiar și ciinii. În fiecare noapte ieșe cite unul în oraș. Numai el nu, domnule locotenent. Niciodată n-a sîrit zidul. De aceea s-a dus la Huarina, adică la domnul locotenent Huarina, și l-a denunțat pe Cava. Nu fiindcă ar fi fost un turnător. Numai ca să iasă în oraș. Iar Cercul a aflat, sint convinși că l-au dibuit.

— Ce-l cu Cercul ăsta ? a spus Gamboa.

— Sint patru cadeți din secție, domnule locotenent. Mai bine zis trei, intrucît Cava nu mai e. Fură subiectele de la examene, fură uniforme și le vind. Fac negustorie. Și vind totul mai scump, țigări, băutură.

— Nu cumva delirezi ?

— Țică și bere, domnule locotenent. Nu v-am mai spus că ofiterii habar n-au de nimic ? În colegiu se vinde orice, dar mai scump decît în oraș. Noaptea. Și uneori chiar și în pauze. Cînd au aflat că a fost descoperit Cava, au început să fie furioși. Dar Arana nu era turnător, niciodată n-au fost turnători în dormitor. De aceea l-au omorît, ca să se răzbune.

— Cine l-a omorît ?

— Jaguarul, domnule locotenent. Celălalt doi, Boa și Crețul, sint niște brute, dar ei n-ar fi tras. Jaguarul a fost.

— Cine e Jaguarul ? a zis Gamboa. Eu nu-l cunosc pe cadeți după porecle. Spune-mi numele lor.

Alberto i le-a spus și apoi a continuat să vorbească, intrerupt din cînd în cînd de Gamboa, care îi cerea lămuriri, nume, date. Tîrziu, după un lung răstimp, Alberto a tăcut și a rămas cu capul plecat. Locotenentul i-a arătat unde e baia. S-a dus și s-a întors cu fața și cu părul umeze. Gamboa era așezat tot pe scaunul cu picioare de fier și avea o expresie meditativă. Alberto a rămas în picioare.

— Acum du-te acasă, a spus Gamboa. Miine eu o să fiu de gardă. Nu intra în dormitor, vino direct la mine să mă vezi. Și dă-mi cuvîntul că n-o să mai vorbești deocamdată cu nimeni despre problema asta. Cu nimeni, nici măcar cu părinții.

— Da, domnule locotenent, a zis Alberto. Vă dau cuvîntul meu.

Prezentare și traducere de
Coman Lupu

„TREBUIA să-i fi spus și poate că-mi da vreun sfat, tu crezi că ceea ce vreau să fac e rău și că eu o să fiu singurul care o să aibă de suferit ? Sint într-adevăr sigur că-i așa ? Dar cine poate fi oare sigur ? Pe mine nu mă poți duce, nemernicule, am văzut eu ce față ai, jur c-o s-o plătești scump. Dar trebuia să-i spun ?” Alberto privește și, spre surprinderea lui, descoperă înaintea ochilor vastă esplanadă acoperită de iarba unde se aliniază cadeții de la „Leoncio Prado” pe 28 Iulie pentru defilare. Cum a ajuns pe Cîmpul lui Marte ? Esplanada pustie, aerul oarecum rece, briza, lumina crepusculară care cade peste oraș ca o ploaie cenușie îi aduc aminte de colegiu. Se uită la ceas : de trei ore merge fără țință : „Să mă duc acasă, să mă culc, să chem doctorul, să iau o pastilă, să dorm o lună, să uit de toate, de numele meu, de Teresa, de colegiu, să fiu toată viața bolnav, cu condiția să nu-mi mai aduc aminte de nimic”. Se întoarce și refacă în sens invers drumul pe care îl străbătuse. Se oprește lingă monumentul lui Jorge Chavez ; în penumbră, triumfiul compact și statuile lui avîntîndu-se spre cer par din gudron. Un fluviu de mașini inundă bulevardul, iar el așteaptă la colț, cu alți trecători. Însă cînd fluviul se oprește, iar persoanele care îl inconjoară traversează strada prin fața unui zid de bare de protecție, el rămîne pe loc, privind proteste lumina roșie a semaforului. „Dacă s-ar putea da timpul înapoi, s-o luăm de la capăt, din noaptea aia, de pildă, să-i zic unde-i Jaguarul, nu este, ciao, și să nu mă sînchiesc că i s-a furat vestonul, fiecare se descurcă după cum poate, și gata, și-o să fiu liniștit, fără probleme, ascultînd-o pe mama, Albertito, tatăl tău e neschimbat, umblă toată ziua cu femeile deochete, zi și noaptea numai cu fripturile, e neschimbat”. Acum e în stația de omnibuz de pe bulevardul 28 Iulie și a lăsat în urmă barul. Cînd a trecut pe lingă el, s-a uitat doar cu coada ochiului, dar încă mai stăruie în amintire zgomotul, lumina orbitoare și fumul care ajungeau pînă în stradă. Vine un omnibuz, lumea se urcă, conducătorul îl întreabă „și dumneavoastră ?” și cum Alberto îl privește indiferent, ridică din umeri și închide ușa. Alberto face stînga imprevizibil și parcurge aceeași porțiune a bulevardului pentru a treia oară. Ajunge la ușa barului și intră. Zgomotul îl înconțește din toate părțile, lumina îl orbește și clipește de mai multe ori. Reușește să ajungă la teigheea printre trupuri duhînd a băutură și a tutun. Cere o carte de telefon. „Acum probabil că-l mîncă încetul cu încetul, dacă or fi început cu ochii, care sint mai moi, trebuie să fi ajuns la git, i-or fi devorat deja nasul, urechile, au pătruns pe sub unghii ca niște gingăni tropicale, și-i dovează că carnea, ce mai băncet și-or fi oferind ! Trebuia să sun înainte ca ei să-nceapă să-l mînce, înainte ca el să fie îngropat, înainte să moară, înainte”. Vacarmul îl înnebunește, nu-l lasă să se concentreze suficient pentru a identifica printre coloanele de nume pe cel pe care îl caută. În sfîrșit, îl găsește. Ridică repede receptorul, dar cînd să facă numărul, rămîne cu mîna în aer, la cîțiva milimetri de cadran ; în urechile lui răsună acum un fluierat strident. Ochii înregistrează la un metru distanță, în spatele teighelei, o haină albă, cu reverele sîfonate. Face numărul și ascultă țîrîitul : un moment de liniște, un spasm sonor, un moment de liniște. Aruncă o privire în jur. Cineva, într-un ungher al barului, închină pentru o femeie : alții răspund și repetă un nume. Clopoțelul telefonului continuă să sune, cu intervale identice. „Cine e la telefon ?” spune o voce. Rămîne mut ; gîtul lui e ca o bucată de gheață. Umbra albă din fața lui se mișcă, se apropie. „Cu domnul locotenent Gamboa, vă rog”, spune Alberto. „Whisky american, spune umbra, o porcărie. Whisky englezesc, whisky bun”. „O clipă, spune vocea. Il chem imediat”. În spatele lui Alberto, bărbatul care a ridicat paharul s-a lansat într-un discurs. „O cheamă Leticia și nu mi-e rușine să spun c-o iubesc, băieți. Căsătoria e ceva serios. Dar eu o iubesc și de aceea mă însoz cu fătucă, băieți”. „Whisky, insistă umbra. Scotch. Whisky bun. Scoțian, englezesc, tot aia e. Nu american, ci scoțian sau englezesc”. „Alo”, aude. Simte cum îl străbate un fior și de-părtează ușor receptorul de ureche. „Da,

spune locotenentul Gamboa. Cine este ?” „S-a terminat cu chefurile pentru totdeauna, băieți. De-acum înainte o să fiu un bărbat serios cum altul nu-i. Și-o să muncesc pe rupe ca să fac bani, s-o mulțumesc pe fătucă”. „Domnul locotenent Gamboa ?” întreabă Alberto. „Țică de Montesierpe, afirmă umbra, țică proastă. Țuca de Motocachi, țică faină”. „Eu sint. Cu cine vorbesc ?” „Un cadet, răspunde Alberto. Un cadet din anul V”. „Trăiască fătucă și să-mi trăiască și prietenii”. „Ce dorești ?” „Cea mai bună țică din lume, după părerea mea, asigură umbra. Dar se corijează : Sau una dintre cele mai bune, domnule. Țuca Motocachi”. „Cum te cheamă ?” spune Gamboa. „O să am zece copii. Toți băieți. Ca fiecare să poarte numele unuia dintre prietenii mei, băieți. Pe-al meu nu-l dau nici unuia, numai numele voastre”. „Arana a fost omorît, spune Alberto. Eu știu de cine. Pot trece pe la dumneavoastră pe acasă ?” „Cum te cheamă ?” spune Gamboa. „Vrei să omori o balenă ? Dă-i țică de Motocachi, domnule”. „Sint cadetul Alberto Fernandez, domnule locotenent. Secția întâi. Pot veni ?” „Vino imediat, spune Gamboa. Strada Bolognesi, 327. Cartierul Barranco”. Alberto închide telefonul.

ALBERTO merge pe străzile liniștite din Barranco, printre case mari, decolorate, datînd de la începutul secolului, despărțite de stradă prin grădini întinse. Copacii, înalți și stufoși, proiectează pe pavaj umbre care te trimit cu gîndul la niște pînjenii. Din cînd în cînd trece cite un tramvai ticsit de lume ; oamenii privesc pe ferestre cu un aer de plictiseală. „Trebuia să-i spun totul, uite ce s-a întîmplat, era îndrăgostit de tine, țică-meu zi și noapte cu lipitorile fripturiste după el, iar mama își duce crucea în spinare, spune rugăcîni numărînd mătîni, se confesează ieziutului, Pluto și Bebe discutînd acasă despre, ascultînd discuri în salon de, dansînd la, mătîșă-ta făcîndu-și singe rău în bucătărie, iar pe el îl mîncea viermii, fiindcă voia să iasă ca să te vadă și tată-su nu l-a lăsat, uite, ti se pare puțin ?” A coborît din tramvai la stația La Laguna. Sub arbori, pe iarba, cupluri sau familii întregi stau în aerul răcoros al serii, iar țîntarii bîzile pe malul helicteilor, în jurul bărcilor nemiscate. Alberto traversează parcul și terenul de sport : luminile de pe bulevard răzbat pînă la balansoare și la bara fixă ; paralele, toboganul, trapezele, scara de frînghie zac în întuneric. Merge spre piața luminată și o ocoleşte : o ia spre faleză pe care o ghicește în fund, nu departe, în spatele unei case cu ziduri crem, mai înaltă decît celelalte și scăldată în lumina piezîșă a unui felinar. Ajuns pe faleză, se apropie de parapet și privește : la Barranco, marea nu este ca aceea din La Perla, unde întotdeauna dă semne de viață, iar noaptea murmură cu minie ; e o mare liniștită, fără valuri, un lac. „Și tu ești vinovată, și dacă-ți ziceam l-a omorît Jaguarul, ai fi zis sărmanul, un jaguar adevărat ? nici măcar n-ai fi plins, iar el era nebun după tine. Și tu ești de vină, dar nu te-a interesat decît fața mea serioasă. Vina și fața mea ! Picioarele-Aur, care-l o lipitoare, are mai mult suflet decît tine”.

E o casă veche, cu două etaje și balcon care dau într-o grădină fără flori. O alce dreaptă leagă grilajul ruginit cu ușa de la intrare, o ușa veche și ea, sculptată, cu desenele șterse, semănînd cu niște hieroglife. Alberto bate la ușa. Așteaptă citeva secunde, vede soneria, pune degetul pe buton, dar îl îndepărtează repede. Aude pași. Ia poziție de drepti.

— Intră, spune Gamboa și se retrage din prag.

Alberto intră, aude zgomotul ușii care se închide în urma lui. Locotenentul trece pe lingă el și înaintează pe un coridor lung, aflat în semiobscuritate. Alberto îl urmează în virful picioarelor. Umărul lui Gamboa e foarte aproape de fața cadetului ; dacă ofiterul s-ar opri brusc, s-ar ciocni. Dar locotenentul nu se oprește ; la capătul coridorului, întinde o mină, deschide o ușa și intră într-o încăpăre. Alberto așteaptă pe coridor. Gamboa a aprins lumina. Se află într-un salon. Pe pereții verzi sint tablouri cu rame aurite : de pc o masă, un bărbat se uită fix la Alberto ; e o fotografie veche, cu cartonul îngălbenit, iar bărbatul poartă fa-

vorii, o barbă patriarhală și mustați cu virful răsucit.

— Ia loc, spune Gamboa, arătîndu-i un jîlț.

Alberto se așază, iar trupul i se confundă ca într-un vis. Atunci își aduce aminte că mai are încă chipul pe cap. Și-l scoate și-și cere scuze, printre dinți. Dar locotenentul nu-l aude, e cu spatele, închide ușa. Se întoarce, se așază în fața lui pe un scaun cu picioarele frumos șlefuite și-l privește.

— Alberto Fernandez, spune Gamboa. Din secția întâi, spui ?

— Da, domnule locotenent. — Alberto se trage mai în față, iar resortul jîlțului scriștie scurt.

— Bun, spune Gamboa. Vorbește.

Alberto se uită în jos : covorul are desene albastre și crem, o circumferință închide o alta mai mică în care se află alta. Le numără : douăsprezece circumferințe și un punct final, cenușiu. Ridică privirea ; în spatele locotenentului se află o comodă, cu fața din marmură, iar minerele de la sertare din metal.

— Aștept, cadet, spune Gamboa.

Alberto se uită din nou la covor.

— Moartea cadetului Arana n-a fost întîmpltoare, spune el. A fost omorît. A fost o răzbunare, domnule locotenent.

Și-a ridicat capul. Gamboa nu s-a mișcat ; chipul lui e imposibil, nu trădează nici surpriză, nici curiozitate. Nu-i pune nici o întrebare. Își ține minile sprijinite pe genunchi, picioarele depărtate. Alberto descoperă că scaunul pe care stă locotenentul are la capete animale : picioare țeste, gheare desăcute.

— L-au omorît, adaugă el. Cercul a fost. Îl urau. Toată secția îl ura, fără vreun motiv anume, că el nu se băga peste nimeni. Dar ei îl urau fiindcă lui nu-i plăceau glumele, nici bătaia. Îl înnebuneau, se legau tot timpul de el, iar acum l-au omorît.

— Liniștește-te, spune Gamboa. Hai s-o luăm metodic. Și vorbește cu toată încrederea.

— Da, domnule locotenent, spune Alberto. Ofiterii nu știu nimic despre ceea ce se petrece în dormitoare. Toți erau împotriva lui Arana, făceau tot ce era posibil ca el să fie consemnat, nu-l lăsau o clipă în pace. Acum s-au liniștit. Cercul a fost, domnule locotenent.

— O clipă, spune Gamboa, iar Alberto se uită la el. De data asta, locotenentul s-a mișcat pînă la marginea scaunului și și-a sprijinit bărbia în palmă : Vrei să spus că un cadet din secție a tras deliberat în cadetul Arana ? Asta vrei să spui ?

— Da, domnule locotenent.

— Înainte de a-mi spune numele acestei persoane, adaugă Gamboa cu calm, trebuie să te previn asupra unui lucru. O acuzație de genul ăsta e foarte gravă. Presupun că-ți dai seama de toate urmările pe care le poate avea povestea asta. Și mai presupun că știi foarte bine ce vrei să faci. Un astfel de denunț nu e o joacă. Mă înțelegi ?

— Da, domnule locotenent, spune Alberto. M-am gîndit la asta. N-am vorbit cu dumneavoastră pînă acum pentru că mi-era frică. Dar acum, nu-mi mai este.

Deschide gura ca să continue, dar n-o face. Chipul lui Gamboa, pe care Alberto îl privește fără să-și coboare ochii, are trăsături regulate și inspiră încredere. În citeva secunde, liniile precise ale acestui chip dispar, piclea de oacheș a locotenentului se albește. Alberto închide ochii, vede pentru o clipă fața palidă și gălbuie a Sclavului, privirea lui sfioasă, buzele timide. Nu-i vede decît chipul, iar apoi, cînd deschide ochii și-l recunoaște iarăși pe locotenentul Gamboa, îi revin în minte maidanul cu iarba, vîgionia, capela, patul gol din dormitor.

— Da, domnule locotenent. Îmi asum răspunderea. Jaguarul l-a omorît ca să-l răzbune pe Cava.

— Ce ? spune Gamboa. A lăsat minile să-i cadă pe de lături, iar ochii se arată acum intrigati.

— Totul s-a întîmplat din cauza consemnului, domnule locotenent. Cînd cu povestea cu geamul. Pentru el a fost o lovitură cumplită, mai rău decît pentru oricine. Se făcuseră cincisprezece zile de cînd nu mai ieșise din colegiu. Mai întâi i-au furat pijamaua. Apoi săptămîna următoare l-ați consemnat dumneavoastră pentru că mi-a suflat la examenul de chimie. Era disperat, trebuia să iasă, înțelegeți, domnule locotenent ?

LUMEA PE TELEX

Leonardo Sciascia

● A încetat din viață, la vârsta de 68 de ani, Leonardo Sciascia, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori italieni contemporani. S-a născut la Racalmuto, în provincia Agrigento, la 8 ianuarie 1921. De foarte tânăr se arată interesat de problemele sociale extrem de grave ale Siciliei, iar izbucnirea războiului civil în Spania înseamnă pentru scriitor un moment de adevărată răscruce, din această perioadă datînd o statornică ură față de fascism, față de război și calamitățile sale precum și o aderență profundă la ideile marxiste. Debutul său editorial se petrece în 1950 cu volumul *Fabule asupra dictaturii*, pentru ca doi ani mai târziu să publice *Sicilia, inima mea*. Unul dintre marile sale succese este în 1961 cu romanul *Il piono de la civetta* — o denunțare

severă a infiltrării de către mafie a unor organisme ale puterii de stat, a corupției, crimei, violenței fizice și morale. Printre alte cărți ce s-au bucurat de o primire deosebită din partea criticii literare și a cititorilor se numără *Moartea inchiștorului* (1964), *Contextul* (1971) precum și cele două volume rezultate din experiența sa directă ca membru al comisiei parlamentare care a anchetat cazul Aldo Moro, *Cazul Moro și Ginduri asupra cazului Moro*. Mare admirator al lui Pirandello, i-a dedicat acestuia multe studii de amănunt printre care menționăm *Pirandello și pirandellismul* (1953) precum și *Alfabetul pirandellian* (1988), ultima sa carte, *O poveste naivă*, fiind pusă în vinzare doar cu câteva zile înainte de moartea scriitorului.

Cr. U.

Premiul Cervantes

● „Nobelul hispanic”, cum este supranumit Premiul Cervantes, a fost decernat anul acesta scriitorului paraguayean Augusto Roa Bastos. Născut la 13 iunie 1917, desfășoară de tânăr o intensă activitate jurnalistică. Debută cu volumul de versuri *El ruisenor de la aurora* (1936), iar în 1941 îi apare romanul *Fulgencio Miranda*. În 1947 se exilază, mai întâi în Argentina apoi în Franța, unde a stat pînă în luna februarie a acestui an. Continuă să scrie versuri (*Sonetas del destierro* —

1956, *El naranjal ardiente* — 1960, *El genesis de los Apapotuva* — 1970), romane și povestiri (*El trueno entre las hojas* — 1953, *Hijo del hombre* — 1960, *Madera quemada* — 1965, *El baldio* — 1966, *Los pies sobre el agua* — 1967, *Moriciencia* — 1969, *Contravida* — 1970, *Yo el Supremo* — 1974, *Lucha hasta el alba* — 1979) precum și scenariile filmelor *La sed* (1960, după *Hijo del hombre*), *Shunko* (1960), *Alias Gardelito* (1961), *Don Segundo Sombra* (1970).

Un interpret al lui Moliere

● Actorul Francis Perrin (în imagine) va juca pînă în iunie viitor la „Espace européen” în *Violențele lui Scapin* de Moliere, în regia lui Marcelle Tassencourt, alături de Gaston Vacchia și Georges Toussaint. Tot el va interpreta, în vara lui 1990, rolul lui Mescalotte din *Prețioasele ridicole* și pe Sganarelle din două farse mollierești.

Mesaj antiapartheid

● Cu prilejul prezentații la Roma a filmului *Un arida stagione bianca*, regizorarea Euzhan Palcy a declarat într-un interviu acordat presei italiene: zguduitorul roman al lui Andre Brink, *A Dry White Season*, a fost pentru mine mai mult decît o sursă de inspirație. Cînd am fost în Africa de Sud pentru documentare mi-am dat seama că acolo se ridică o generație tinăra care nu mai admite apartheidul, care vrea libertatea cu orice preț. Filmul meu este un mesaj antiapartheid.

Volkstheater — 100

● Actuala stagiune este sărbătorească pentru cunoscutul și prestigiosul Volkstheater din Viena: împlinește o sută de ani de existență. Au fost înscrise în repertoriu piese de Grillparzer, Johann Nestoy, Elfriede Jelinek și Tennessee Williams. *Dulcea pasăre a tinereții* de Williams, care a avut premiera nu de mult, se bucură de un mare succes datorită montării semnate de Torsten Fischer și interpretelor principali Gertrud Roll și Herbert Knap.

Biografie Bogart

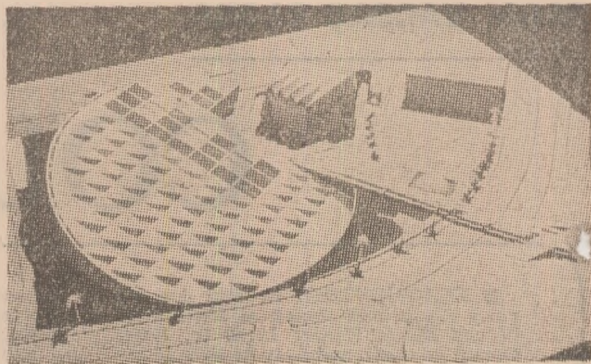
● La editura franceză Pygmalion a apărut de curînd biografia *Humphrey Bogart* semnată de Alexis Tchernoff. Autorul înfățișează traiectoria unei cariere, portretul unui om și actor. Volumul cuprinde și patru sute de fotografii, în mare parte inedite, constituind un mozaic edificator pentru un actor care s-a impus cu fiecare creație a sa.

„Frenesia de a trăi”

● Astfel se intitulează cele trei casete video editate de Warner Home Video, dedicate unui actor a cărui celebritate a rămas constantă și după moarte, James Dean. Sînt prezentate filmele: *La est de Eden* de Elia Kazan, *Frenesia de a trăi* de Nicholas Ray și *Uriașul* de George Stevens.

Un eseu despre Simenon

● La editura pariziană Favre a apărut recent un eseu-biografic, modest ca dimensiuni, dar erudit, semnat de Pierre Debray-Ritzen, intitulat *Georges Simenon romancier al instinctului*. Comentarii o consideră binevenită acum, cînd a început reeditarea operei integrale a scriitorului.

Biblioteca din Alexandria

● Concursul internațional pentru construirea unui nou edificiu al Bibliotecii din Alexandria a fost câștigat de echipa norvegiană Snohetta Arhitektur Landskap și Asociații, alcătuită din Par

Morten Josefson, Kjetil Traedal Thorsen, Oyvind Mo, Christoph Kapeller și Craig Dykers. (În imagine, macheta viitoarei Bibliotecii din Alexandria).

Zilele Schubert

● În prima parte a lunii noiembrie s-au desfășurat la Viena „Zilele Schubert”. Festivalul, inițiat în 1983, prezintă în fiecare an lucrări ale „prințului liedului vienez” în ordine cronologică. Anul acesta au fost prezentate ciclurile „Fru-moasa morărită” și „Călătoria de iarnă”. Au mai putut fi ascultate ultimele lieduri scrise de Schubert strînse în culegerea „Cîntecul lebedei” și câteva lucrări de muzică de cameră.

Turneul lui Paul Mc Cartney

● După ani îndelungați de retragere de pe scenă, Paul McCartney (în imagine), unul din cei patru „Beatles”, și-a reluat de curînd activitatea de concert într-un lung turneu prin Europa, început la sfîrșitul lunii septembrie în Norvegia, la Drammen. Turneul are înscrise concertele la Stockholm, Hamburg, Frankfurt pe Main, Paris, Dortmund, Monaco, Roma, Milano, Zürich, Madrid, Lyon, Rotterdam, Birmingham, Londra, Liverpool, după care, în primăvara lui 1990, va continua în principalele orașe americane.

B.B. in video

● O casetă video intitulată *Show Bardot* este considerată drept evenimentul acestei toamne. Realizator este Bob Zaguri împreună cu François-Reichenbach și Eddy Matalon. După ce refuzase orice propunere de colaborare, Bardot a acceptat. Cîntă *La Madrague* și *Harley Davidson* iar în duet cu Serge Gainsbourg, *Bonnie and Clyde*. Comentarii spun că este „un foarte bun spectacol dublat de un document al kitsch-ului anilor șalzeici”.

Opera „Che”

● La cel de-al VI-lea Festival Internațional de muzică contemporană de la Havana a fost prezentată în premieră o operă consacrată liderului revoluționar Che Guevara. Lucrarea intitulată *Che* a fost creată de grupul de compozitori italieni „Simmetyre”. Libretul, semnat de Luigi Pestalozzi, a fost inspirat de scrierile lui Guevara precum și de versuri ale lui Neruda, Brecht, Ernesto Cardenal și Edoardo Sanguinetti.

„Minunile lumii”

● După Sanaa, primul film din seria „Minunile lumii”, consacrată redării în imagini a valorilor înscrise pe lista patrimoniului mondial, o a doua peliculă este dedicată „Barcelonei lui Gaudi”. Cu o durată de 26 de minute, filmul a fost realizat de Juan Luis Büñuel pe un scenariu de Jean-Claude Carrière.

Omagiu lui Joris Ivens

● Al X-lea Festival cinematografic mediteranean s-a desfășurat în orașul portuar spaniol Valencia. Ca omagiu pentru marele documentarist care a fost Joris Ivens, în prezența soției sale, Marceline Loidon, a fost prezentat ultimul film realizat de acest artist angajat: *Une histoire de vent*. Regretatul cineast de origine olandeză s-a făcut în mod special prețuit în Spania prin filmul său despre războiul civil din această țară, intitulat *Pămînt spaniol* și avînd textul scris de Hemingway.

Expoziții Marino Marini

● Peste 70 de lucrări realizate între 1923 și 1976 de către Marino Marini sînt expuse la Milano, după ce orașul elvețian Ascona îl omagiase pe artist, la sfîrșitul verii. Florența și-a amplificat zestrea muzeistică, prin inaugurarea, în acest an, a unui lăcaș artistic dedicat celebrului sculptor toscan dispărut în anul 1980, ale cărui contribuții la inovarea limbajului plastic înfrunesc tot mai multe consensuri.

„Eleonora Duse”

● Prestigiosul premiu de interpretare „Eleonora Duse” destinat actrițelor cu valoroase prestații teatrale i-a revenit, în acest an, celebrei Alida Valli, pentru rolurile din piesele *Cetatea moartă* și *Nava* de Gabriele D'Annunzio, regizate de regretatul Aldo Trionfo. Alida Valli (în fotografie, într-o recentă imagine scenică) pregătește, în prezent, rolul Mamel din piesa lui Genet *Paravanele*, spectacol a cărui premieră va avea loc, în februarie 1990, la Teatro Stabile din Bologna. Artista și-a sărbătorit trei decenii de intensă activitate teatrală, mîrturisind: „Teatrul a devenit pentru mine o tovarășie ce mă ajută să trăiesc și un rămășag care trebuie jucat pînă la capăt”.

Am citit despre...

Crezul unui scriitor

■ ETIEMBLE a respins toate indemnurile de a-și scrie memoriile sau autobiografia („prea puțin pentru mine”). *Linii ale unei vieți* — carte publicată în 1968 cînd autorul, care se apropia de 80 de ani, credea că-și mai poate face planuri de viitor — adună scrieri lăsînd să se întrevadă cum a ajuns la opțiunile lui esențiale. Subtitlul cărții, *Nașterea într-o literatură sau Uciderea tatălui* trimite la două mari iubiri ale lui Etienne: scriitorul: pasiunea — niciodată diminuată sau dezamăgită pentru limba franceză („limba franceză este singura mea patrie”) și venerația pentru Jean Paulhan, mentorul lui spiritual timp de 34 de ani, din 1934 pînă în 1968, cînd a încetat din viață fostul director al faimoasei „Nouvelle Revue Française”, renegat cu furie abia cinci ani mai târziu.

Capitolele intitulate „De ce scriu?”, „Cum m-am născut într-o scrisă”, „Cum îmi scriu romanele” pornește de la fascinația exercitată de cuvinte asupra copilului care, neînțelegînd-le chiar pe toate, imagina sensuri extraordinare pentru cele mai suscitante dintre ele. „Cu excepția lui Michel Leiris — explică Etienne — prea puțini scriitori au acordat raporturilor dintre copil și limbă atenția pe care o solicită”. Îl despărțea atît de mult de celelalte limbi. „Din cauza unui snobism inervs, am devenit contrariu unui poliglot, arăta Leiris în *Limba tangaj*: atît de contrariat de ideea că ar putea comite greșeli de vocabular, de sintaxă sau doar de accent în altă vorbire decît a sa [...] și atît de ocupat să manipuleze, să ciocănească, să sfărîme chiar cuvintele limbii sale materne încît, sfîrșind prin a se pierde aproape în ea, pierdea orice posibilitate de a se orienta în altele”. Dimpotrivă, Etienne mărturisea că are „mania limbilor străine, care mă fac sensibil la chineză, la malgașă, la pintupi, la quetchua și gustul însoțitor al etimologiei cuvintelor de fabricație proprie”. Convinș că un scriitor nu are decît de cîștigat transpunînd opere ale altor literaturi în limba sa, limba pe care o cunoaște cel mai bine, a tradus mult. Frenesia cu care a apărut integritatea francezei împotriva împrumuturilor forțate dintr-o engleză și ea americanizată este în perfect acord cu admirația lui nemăsurată pentru frumusețea cuvintului. „M-am decis — a explicat el — să scriu pentru a propune cititorilor mei curățenie în litere și în politică, să mă bat pînă în ultima mea clipă de luciditate pentru adevăr, dreptate și libertate, ale căror destine sînt de nedespărțit. Să folosesc o mare parte a vieții mele încercînd să fac cunoscute literaturii mai puțin cunoscute la noi: a Chinei sau a pintupisilor australieni, iar altă parte apărîndu-mi limba împotriva imperialismului

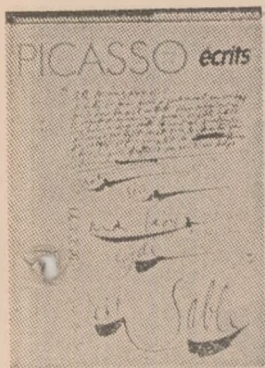
anglo-saxon, a franglezilor și a tot ce decurge din ea pentru noi: colonizarea, mai întîi larvară, apoi patentă. Unii critici se indignază chiar, ca de o contradicție în termeni. Înseamnă că n-au înțeles nimic. Oștil oricărui rasism, oricărui colonialism, de ce aș accepta să fiu colonizat de un jargon care vehiculează toate grosolăniile rasismului și ne reduce la condiția de roboți, de sclavi ai banului-rege?”.

Un principiu pe care și l-a impus încă de pe cînd era student la „Normală”: „libertate de gîndire, dar rigoare a limbajului și savuroasa vorbire populară, nu jargoanele epatante ale celor care, pentru că nu sînt înțeleși, își arogă, cu minim efort, o aură de savanți, de guru”.

Relația cu Jean Paulhan este un caz-limită de adulare necritică transformată tardiv într-un dezgust decurgînd din perceperea chipului ascuns și hîd al unui Ianus privit o viață întreagă dintr-o singură direcție. Etienne n-avea nici 27 de ani cînd i-a trimis lui Paulhan prima sa scrisoare. Toată viața s-a simțit față de el ca un fiu nedemn, vespnic vinovat. „Docil, ascultînd de cel mai mic semn, urmam orbește sfaturile lui, chiar și pe cele mai periculoase și mai injuste; cînd avea rezerve față de un text al meu, rupeam și ardeam (de rușine, de dezamăgire sau de furie înăbușită, cine știe?) tot ce fusese respins de singurul meu Dumnezeu. Cu devotament și devoțiune am celebrat, pînă la moartea lui, tot ce a scris, inclusiv lucrurile cele mai contestabile și mai șablonarde”.

Pentru cel, spre fericirea lor, privați de o asemenea experiență și de neînțeles cum un spirit atît de lucid a refuzat să ia cunoștință mai din vreme de ceea ce avea să constată a fi duplicitatea idolului său, voluptatea cu care îl umilea și îl ținea în lesă, perversitatea de a încredința textele lui Etienne, spre lectură și referat, unor critici perfect aleși pentru a le respinge. În *Linii ale unei vieți*, scrieri apologetice despre Paulhan stau alături de altele condamnate arbitrar de acesta, de tragica poveste a prieteniei lui Etienne, Yassu Gaudiere, al cărei prim și singur roman terminat, *Scape cine poate!*, a fost ucis cu premeditare și pe indecete de Paulhan în 1955 (Yassu a murit în 1960 fără a mai putea termina vreuna din cărțile la care scria) pentru că dezvăluia o intrigă asemănătoare cu aventura romanului licențios scris de Paulhan împreună cu Dominique Aury și prefăcut de el ca și cum ar fi fost scris de necunoscuta Pauline Reage. Ipocrizia de a batjocori aspirațiile altora de a deveni academicieni în timp ce pune la cale propria sa primire în Academie, adevăratele lui înclinații fascizante ascunse sub manta de om de stînga și — mai grav decît toate — strania rătăcire pe tărîmuri obscurantiste într-un domeniu prea drag inimii lui Etienne pentru a permite profanarea lui — lingvistica — sînt condamnate cu o patimă pe măsura amăgirii de o viață. Etienne nu putea să moară înainte de a-și uci în efiege pîrîntele spiritual descoperit a fi și vitreg și impostor.

Felicia Antip

Scrierile lui Picasso

● La editura Gallimard au apărut recent **Scrierile** lui Picasso, îngrijite de Marie-Laure Bernard și Christine Piot. Volumul, cu o prefață de Michel Leiris, reunește peste 340 de texte poetice și două piese de teatru. Majoritatea acestor texte sînt inedite.

Film de Saura

● Ay, Carmela este titlul noului film la care lucrează Carlos Saura și a cărui acțiune se petrece în timpul războiului civil din Spania. Regizorul, care în aproape toate cele 22 de filme realizate pînă acum a inclus referiri la consecințele aceluia război și ale dictaturii lui Franco, și-a dorit de multă vreme să facă filme consacrate în întregime acelei epoci.

Cărți poștale...

● Regizorul Mike Nichols va tipări în curînd **Cărți poștale de pe marginea prăpastiei**. Printre „corespondenți” se vor afla Gene Hackman și Shirley McLaine, Meryl Streep și Richard Dreyfuss. (În imagine: Meryl Streep alături de soțul său Don Gummer).

Giovanni GRAZZINI

Fellini despre Fellini

„E la nave va”

„Să vorbim despre E la nave va. Vreau să-ți pun o întrebare: cei care au asistat la filmări spun că totul s-a desfășurat într-o atmosferă destinsă, fără nervozități, fără buclucurile de altădată. A fost respectată durată prevăzută cu o disciplină teutonică. Meritul revine producției? Unei etape norocoase? Încă mai cui?”

— E la nave va e ceva depășit, trecut, îmi amintesc foarte puțin de filmări. Ca să-ți spun adevărul, îmi amintesc din ce în ce mai puțin de lucruri care s-au petrecut; de diferitele filme pe care le-am realizat; nu păstrez în memorie decît detalii indescifrabile și inutile: puloverul verde al unui mașinist, sau, poate, un exterior, ploaia care cade pe acoperișul de plastic sub care ne-am refugiat, adăpostiti de intineric ca într-o tranșee. Aș fi obligat să fac un efort neplăcut și van totodată, mi se pare, ca să-mi rememorez atmosfera vreunui din filmele mele. În fond, ea este mereu aceeași. Este probabil ratiunea pentru care mi se pare incredibil să am șaiszeci și patru de ani, atîta timp cît stau pe platou să stîng sau să aprind un proiector, să țip la megafon, să-mi cer gustarea la ora de pauză.

Nu am deloc impresia că filmările la E la nave va s-au desfășurat mai ușor ca la alte filme. Alții au avut această impresie, numai fiindcă filmările au durat poate ceva mai puțin decît numărul de săptămîni prevăzut în planul de muncă.

Premiul internațional al cărții

● Centrului cultural asiatic al cărții (ACCU), i s-a decernat, la sediul UNESCO din Paris, Premiul internațional al cărții pe acest an. Cu sediul la Tokio, ACCU este o organizație guvernamentală al cărei scop este promovarea cărții. Ea publică sau coeditează opere de autori din regiunea Asia-Pacific, produce material au-

dio-vizual, organizează cursuri de informare și participă la acțiuni de salvare a patrimoniului cultural asiatic. Creat de Comitetul internațional al cărții, premiul este atribuit pentru contribuții deosebite aduse pe plan internațional de către o persoană sau o instituție în domeniul producției și promovării cărții și lecturii.

De vorbă cu Siegfried Lenz

● Desfășurată la locuința din Köln a scriitorului, convorbirea dintre Siegfried Lenz și un corespondent al revistei „Literaturnaia Gazeta” dezvăluie personalitatea deosebit de interesantă a uneia din cele mai angajate conștiințe ale literaturii din R.F.G. Iată una din opiniile scriitorului: „Literatura ne modelează conștiința, concepția asupra lumii, ea influențează

sufletul oamenilor într-o perspectivă îndelungată”. În interviu, Lenz a evocat evoluția sa, apreciind că romanul **Ora de germană** (1968) rămîne deocamdată cartea vieții sale. La ce lucrează acum? Scrie o nouă carte al cărei erou este un constructor de monumente funerare. Lenz desfășoară în ultima vreme și o intensă activitate publicistică.

Centenar Wittgenstein

● La „Secession”, clădirea Asociației artiștilor vienezi, a fost deschisă o amplă expoziție Wittgenstein, prilejuită de centenarul nașterii sale. Cunoscutul filosof s-a născut la Viena și a decedat în 1951 la Cambridge. Expoziția este organizată pe două mari secțiuni: viața și opera și „cealaltă operă” — aceasta din urmă cuprinzînd lucrările lui Wittgenstein în domeniul tehnicii, medicinei, artei plastice și fotografiei.

Zeffirelli — realizări, proiecte

● La Metropolitan Opera din New York a fost viu aplaudată, în luna octombrie, premiera operei verdiene **Traviata** pusă în scenă de Franco Zeffirelli. Îndată după succesul american, cunoscutul regizor italian a ținut să participe la turneul pe care l-a efectuat la Moscova un prestigios colectiv al Scalei din Milano, ce a inclus în repertoriul

prezentat publicului sovietic și **Turandot** de Puccini, în montarea lui Zeffirelli. Filmul, îl reproprie pe Franco Zeffirelli, după două decenii, de dramaturgia lui Shakespeare: va ecraniza **Hamlet**, cu Mel Gibson ca protagonist. Printre vedetele feminine vor figura Vanessa Redgrave și Glenn Close.

„Banii altora”

trece în lumea finanțelor — **Banii altora**. A nu se confunda cu excelentul film al lui Christian de Chalonge.

Emblemă

● Această caricatură apărută în ziarul „Le Monde” ilustrează știrea privind cumpărarea de către firma japoneză „Sony” a celebrei companii cinematografice americane „Columbia Pictures”. Gigantica corporație japoneză a achiziționat pachetul de acțiuni al grupului Rockefeller, devenind astfel proprietara complexului de clădiri „Rockefeller-Center” din centrul New Yorkului. Ce va urma? Este întrebarea care revine obsedant în S.U.A. Comențind evenimentele prin această caricatură, „Le Monde” reamintește că emblema filmelor realizate de „Columbia Pictures” era celebra Statuie a libertății.

Coproducții

● „Ellepi”, societate italiană de film condusă de Leo Pescarolo, este angajată în prezent în realizarea unor coproducții internaționale: **Milou în luna mai** în regia lui Louis Malle (coproducție franco-italiană) și **Tobe de foc** (cu participarea Marocului și Uniunii Sovietice). Regizorul acestui film va fi Sohuel Benbarka, printre actorii aflîndu-se Fernando Rey, Irene Papas, Ugo Tognazzi, Angela Molina și Murray Abraham. Subiectul este inspirat din timpul luptei dintre Islam și lumea creștină, care a culminat cu bătălia navală de la Lepanto.

Adaptare

● Cunoscutul cîneast francez Roger Vadim lucrează la adaptarea ultimului său roman **Nebunul îndrăgostit**, pe care-l va turna, anul viitor, în regiunea Haute-Savoie.

„Goncourt”, „Renaudot”, „Femina” și „Medicis”

● Recent au fost decernate la Paris două din premiile literare franceze pe anul în curs. După succesul înregistrat anul trecut de romanul lui Erick Orsena, **L'exposition coloniale**, acum prestigiosul Premiul „Goncourt” a revenit romanului **Un Grand pas vers le Bon Dieu**, apărut la editura Grasset și purtînd semnătura lui Jean Vautrin, autor afirmat anterior cu romanele **La Vie Ripolin** și **La Dame de Berlin**. Jean Vautrin este cunoscut în Franța atît ca scriitor cît și ca om de film, experiența care se reflectă și în construcția recentului său roman. Evocînd istoria unei familii de origine normandă (les Cadjins) stabilită în Louisiana, romanul se remarcă — subliniază critica — prin abilitatea impletirii planurilor narative, prin relieful și dramatismul personajelor dar în primul rînd prin savoare și poezia limbajului.

● Premiul „Renaudot” a fost atribuit în acest an lui Philippe Doumenc, pentru **Les Comptoirs du Sud**, roman apărut în editura Seuil, care își situează acțiunea în timpul războiului din Algeria.

Opțiuni cinematografice

● Criticii francezi de cinema îl consideră, îndreptățit, pe Nanni Moretti drept cel mai semnificativ dintre regizorii italieni sub 40 de ani. O suită de emisiuni ale televiziunii franceze a fost

● Premiile Femina și Medicis au fost decernate luni la Paris recompensînd cărți exigente, dificile chiar — apreciază critica — dar pline de merite literare. Femina a revenit scriitoarei Sylvie Germain pentru volumul **Jours de colère**, roman baroc, somptuos, care conduce pe cititor dincolo de timp și de lume, într-un cîntec francez devastat de nebulie, de pasiune și sete de răzbunare, o lume imaginată stîninată de paroxisml, unde „ființele — spune autoarea — sînt moarte înainte chiar de a se naște”. Pasiunile au însă atîta forță, imaginile sînt atît de frumoase incît cititorul este fermecat de splendoarea descrierilor, de bogăția limbajului și, în general, de subtilitatea demersului romancierului, ceea ce detașează volumul de producția romanescă din ultimul timp.

● Premiul Medicis a fost atribuit romanului **Le livre brisé**, de Serge Doubrovski, de fapt un jurnal foarte intim, șocant și fascinant, cu vîldite accente psihanalitice.

Camera de chihlimbar

● Restauratorii din Leningrad au început reconstituirea Camerei de chihlimbar din Palatul E-caterinski, jefuită de fasciști în anii războiului. De cîțiva ani se lucrează deja la refacerea panourilor încăperii. Un timp destul de îndelungat specialiștii au studiat arhi-

vele, materialele fotografice, elaborînd metodologia de laborator. O problemă complexă pentru restauratori a constituit-o dispunerea decorului de chihlimbar, a reliefulurilor, profilurilor etc., problema fiind rezolvată atît cu ajutorul specialiștilor din diferite institute cît și al calculatorului.

Acum, cînd **E la nave va** s-a terminat, nu sînt capabil să spun care a fost sentimentul original. Nu mai există decît filmul: ce am vrut să fac parcă s-a dizolvat. Îmi amintesc că pe atunci vorbeam de personaje cu un farmec sfîșietor, asemeni farmecului fotografiilor de necunoscuți. Spuneam că aș vrea să fac un film în stilul primelor bucăți de peliculă, că va fi în întregime în alb-negru, chiar cu stîință, cu pete de umezeală ca o piesă de cinematecă.

NU mai știu ce a rămas în producție din aceste intenții. Venind momentul filmărilor lucrurile s-au înfățișat, providențial, urmînd modalitățile dintotdeauna. Este posibil ca de data asta să fi consensat mai mult timp ca de obicei pentru alegerea figurilor. Aveam sentimentul că am nevoie de capete care pot să pară cele ale unor oameni care nu mai există, persoane dispărute cu vremea, care ne înduioșează, ne inspiră curiozitate, pîrîndu-ni-se că o coafură care nu mai există, că un costum de o sută de ani, felul de a suride, de a ne fixa cu o privire pierdută pentru vesnicie ne-ar putea releva sensul unei întâmplări, povestea unei vieți. M-am gîndit că probabil actori dintr-o altă țară, dintr-o altă societate, cu uzanțe și obiceiuri diferite ar putea exprima mai bine acest gen de distanțe imense, de alterări înduioșătoare. Acesta este adevăratul motiv al prezentei în film, pe lîngă numeroși actori italieni, a altor actori, englezi, francezi, nemți, cu atît mai credibili cu cît interpretează personaje de aceste naționalități. Înconjurat de fotografiile lor, agățate pe peretii micului meu birou de la Cinecittà, am simțit nevoia desfășurării existenței lor, de a cotroba prin relațiile lor, să le alătur prieteni, rude, cunoștințe noi, să invent alte situații: pe scurt, să călătoresc eu însumi cu ei. Filmul este povestea unei călătorii, o călătorie pe mare, pentru a îndeolîni un ritual, o călătorie, pe cît se pare, întreprinsă acum șaptezeci de ani,

la începutul primului război mondial. — Filmul a fost realizat în culori, apoi l-am modificat; unele părți sînt schimbate. Există vreo legătură cu versiunea comercială din Opt și jumătate, unde „realitatea” era în alb-negru iar visul în culori?

— E vorba în film de o lume îndepărtată, care a trăit, iubit, suferit pe cînd noi ceilalți nici nu existăm. Sentimentele mele față de personajele acestei întîmplări voiam să fie cele pe care le încerc cînd privești o fotografie veche; neavînd importanță că fotografiile de la începutul secolului sînt puțin maronii și fantomatice, că au tenta sepie a dagherotipurilor, imaginea din **E la nave va** este astfel într-o cheie cromatică neobisnuită: roșurile, albastrurile, verzele pierd agresivitatea realității pentru a căpăta contururile vagi ale memoriei, tonurile sterse ale amintirii. Asemeni tuturor călătoritorilor în timp, incursiunile în sinuozitățile trecutului, realitatea pe care reușim s-o prindem din urmă, să o evocăm, are întotdeauna savoarea descoperirii documentului scos din adîncuri, sustras prafului săpăturilor arheologice, eliberării de nisipul care îl învește pe fundul mării. Imaginea apare într-un anumit mod, deformată, voalată, pilpitoare, existînd mereu ceva între noi și această imagine. Voalul, distanța, am vrut să le păstrez pe ecran pentru a sugera procesul de decantare care, prin scurgerea timpului, se produce în mintea noastră, rămășițele ne apar într-o dimensiune evanescentă și neclară care le este proprie.

Nimic de a face cu virajul infect din **Opt și jumătate** care — cred că — mulți dintre spectatori nu o știu — a fost hotărît proteste de producător, împotriva voinței mele, pornind de la ideea grosolană că usurează spectatorului vizionarea filmului făcînd diferența între vise și realitate.

Adaptare și traducere de Andriana Fianu

REALEGEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN FRUNTEA PARTIDULUI,

DESFĂȘURAREA CONGRESULUI AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

AMPLU ECOU INTERNAȚIONAL

DACĂ înainte de momentul suprem al realegerii în funcția de secretar general, respectiv încă de la deschiderea Congresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, caracterizând însemnătatea Congresului al XIV-lea, sublinia că acesta reprezintă un eveniment epocal în istoria României și, în mod deosebit, în istoria modernă, în activitatea partidului, a mișcării muncitorești-revoluționare, acum, după încheierea lucrărilor se poate constata că această apreciere nu se limitează la cadrul intern, național, ci se asociază cu ample și profunde conexiuni pe plan internațional, în viața politică mondială.

„Spre Capitala patriei noastre — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congres — sint îndreptate privirile și gândurile întregului partid și popor, care urmărește cu încredere deplină dezbaterile înaltului forum al comuniștilor”. Spre Capitala României socialiste au fost și sint în continuare îndreptate privirile și gândurile celor mai hotărâți și devotați militanți pentru cauza socialismului și comunismului din nenumărate țări ale lumii, ale tuturor celor ce doresc și acționează, pe diferitele meridiane, pentru libertate și progres social, ale popoarelor iubitoare de pace și dezvoltare independentă.

Ecou larg al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de conducere supremă a partidului, aprecierile privitoare la pozițiile principale expuse în Raport, ca și la întregul ansamblu al hotărârilor Congresului, constituie, în acest sens, cea mai vie și mai sugestivă mărturie.

De fapt, interesul deosebit cu care a fost întâmpinat și așteptat pe plan internațional Congresul al XIV-lea al P.C.R. și-a găsit multiple forme de expresie încă înainte de începerea lucrărilor sale. Astfel, după cum este cunoscut, răspunzându-se interesului politic acut al unor cercuri largi ale opiniei publice din țările și zonele geografice respective, tovarășului Nicolae Ceaușescu i-au fost solicitate în preajma Congresului un șir de ample interviuri de către cotidiene și agenții de presă din diferite țări și continente — din Asia pînă în America Latină și Orientul Mijlociu.

Același interes viu, ca și amplele raporturi și legături internaționale de colaborare tovarășească ale partidului nostru, puternic implantat în mișcarea muncitorească mondială, și-au găsit oglindire în participarea la lucrările Congresului a 115 delegații reprezentând partide și organizații comuniste, socialiste, social-democrate, progresiste, democratice, mișcări de eliberare națională, pacifiste din 82 de țări ale lumii — veniți pentru a cunoaște mai îndeaproape realizările și experiența comuniștilor români, pozițiile principale și obiectivele de viitor ale partidului. Pe bună dreptate, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia — în cuvintele rostite la întâlnirile cu conducătorii delegațiilor străine — din Asia, Africa, Orientul Mijlociu și Oceania, din Europa, din America de Nord și de Sud, — că prezența acestora a constituit o vie expresie a relațiilor de prietenie și solidaritate dintre partidele și popoarele noastre.

Sinteză a acestor manifestări este modul elogios în care atât delegațiile străine invitate la Congres, cit și cercuri din cele mai largi ale opiniei publice, au salutat realegerea în fruntea Partidului a încercatului său cirmaci, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acestora li s-au adăugat felicitările călduroase, mesajele de salut, sentimentele de satisfacție exprimate de conducătorii și forurile supreme ale organizațiilor revoluționare, progresiste, din întreaga lume. La rîndul lor, mijloacele de informare în masă, marile agenții de presă internaționale, cele mai mari ziare și publicații ale lumii au consacrat ample spații relațiilor despre acest eveniment.

CA o trăsătură generală a tuturor acestor aprecieri și relatări s-a relevat faptul că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului este expresia opțiunii ferme a comuniștilor și a întregului popor român, reprezintă actul de voință al întregii națiuni socialiste și materializarea unității în jurul strălucitului său conducător. Care sint factorii determinanți ai acestui ecou, principalele surse generatoare ale interesului atât de amplu și ale satisfacției atât de pregnant exprimate?

Firește, în primul rînd, ecoua realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu stă mărturie vastei dimensiuni internaționale a activității secretarului general al P.C.R., conducător politic de talie mondială, personalitate proeminentă și prodigioasă a lumii contemporane, atât de cu-

noscute și de stimat pe toate meridianele. Este, în aceasta, sentimentul de admirație față de acel conducător de partid și de stat care a știut să-și conducă poporul spre mari realizări economice, spre făurirea unui sistem original, unic și atotcuprinzător al democrației revoluționare, ridicarea generală la un înalt nivel de pregătire științifică și culturală, concomitent cu performanța unică pe glob de lichidare totală a datoriei externe în condițiile unei continue ridicări a nivelului de trai. Astfel, organul P.C. Bulgar, „Rabotnicesko Delo”, relatează: „În unanimitate, cu ovații furtunoase și prelungite, cu urale și scandări repetate «Ceaușescu — eroism, România — comunism», s-au încheiat lucrările celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, care l-a reales pe Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului. Timp de patru zile, toți delegații care au luat cuvîntul la sesiunile plenare și în secțiuni au relevat meritele sale excepționale pe calea făuririi marilor victorii ale socialismului în România”. În același sens, ziarul „Al Iraq” din Bagdad scria că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu „reprezintă o garanție sigură pentru continuarea construcției României socialiste, pentru progresul ei pe drumul civilizației, tovarășul Nicolae Ceaușescu fiind un patriot de prim ordin, un gânditor revoluționar și un militant pentru realizarea înaltelor idealuri ale poporului român”.

ECOUL realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu este cu atât mai puternic cu cît aceasta are loc în condiții internaționale deosebit de complexe, cînd în fața tuturor țărilor, inclusiv în viața unor țări socialiste, se pun multiple întrebări și probleme. Or, în aceste condiții în care, odată cu căutările pe linia perfecționării socialismului se înregistrează nu puține erori, abateri lichidatoriste, manifestări capitalare, defetiste, revine tovarășului Nicolae Ceaușescu meritul istoric de a fi indicat cu claritate singura cale de urmat — calea socialismului, calea respectării principiilor sale revoluționare fundamentale, a luptei împotriva ofensivei imperialismului. Salutînd realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu — „soldat al revoluției, al partidului și al socialismului” —, militanții progresului social de pretutindeni salută pe unul din cei mai vajnici stegari ai luptei pentru apărarea dreptului la libertate, independență și bunăstare al tuturor popoarelor. Iar istoria va reține uriașul merit al celui care, într-un moment de propagare a felurite confuzii, îndoieli și abateri, a știut să-și ridice cu neabătută intransigență glasul vibrant întru apărarea principiilor și căilor socialismului și comunismului.

„Primiți felicitări cu ocazia realegerii în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român” — se spune în telegrama trimisă de tovarășul Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. „Vă urăm din toată inima succese tot mai importante în conducerea P.C.R. și a poporului român, în înaintarea victorioasă și continuă pe calea socialismului” — se subliniază în telegrama tovarășului Jiang Zemin, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. Calde felicitări și urări de succese „în lupta comună pentru victoria cauzei păcii, socialismului și comunismului, împotriva imperialismului” transmitea tovarășul Kim Ir Sen, secretar general al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea. „Comuniștii peruani vă felicită, tovarășe Ceaușescu, pentru realegerea dumneavoastră ca secretar general al Partidului Comunist Român. Sintem siguri că acest semn de încredere al delegațiilor la Congres dovedește încă o dată identificarea dumneavoastră cu destinele poporului, dorința construcției societății socialiste, democratice în România” — se arată în telegrama trimisă de Jorge del Prado, secretar general al Partidului Comunist Peruan, asemenea mesajelor a nenumărați conducători de partide și organizații revoluționare. „Secretarul general al P.C.R., Nicolae Ceaușescu — sublinia cotidianul finlandez „Helsingin Sanomat” — a declarat cu demnitate că România nu se va abate de la calea socialistă”. Sub titlul „România — suveranitate și socialism”, ziarul evidențiază poziția fermă a secretarului general al P.C.R., care a subliniat că nu trebuie admis „sub nici o formă și în nici o împrejurare ca cineva să atenteze la cuceririle socialiste ale poporului român”. Aceeași idee o relevă cotidianul „Journal d’Egypte” care, în articolul intitulat „România respinge orice încercare de punere în cauză a socialismului”, se relevă hotărîrea secretarului general al P.C.R. „de a face

totul pentru ca socialismul să triumfe nu numai în România, ci și în întreaga lume, criticîndu-l pe acel care încearcă să meargă spre capitalism devenind de la socialism”.

Poziția principală și realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu sint salutate nu numai prin prisma exemplului de fermitate ideologică revoluționară, ci și a demersurilor concrete întreprinse de partidul nostru pentru întărirea unității rîndurilor mișcării comuniste. Astfel, organul Partidului Comunist din Cehoslovacia, „Rude Pravo”, scrie: „Nicolae Ceaușescu și-a exprimat părerea că trebuie să se facă totul pentru ca, în special în probleme comune, să se întărească colaborarea, solidaritatea și unitatea mișcării comuniste și muncitorești. Asupra unor probleme ale construcției socialismului există deosebiri de păreri cu unele partide socialiste și cu alte partide, dar acest lucru nu trebuie să împiedice colaborarea activă și clarificarea căilor de făurire a unei noi orînduirii sociale”.

ECOUL realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al Partidului Comunist Român depășește considerabil aria mișcării comuniste și muncitorești, după cum arată numeroasele mesaje de felicitare adresate de lideri politici de orientări din cele mai diferite, demonstrînd că, pe deasupra unor deosebiri de vederi de natură ideologică, oricine prețuiește bunul suprem al omenirii — pacea — nu poate să nu aclame reinnoirea mandatului de conducător al strălucitului militant pentru dezarmare, conviețuire pașnică, pentru înțelegere între popoare. De pildă, televiziunea portugheză subliniază importanța tezei promovată de conducătorul României că „problema fundamentală a epocii noastre reprezintă înfruptarea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, eliminarea cu desăvîrșire pînă în anul 2000 a tuturor armelor nucleare”. La rîndul său, cotidianul „Le renouveau du Burundi” subliniază însemnătatea realegerii secretarului general al P.C.R., „remarcabilă personalitate politică, apreciată pentru activitatea și ideile de interes major nu numai de către poporul său, ci și de alte popoare care doresc pacea, libertatea și independența”. Televiziunea din Republica Turcia a subliniat că președintele Nicolae Ceaușescu a precizat că „România este pentru o largă cooperare și colaborare cu toate statele lumii și că fiecare popor trebuie să-și făurească modul său de viață așa cum și-l dorește, nimeni neavînd voie să se amestece în treburile interne ale altei țări. În ce privește regiunea Balcanilor, președintele Nicolae Ceaușescu s-a pronunțat pentru o largă cooperare în zonă, pentru eliminarea armelor nucleare și chimice, pentru desființarea bazelor și retragerea trupelor străine din această regiune a Europei”.

IN sfîrșit, se cuvine remarcat în mod deosebit aflulxul, într-adevăr extraordinar, al mesajelor de felicitare provenind din țările în curs de dezvoltare de pe toate continentele, din Libia și Algeria, Yemen și Mauritania, Siria și Tunis, Argentina și Sudan, țări în care este bine cunoscut rolul de neobosit apărător al luptei acestor țări pentru emancipare economică și socială, pentru depășirea decalajelor, eliberarea de poverile datoriei, făurirea unor noi ordini economice și politice mondiale. Sub titlul „Al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, congres al victoriei socialiste”, săptămînalul „World Times”, din Bangladesh, publică un amplu articol dedicat acestui eveniment de excepțională însemnătate, reliefind faptul, de semnificație majoră, că „sub conducerea înțeleaptă a președintelui Nicolae Ceaușescu, România a reușit să-și achite toate datoriile externe și, în același timp, să asigure dezvoltarea, în continuare, a economiei naționale”.

REPREZENTÎND doar o înfîmă parte din nolanul de telegrame, mesaje, articole din presa scrisă și vorbită, provenind din toate colțurile globului, confirmînd largul ecou al realegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, acestea constituie în primul rînd o elocventă mărturie a înaltului prestigiu, a stimei și prețurii de care se bucură pretutindeni în lume conducătorul partidului și statului nostru, pentru demersul său hotărît și neabătut în sprijinul cauzei păcii, destinderii și colaborării între toate popoarele.

C. Dragomirescu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei